ADALET DERGİSİ

Yıl :58 Şubat 1967 Sayı : 2

ADALET DERGİSİ

ADALET BAKANLIĞINCA AYDA BİR YAYINLANIR — 6026 SAYILI KANUNA GÖRE İDARI EDEN : RIDVAN BÜLENT ERCİYEŞ — ADALET DERGİSİNİN BİR SAYILI RESMÎ KARARLAR DERGİSİ İLE BİRLİKTE 2,5 LİRA, YILLIK ABONESİ 30 LİRADIR — ABONE OLMAK İSTEYENLER, ABONE BEDELİNİ BULUNDUKLARI YER MALİYESİNE YATIRABİLECEKLERİ GİBİ, POSTA HAVALESİYLE DOĞRUDAN DOĞRUYA BAKANLIK YAYIN MÜDÜRLÜĞÜNE DE GÖNDEREBİLİRLER — ABONE BEDELİ VEYA SATIN ALINACAK BAKANLIK YAYINLARININ BEDELİ POSTA İLE GÖNDERİLDİĞİ TAKDİRDE MAKBUZ İÇİN 25 KURUŞ DAMGA PULU ÜCRETİ DE EKLENMELİDİR — DERGİDE YAYINLANAN YAZILARIN SAYFASINA 15 LİRA TELİF ÜCRETİ ÖDENİR — ADALET DERGİSİNDE YAYINLANMAK ÜZERE GÖNDERİLEN YAZILARIN YAYINLANIP YAYINLANMAYACAĞI YAZI SAHİPLERİNE AYRICA BİLDİRİLMEZ VE YAYINLANMAYAN YAZILAR GERİ VERİLMEZ — ADALET DERGİSİNDE YAYINLANAN YAZILARDA BELİRTİLEN DÜŞÜNCELER YAZI SAHİPLERİNE AİTTİR.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
Eyüp Sabri ERMAN : Cebri İcra Ve Takip Hukukuna Ait Bazı Terimler	71
Prof. Dr. Necip BİLGE : Yargıtay Kurullarında Gelişme Ve Reform Zorunluğu	108
Mustafa ÇEMBERCİ : Tapulama Kanununun Cezaî Hükümleri	125
Salih Sıtkı KARABEL : Amerika Birleşik Devletleri'nde Ve Macaristan'da Çocuk Suçluluğu Ve Çocuk Mahkemeleri	135
Vehbi CANBİLEN : Görev Uyuşmazlıkları Ve Çözüm Yolları	160
Rıdvan Bülent ERCİYES	169

27 ŞUBAT 1967

Devlet Nüshası

ADALET DERGİSİ

Yıl : 58 Şubat 1967 Sayı : 2

CEBRİ İCRA VE TAKİP HUKUKUNA AİT BAZI TERİMLER

Eyüp Sabri Erman

Yargıtay İcra ve İflâs Dairesi Başkanı

Konumuza, «cebri icra» nın niteliğini, takip hukukunda sık sık sözü geçen bazı deyim ve terimlerin anlamlarını ele alarak başlayacağız.

Cebri icra; bir kanun veya nizam hükmünün, kanunla belirli formalitelerden geçerek varlığı anlaşılmış bir hakkın, bir alacağın, Devlet tarafından kuvvet ve zor kullanılarak yerine getirilmesi usulüdür. Cebri icranın bir dalı olan icra takibi, mahkeme hükümlerinin, ilâmsız takip konusu para veya teminat verme borçlarının zorla yerine getirilmesi için konulmuş kurallar manzumesidir. Haciz, el koyma, satış, boşaltma ilâh.. gibi işlemlerden herbiri cebri icrayı gerektiren takip safhalarıdır. Gerek kamu hakları ve gerek özel haklar bakımından olsun borçlu borcunu arzu ve ihtiyarile yerine getirmek zorunluluğundadır. Bu kural kişilerin; kanun, nizam ve sözleşme hükümlerine uymaları, saygı göstermeleri düşüncesinin en tabii bir sonucudur. Ahlâk ve hukuk kurallarına saygılı, ileri, uygar toplumlarda kâmu tüzel kişileri ferdin haklarına riayetkâr oldukları gibi özel hukuk alanına dahil gerçek ve tüzel kişiler de Devletle ve diğer özel kişilerle olan münasebetlerinde ayni riayet ve saygıyı göstermeye mecburdur. Borçlular, borçlarını ekseriya arzu ve iradeleriyle yerine getirdiklerinden (cebri icra) ya pek lüzum kalmaz.

Borçlu, arzu ve ihtiyarı ile borcunu yerine getirmekten kaçındığı takdirde ne olacak? Uygar kanunlar, ilksel toplumlarda olduğu gibi kendiliğinden hak almaya hiç bir şekilde izin vermez. Toplum içinde yaşamanın, Devlet ve idare mefhumunun belli başlı ve aşikâr gayelerinden biri,

kem kaziye teşkil etmez. Şartlar değiştiği, lüzum hasıl olduğu zaman kaldırılması veya değiştirilmesi mümkündür. Müstakilen temyiz olunamazlar.

Hukuk sahasında nihai karar; Hâkimin, muhakeme sonunda, taraflardan herbirine tanınan hak ve yetkileri, yükletilen borç, külfet ve ödevleri belirten, anlaşmazlığın kesin şekilde çözen beyanıdır.

Ceza Yargılamaları usulünde nihai karar; (son tahkikatı bitiren ve sanığın beraatini, mahkûmiyetini, duruşmanın tatilini veya ceza dâvasının düşmesini) tazammun eden karardır. Nihai nitelikteki karar (hüküm) diye ifade olunur. Onanmış birer örneği alâkalılara ilâm şeklinde tebliğ edilir.

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılacağı gibi, (karar) terimi geniş anlamlı olup (hüküm) terimini de kapsar. Hukuk Usulu Muhakemeleri kanununun 382 ilâ 397 nci maddelerini havi onuncu faslı (hüküm) başlığını taşıdığı halde madde metinlerinde hep karar terimi kullanılmıştır.

Nihai nitelikteki bir kararın, taraflara tanınan hakları, yükletilen borç ve ödevleri tâyin ve tesbit eden bölümü (hüküm fıkrası) diye anılır.

İcra ve İflâs Kanununun (ilâmların icrası) bölümünde nihai nitelikteki kararlar söz konusu edilmiştir. Nihai nitelik arzetmeyen kararlar özel bir kanun hükmü olmadıkça bu fasıl hükümleri uyarınca infaz edilemez. Genel kural, ara kararı gereğinin bu kararı veren mahkemece yerine getirilmesidir. Ezcümle; boşanma dâvasının devamile kayıtlı olarak kadının iskân ve infakına, karı koca münasebetlerine, çocukların muhafazasına ilişkin geçici tedbir kararları (madde : 137), terekenin korunmasını ve hak sahiplerine vusulünü temin için lüzumlu tedbirlerin alınmasına mütedair kararlar (Madde : 531), H. U. M. K. nun 101 inci ve bunu izleyen maddelerinde yazılı ihtiyati tedbirlere ilişkin kararlar, ihtiyati haciz kararları (İc. İf. 257) ilâh. nihai nitelik arzetmeyen kararlardır. Hukuk Yargılamaları Usulü Kanunu uyarınca ihtiyati tedbir alınmasına ilişkin kararlar aynı kanunun 106 ncı maddesi, ihtiyati haciz kararları İc. ve İf. K.nun 261, 262 nci maddeleri hükümlerine göre icra olunur. Mecurdaki bir kısım eşyanın kira alacağının temini için hapsine mütadair tedbir kararları borçlar kanununun 269. İc. İf. K.nun 270 ve 271. maddeleri uyarınca uygulanır.

Taalluk ettiği hak bakımından ilâmların ayrılışı : İcra ve İflâs Kanunumuz, Hukuk Mahkemelerinden verilen ilâmları, para ve teminat verilmesine veya bundan gayriya taallûk etmek üzere iki dalda toplayarak

81

Ticaret ve Sanayi Odaları, Borsalar ve Ziraat Odaları kararları : Kayıt ücretlerine, yıllık aidata, kesinleşen zamlarla para cezalarının tahsiline ilişkin Ticaret ve Sanayi Odaları ve Borsa meclisleri kararları 5590 sayılı kanunun 78. maddesi uyarınca ilâm hükmünü haizdir. 6964 sayılı (Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği) kanununun 36 ncı maddesinde; odaya giriş ücretleriyle yıllık aidat ve zamların ve kesinleşmiş para cezalarının tahsili için odalarca verilen kararların icra dairelerince, ilâmlar gibi infaz olunacağı belirtilmiştir.

Çiftçiyi topraklandırma kanunu : 5618 sayılı kanunun 53. maddesinde belirtildiği gibi; sözü geçen kanun uyarınca verilip tescil edilen arazilerin boşaltılıp müstahıkkına teslimi, hükme hacet kalmaksızın, o bölgenin en büyük mülki âmiri tarafından icra dairesinde istenebilir. Mülki âmirin buna ilişkin yazısı ilâmların icrası yoluyla infaz olunur. Ancak, bu infaz ilk teslime taallûk edip genişletilmemelidir.

Sayıştay kararları : Sayıştaya ait kararlar kesinleştikten sonra icra kanunu hükümlerine göre infaz olunur. (K. No : 2514/55, 1249/1)

Danıştay kararları : Danıştay dâva daireleriyle dâva daireleri kurulu kararları kesin olup muhkem kazıyenin bütün Hukuki sonuçlarını doğurur. Bu kararlar aleyhine, ancak kanun yollarına baş vurulabilir. İdare, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 132 nci maddesi gereğince Danıştay ilâmlarının icablarına göre işlem veya eylem tesis etmeye mecburdur.

Bu mecburiyete aykırı giden idare aleyhine, Danıştayda maddi ve manevi tazminat dâvası açılabilir. Danıştay'ın tam yargı dâvalarına ilişkin ilâmları genel hükümler dahilinde yerine getirilir.

Ceza Mahkemeleri kararları : Ceza ilâmlarının şahsî hukuka ilişkin hüküm fıkrası, Hukuk ilâmları gibi, genel hükümler dahilinde infaz edilir.

İlâm hükmü nerede icra olunur : İlâmların ve bu nitelikteki belgelerin icrası her icra dairesinden istenebilir. Takip sırasında ikâmetgahını değiştiren alacaklı dosyanın yeni ikâmetgahının bulunduğu mahaldeki icra dairesine naklini isteyebilir. Bu takdirde takip işlemleri baştan itibaren tekrarlanmayıp kaldığı noktadan yürütülür. Bu hükmün uygulanması alacaklının ikâmetgahını, medenî kanun hükümlerine uygun şekilde değiştirmesi şartına bağlıdır. Aksi hâl alacaklıya, borçlusunu zarara sokacak, savunmasını önleyecek nitelikte keyfi hareketlere tevessül imkânını sağlar ki hiç bir şekilde tecviz olunamaz. Geçici bir zaman için yer değiştiren alacaklı dosyanın naklini isteyemez.

83

İlâmlı takip : İlâm icra dairesine verilerek buna mahsus talepnamenin doldurulmasiyle başlar. Gayrimenkule ve buna ilişkin ayni haklara, aile ve şahsın hukukuna mütedair ilâmlar kesinleşmedikçe icra olunamaz. Bunların dışında kalan bilumum ilâmların, temyiz yoluna başvurulmuş olsa dahi neticesi beklenmeden icrası mümkündür. Ancak; bir ilâmın Yargıtayca bozulması icra işlemlerini olduğu noktada durdurur. İlâm hükmü icra edildikten sonra Yargıtayca bozulmuş ve aleyhinde icra yapılmış olan kişinin hiç veya o kadar borcu olmadığı kesin bir ilâmla tahakkuk etmiş olursa ayrıca hükme hacet kalmadan icra tamamen veya kısmen iade olunur. (H. U. M. K. 443 - İc. İf : 40).

Para veya teminat borcuna taallûk eden ilâmların icrasına karşı 33. madde uyarınca vaki itiraz veya şikayetin reddine mütedair merci kararını borçlu ancak maddede açıklanan teminat şartını yerine getirerek temyiz edebilir. Teminat gösterme temyiz şartı olup süresinde yerine getirilmelidir. Aksi halde temyiz edilmemiş sayılır.

İlâmsız icra : Bir miktar paranın veya teminatın verilmesine ilişkin alacaklar mahkeme kararına iktiran etmeden dahi cebri icraya konu olabilir. Hiç şüphesiz bu kabil alacaklar için dâva açıp hüküm almak suretiyle de takip imkânı vardır. Fakat, alacağı 68 inci maddede yazılı belgelere dayanan alacaklıya vakit kaybettirmemek, mahkemelerin işini azaltmak ve ilgilileri fazla külfet ve masrafdan kurtarmak için ilâmsız takip yolunu kabul zorunluğunda kalınmıştır.

İlâmsız icra, yukarıda da işaretlendiği gibi yalnız para ve teminat alacakları için mümkündür. Bunların dışında kalan hak ve alacaklar kanunen kabul edilmiş istisnalar saklı kalmak üzere ancak mahkeme kararına müsteniden tahsil ve infaz olunabilir. Ezcümle, bir menkul veya gayrimenkul malın geri alınması, borçlunun geçit hakkına veya akit hükümlerine riayete zorlanması ilâh. Ancak, bir mahkeme kararıyla mümkündür, İcra ve İflas Kanununun 269 ve 272 nci maddeleri hükümleriyle, müstecirin kirayı ödemekte temerrüdü veya akit müddetinin hitamı sebebiyle mucirin mahkemeden karar almadan dahi tahliye istiyebilmesi istisnai bir hal olarak kabul edilmiştir.

Para veya teminat alacağına münhasır ve genel haciz yoluyla yapılmış ilâmsız icranın behemahal bir belgeye istinat ettirilmesi zorunluğu yoktur. Alacağın belgelendirilmesi, borçlunun itirazı halinde söz konusu olur bu takdirde talebine itiraz edilen alacaklı, imzası ikrar veya noterlikçe tasdik edilmiş bir senedi yahut resmi dairelerin veya yetkili mercilerin yetkileri dahilinde ve usulüne göre verdikleri makbuz veya belgeyi haiz ise icra işleri tetkik merciinden itirazın kaldırılmasını isteyebilir.

Takibi bu kabil belgelere dayanmayan alacaklının refi itiraz isteğinin reddi mukadder bulunduğundan tetkik merciine başvurmakta menfaati yoktur. Bu halde hakkını almak için genel hükümler dahilinde dâva açması gerekecektir.

İlâmsız icranın çeşitleri : Genel haciz yoluyla takip, rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip, kambiyo senetlerine mahsus yolla takip, kiralar ve kiralanan gayrimenkulün boşaltılması hakkında takip, iflâs yoluyla takip olmak üzere bölümlere ayrılır. Tetkikatımızın esaslı konusunu kambiyo senetlerine mahsus özel takip teşkil edecektir.

Külli ve cüz'i icra : (haciz - iflâs)

Özel hukuka ilişkin cebri icra, birincisi; borçlunun bir veya müteaddit, fakat belirli hak, alacak ve mallarına, ikincisi; haczi kabil bütün mamelekine taallûk etmek üzere iki safhada cereyan eder.

Haciz yoluyla takip : Bir veza daha fazla alacaklının, borçlunun bir kısım ve belirli mal, alacak ve haklarını hedef tutan takibi cüz'i icra olup hükümleri icra hukuku ve kanunu ile tesbit edilmiştir. Yukarıda işaretlediğimiz gerek ilâmlı ve gerek ilâmsız, haciz yoluyla yapılan takiplerin gayesi hep (cüz'i) tasfiyedir. Rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip dahi ayni neticeyi verir.

Küllî icra - (İflâs) : Alacakların genel olarak tasfiyesi şeklidir. Amacı, bütün alacaklılara ve alacaklara sari ve şamil şekilde borçlunun haczi kabil mameleki paraya çevrilerek borçlarının tediye ve tesviye olunmasıdır. Küllî icrayı gerektiren takip (İflas) diye adlandırılmış olup hükümleri iflâs hukukunda ele alınmıştır. İcra ve İflas kanununda İflas: iflas yoluyla adi takip, kambiyo senetlerine müstenit iflas, doğrudan doğruya iflâs olmak üzere üç bölümde mütalaa olunmuştur. Borçlunun iflâsını isteyebilmek için belirli miktarda alacaklının birlikte hareket etmesi zorunluğu yoktur. Bu hak tek alacaklıya dahi tanınmıştır. Fakat; İflâsın açılmasından sonra durum değişir, takibi yapan alacaklıya inhisar etmekten çıkarak takibe uzak kalmış ve hatta iflâsa rıza göstermemiş olanlarıda içine almak üzere bütün alacaklıları kapsayan genel bir şekil iktisap eder. İflâs kararı hukuki sonuçlarını, tefhim, tebliğ veya kesinleşme tarihinden değil hükümde tesbit olunan (açılma) anından itibaren meydana getirir. İflâsın umumilik vasfının tabii bir neticesi olarak durum, bütün alacaklıların vesair alâkalıların duymalarını temin için mahkemece resen iflâs dairesine bildirilir. İflâs dairesi, iflâs kararını tapu idaresine, ticaret sicil memurluğuna, posta ve gümrük idareleriyle sair lâzım gelenlere bildirmekle beraber ayni zamanda ilân eder.

85

İflâs açıldığı anda, müflisin haczi kabil bilumum malları, hangi mahalde olursa olsun bir masa teşkil edip alacakların ödenmesine tahsis olunur. İflâsın ilânı, müflise karşı yapılmakta olan münferid icra takiblerini düşürür. Tasfiye sonuna kadar müflise karşı hiçbir icra takibi yapılamaz.

İflâsın kaldırılabilmesi, eskisi gibi serbestçe tasarrufta bulunmak üzere mallarının borçluya geri verilebilmesi, bütün alacaklıların taleplerini geri aldıklarına dair bir beyanname veya alacakların tamamen itfa olduğunu bildirir bir belge ibrazı ile veyahut akdolunan konkordatonun tastikiyle mümkündür. Bu halin, iflâs kararını veren mahkemece tesbit ve hükmün altına alınması zaruridir. İflâsın gayesi, müflisin mamelekinin alacaklılar lehine tafsiyesi olduğuna göre bu sistemin zaruri bir neticesi, müflisin tasarruflarında bazı kısıtlamalar olur. Münhasıran şahsa bağlı haklarda ve haczi caiz bulunmayan mallarda olduğu gibi nitelikleri bakımından veya açık bir kanun hükmü icabı olarak külli tasfiye dışında kalanlar müstesna, müflisin haczi kabil bilumum malları, hakları ve alacakları kül halinde bir masa teşkil edeceğinden müflisin bunlar üzerindeki tasarruf hakları masaya geçer. İflâs masası, masayı teşkil eden mameleke hasren müflisin halefidir. İflâs kapanıncaya kadar vuku bulan iktisaplar dahi masaya intikal eder. Fakat, bu umumi tasfiye müflisin medeni haklardan faydalanma ve onları kullanma ehliyetinin zevali demek değildir. Prensip olarak borçlu iflâs etmekle medeni haklardan faydalanma ve onları kullanma hakkını kaybetmiş olmaz. İflâstan sonra dahi iktisap ve iltizama ehildir. Tasarruf yetkisi masaya giren mameleke maksur olmak üzere tehdide uğradığından bu duruma ehliyetsizlik değil bir nevi yetkisizlik demek daha doğru olur. Müflis, masaya girmeyen haklar üzerinde dilediği gibi tasarrufta bulunabilir.

Sırası gelmişken bir noktaya değinmekte fayda umuyoruz. Mevzuatımızda iflâs yoluyla takip, prensip olarak tacirlere ve kanunun tacirler hakkındaki hükümlere tabi tuttuğu kişilere hasrolunmuştur. Türk Ticaret K. nun 20 inci maddesi, tacirlerin her türlü borçlarından dolayı iflâsa tabi olduklarını açıklayarak bu kuralı teyit eylemiştir. Ayni kanunun 14, 16, 18 ve 19 uncu maddelerinde kimlerin tacir sayıldığı gösterilmiştir. Ticaret kanunu hükümleri dışında iflâsa tabi kişiler; Bankalar kanunu, sigorta şirketlerinin mürakabesine mütedair kanunlarda olduğu gibi özel kanunlarla tesbit edilmiştir. Bu suretle sıfatı belirtilenler dışında kalan şahısların iflâsına hükmolunamaz. İlgililerin bir itirazı sebk etmese dahi bu sıfat mahkemece resen ele alınarak varlığı tesbit olunmalıdır. Zira;borçlunun iflâsa tabi şahıslardan olması şartı iflâs dâvasının esaslı bir unsurudur. Bu unsur bulunmadıkça iflâs kararı verilemiyeceği düşüncesindeyiz. İcra ve İflâs kanununun 43. maddesinde aynı konu ele

86

alınmış, iflâs yoluyla takibin ancak ticaret kanunu gereğince tacir sayılan veya tacirler hakkındaki hükümlere tabi tutulanlar ile özel kanunlarına göre, tacir olmadıkları halde iflâsa tabi bulundukları bildirilen gerçek veya tüzel kişiler hakkında yapılacağı, alacaklının bu kişiler aleyhinde ayrıca haciz yoluyla takip imkânına da sahip bulunduğu açıklanmıştır. Haciz ve iflâs yoluyla takip edilebilen borçlu aleyhinde ihtiyar olunan takip bir defaya inhisar etmek üzere bırakılarak yeni baştan diğer yola baş vurulabilir.

Rehinle temin edilmiş olup kambiyo senedine dayanmıyan bir alacağın borçlusu iflâsa tabi şahıslardan olsa dahi alacaklı yalnız rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takib yapabilir. İflâs veya haciz yoluna müracaat rehin tutarının borcu ödemeye yetmemesi halinde, artan kısım için mümkündür. Takip, rehinle temin edilmiş ana paranın tamamına değil de bunun faizine veya senelik taksitlerine taallûk ettiği taktirde alacaklı, borçlunun sıfatına göre rehnin paraya çevrilmesi veya haciz veyahut iflâs yollarından birini seçmek hakkını haizdir. Yani, behemehal rehnin paraya çevrilmesini istemek zorunluğunda değildir.

Çek, poliçe veya bono bedelinden ibaret alacak rehinle temin edilmiş olsa dahi alacaklı rehnin paraya çevrilmesini istemiyerek kambiyo senetlerine mahsus yolla takip yapabilir. (İc. İf. 23,45)

Ticaretin terk edilmesi : Ticaretini terk eden tacir keyfiyeti onbeş gün içinde, kayıtlı bulunduğu ticaret siciline bildirmeye ve bütün aktif ve pasifiyle alacaklılarının isim ve adreslerini gösteren bir mal beyannamesi doldurmağa ve gerekli ilân masraflarını ödemeye mecburdur. Usulüne uygun şekilde yapılan ve gerektirdiği masraflarda ödenmiş bulunan böyle bir müracaatı sicil memuru, sicil ilamlarının yayınlandığı gazetede ve aynı zamanda alacaklıların bulundukları yerlerde, mutat ve münasip vasıtalarla ilan eder. İlan masrafını ödemeyen tacir beyanda bulunmamış sayılır.

Ticaretini terk eden tacir mal bildirimi tarihinden itibaren iki ay müddetle haczi kabil malları üzerinde tasarruf edemez. İlân tarihinden itibaren bir yıl içinde alacaklılar iflâs yoluyla takip hakkını haizdir. (İc. İf : 44)

Alacaklı - borçlu : H. U. M. K. nundaki (dâvacı - dâvalı) terimlerinin takip hukukundaki karşılığı (alacaklı - borçlu) dır. Bu deyimler yalnız şahsi veya ayni hak veya para alacağı ile değil bütün hak ve borçlarla ilgilidir. Yani; Niteliği ne olursa olsun her hak sahibi alacaklı, bunun karşısındaki kişi borçlu diye tanımlanır. Konuyu daha iyi açıklamış ol-

mak için alacaklı ve borçlu sıfatını doğuran hakların nitelikleri üzerinde duralım. Bilindiği gibi haklar; Ayni ve şahsi olmak üzere iki bölümde mütalâa olunur. Ayni haklar; maddi şeyler üzerinde, doğrudan doğruya hükmetmek yetkisini sağlayan ve herkese karşı dermeyan edilebilen haklardır. O şey el değiştirmiş olsa dahi aynı hak sahibi yeni malike, zilyede veya o şey üzerinde herhangi bir sebeple hak iddia eden sair kimselere karşı, haiz olduğu yetkileri kullanabilir.

Ayni haklar, bu yönü itibariyle mutlak haklardandır. Bir misâlle açıklayalım; Kira akdi, iştira akdi, vefa akdi şahsi münasebete dayanan ve binnetice tarafları arasında şahsi hak doğuran bağıtlardır. Mutlak hak niteliğinde olmadıkları için hak sahiplerinin, hakkın taallûk ettiği şeyı doğrudan doğruya dâva ve takip yetkisi yoktur. Ancak kendi âkıdini borçlarını ifaya zorluyabilir. Ezcümle; müstecir sonraki kiracı aleyhine tahliye dâvası açamaz. Akit hükümlerine ademi riayet sebebiyle mucirden tazminat isteyebilir. Fakat, bu akitler tapu siciline şerh edildiği taktirde bir nevi ayni hak mahiyeti iktisap edeceğinden hak sahibine kendi âkidine başvurmadan dahi o şeyi eline geçirebilmesi için takip ve dâva yetkisi bahşeder.

«...Şahsi haklarla ayni haklar arasındaki zıddiyet bilhassa iflâs ve hacizde pratik önem kazanır. Ayni hak sahibi, diğer alacaklılara müreccah bir hakka maliktir. Bu itibarla, malikin iflâsı halinde istihkak dâvası açmak hakkını haizdir. Rehinli alacak sahibi veya lehine gayrimenkul mükellefiyeti bulunan kişi o şeyden hasıl olan kıymet üzerinde münhasıran hak iddia edebilir. Ayni suretle irtifak hakkı dahi malikin iflâsı veya malın haczi halinden müteessir olmaz. Tamamiyetini muhafaza eder. Ayni haklar - sahife : 12 - C. Wieland»

Ani haklar haricinde kalan sair mutlak haklar : Maddi şeylerden gayriye ilişkin mutlak haklarda mevcuttur. Ticaret Kanunu , Borçlar Kanunu veya diğer bazı özel kanunlarda söz konusu edilen ticaret ünvanı ve işletme adı, alâmeti farika, ihtira ve telif hakları ilah. gibi haklar maddi şeylere taalluk etmedikleri için yukarda işaret ettiğimiz (ayni hak) terimi kapsamına girmedikleri halde herkese karşı dermeyan edilebilir mutlak haklardandır.

Medeni kanunumuz, isim ve kişiliğe taalluk eden haklar, velâyet altındaki çocuğa ait mallar üzerindeki ana babanın intifa hakkı ilh... gibi maddi şeye taalluk etmedikleri halde herkese karşı dermeyan edilebilir mutlak hakların varlığını kabul etmiştir. Ancak; ayni hak niteliğinde olmadıkları için bunlara ayni haklara ait hükümler uygulanmaz.

88

engel olacak nitelikte iddialarda bulunulması veya hasmın dayandığı olayların ve hukukî sonuçların doğru ve gerekli şartları haiz olmadığının beyan edilmesi dahi itiraz kavramına girer.

İcra hukukunda itiraz: İcra takibine karşı gelmek, herhangi bir sebeple onu kabul etmemektir. Ödeme veya icra emrine muhatap olan borçlu, takibi yapanın böyle bir hakka sahip olmadığı veya takip konusu alacakla ilzam edilemiyeceği kanısında ise bunu kanunun tâyin ettiği müddetlere ve formaliteye uyarak itiraz mercine bildirmekle mükelleftir. Alacağın varlığına, zaman aşımı, tediye veya sair sebeplerle düştüğüne, muaccel olmadığına, hukuken kabili istifa bulunmadığına veya ilzam edici nitelik taşımadığına, takibin mükerrerliğine ilah. değinen iddialar itiraz sebepleri olabilir. İtiraz için maksadı ifade edecek kelimelerle vaki irade beyanı kâfi olup muayyen kelime ve cümlelerin kullanılması zarureti yoktur. Ancak;eski icra kanununda, borçlu itiraz sebeplerini ve bunların maddi ve hukuki dayanaklarını bildirmekle zorunlu tutulmadığından mücerret (takibe itiraz ediyorum) veya (borçlu değilim) şeklindeki beyanı takibe itiraz ve senedi inkâr için kafi görülmekte idi. Borçlu dilekçe ile veya icra tutanağına geçirterek belirttiği itiraz sebepleriyle bağlı tutulmamış, bunları değiştirmek, genişletmek hakkı tanınmıştır. 538 sayılı kanunla yapılan değişiklik ile, senedi ve imzasını inkâr etmek isteyen borçlu bu hususu ayrıca ve açıkça bildirmeğe mecbur tutulmuş, hasmın muvafakatı olmadan itiraz sebeplerini değiştirmek, genişletmek hakkından mahrum edilmiştir.

Genel haciz yoliyle yapılan takipte esas kural şudur; Takibe itiraz etmek isteyen borçlu itiraz sebeplerini, ödeme emrinin tebliğ edildiği tarihten itibaren yedi gün içinde, bir dilekçe ile veya icra tutanağına geçirip imzalayacağı bir beyanla icra dairesine bildirir. Bu itirazın üç gün içinde düzenlenecek bir muhtıra ile alacaklıya tebliği zorunlu olduğundan borçlu böyle bir muhtıranın tebliği için gerekli masrafı itiraz müddeti içinde ödemekle mükelleftir. Eğer itirazını başka bir icra dairesine karşı yapmışsa gerekli masrafı o icra dairesine tevdi eder. İtiraz süresi içinde tebliğ masraflarını ödemeyen borçlu itiraz etmemiş sayılır. Halkın çoğunluğu kanun bilgisinden yoksun, hatta okur yazar olmayan memleketimizde bu hükmün bazı borçluları gereği gibi savunabilmek imkânından mahrum edeceği düşüncesindeyiz. Bilhassa ödeme emri ve muhtevasını gösteren 60 ıncı maddede (tebliğ masrafı yatırma) mükellefiyetinin ödeme emrine dercini ön gören bir hüküm bulunmaması ve bu maddeye uygun şekilde düzenlenen matbu evraka da geçirilmemesi vatandaşları müşkül duruma düşürmektedir. Masraf ödeme mükellefiyetinin ve neticelerinin kanunda yapılacak bir tadilâtla 60 ıncı maddeye bir fıkra

92

halinde eklenmesi ve bu değişiklik yapılıncaya kadar itirazı kabul edecek icra memurlarının itirazcıları bu hususta ikaz etmeleri tavsiyeye şayandır.

Borçlu, (itiraz ediyorum), (borcum yoktur) veya buna mümasil ifadelerle itiraz ederek itiraz sebeplerini göstermemiş ise itirazın kaldırılması için yapılan duruşmada ancak, takibe mesnet tutulan senet metninden anlaşılan itiraz sebeplerini ileri sürebilir. Senedin kambiyo senedinde aranan vasıfları veya 68 inci maddede yazılı şartları haiz bulunmaması bu sebeplerdendir. Borçlu takip konusu alacağı kısmen red ettiği takdirde itiraz ettiği kısmın cihet ve miktarını göstermek zorunluğundadır. Aksi halde itiraz etmemiş sayılır. Takip müstenidi senedi ve imzayı inkâr eden borçlu bunu ayrıca ve açıkça bildirmeye mecburdur. Bildirmediği takdirde icra takibi yönünden senedi ve imzasını kabul etmiş duruma düşer,

Borçlu, senet metninden anlaşılanlar haricinde yeni sebepler göstermek, evvelce dermeyan ettiklerini değiştirmek, genişletmek yetgisini haiz değildir. 62 inci maddede yer alan bu hükmün Hukuk Yargılamaları usulü kanunundaki mümasil hükümlere paralel olarak yorumlanması ve uygulanması lâzım geldiği düşüncesindeyiz. Yani; borçlu, yeni sebeb gösterdiği, evvelce dermeyan ettiği itiraz sebeplerini değiştirdiği veya genişlettiği halde alacaklının itirazı ile karşılanmazsa bu sebepler de tetkik edilmelidir.

Kanuni süre içinde ve usulüne uygun şekilde yapılmış itiraz icrayı durdurur. itiraz müddetinde veya kanunla belirtilen formaliteye uygun şekilde yapılmadığı, gerekli tebliğ masrafı verilmediği için geçersiz ise, alacaklının isteği üzerine icra memuru alacağın tamamı için icra muamelelerine devam eder. Memurun bu muamelesinin kanuna aykırı veya hadiseye uygun olmadığını iddia eden borçlu 16 ıncı madde mucibince icra tetkik merciine şikayet hakkını haizdir. Bittabi, talebin icra memuru tarafından is'af edilmesi halinde alacaklıda mercie şikayette bulunabilir. Borçlu, cihet ve miktar göstermek suretiyle borcun bir kısmına itiraz etmiş ise itiraz dışı miktar için icra devam eder.

Alacaklı, itirazın kendisine tebliği tarihinden itibaren altı ay içinde 68 ve 68/A maddeleri uyarınca, icra tetkik merciine baş vurarak itirazın kaldırılmasını istemeye mecburdur. Aksi halde ayni alacak için bir daha ilâmsız takip talebinde bulunamaz. İtiraz ayrıca tebliğ edilmemekle beraber dosya muhteviyatıdan alacaklının geçerli bir itirazın varlığına muttali olduğu açıkça anlaşılıyorsa ittilâı gösterir mezkûr mamele ve kayıt tarihinden itibaren altı aylık müddetin işlemesi lâzım geldiği düşünce-

icra tetkik merciine verilecek dilekçe ile yapılabileceği gibi tetkik merciine ifade zaptettirmek suretiyle yapılması da mümkündür. Kanunun behemahal duruşmaya tabi tutmadığı hallerde merci hâkimi işin ve halin özelliklerine ve icablarına göre tetkikatın evrak üzerinde veya tarafları çağırarak yapılmasını taktir eder. Duruşma icrasını tensip ettiği taktirde tarafları en kısa bir zaman için tâyin edeceği oturuma davet eder. Davetiyelerin H. U. M. K. nun 509 ve 510 uncu maddeleri hükümlerine uygun olarak düzenlenmesi yani, haiz oldukları belgeleri belirli günde hazır bulundurmaları ve gıyaplarında da duruşma yapılabileceği ihtarını ihtiva etmesi lâzımdır.

Hâkim, ilk oturumda bir neticeye varamadığı taktirde duruşmayı onbeş günü geçmemk üzere başka bir güne talik edebilir. Duruşma basit yargılama usulüne göre yapılır. Duruşmaya tabi tutulmayan işlerin, mercie geldiği tarihten itibaren en geç onbeş gün içinde karara bağlanması lâzımdır. Şikayetin tetkiki için muayyen oturuma taraflardan hiç biri gelmediği taktirde hâkimin tetkikatını tamamlayarak karar verebileceği düşüncesindeyiz. Refi itiraz tetkikatında bu hal H. U. M. K. nun 409 uncu maddesi hükmüne göre, taraflardan birinin müracaatına değin duruşmanın talikini gerektirir sebep sayılmalıdır.

Şikâyet müddeti : Şikâyet, İcra muamelesinin öğrenildiği tarihten itibaren yedi gün içinde yapılmalıdır. Bu müddet geçirildikten sonra yapılan şikâyet dinlenmez. Tebliğ veya tefhim edilen işlerde şikâyet müddetinin başlangıcı anlaşmazlık konusu olmazsa da her icra muamelesinin ilgililere tebliğ veya tefhimi şart deyildir. Böyle bir muameleden şikâyet edilir ve icra dosyasında muameleye ittilaı gösterir bir kayıt ve belge bulunmazsa şikâyetçinin bildirdiği tarihin ittila tarihi olarak kabulü zaruridir. Şikâyetçinin muameleyi daha önce öğrendiğini isbat külfeti bunu iddia eden tarafa düşer. Şikâyet müddetinin geçirilmesi halinde usulün eski hale getirmeye müteallik hükümleri uygulanmaz.

Bir hakkın yerine getirilmemesinden veya sebepsiz sürüncemede bırakılmasından dolayı her zaman şikâyet olunabilir. İcra memurunun bir hakkı yerine getirmeyip uzatmış ve hak sahibinin şikâyet etmeyerek neticeyi beklemiş oluşu onun haklarından vazgeçtiğini göstermez. Memurun muamelesine intizar ettiği halde bir netice elde edemeyen hak sahibi her zaman mercie şikâyet edebilir. İcra memurunun haksız tutumuna, işlemine karşı kanunen himaye görmesi tabiidir.

Müddete tabi olmayan sair şikâyetler : Kanunda derpiş edilmemiş olmakla beraber genel Hukuk kurallarına göre, icra memurunun kamu düzeni mülâhazasına müstenit hükümlere aykırı hareketlerine karşı her

96

zaman şikâyet edilebilir. Ezcümle; icra memurunun görev dışı bir iş hakkında karar vermesi, medeni hakları kullanma ehliyetini haiz olmayan bir şahsın talebi üzerine veya böyle bir şahıs aleyhine muamele yapması, usulen bir takip ve ödeme emri bulunmadığı halde icra muamelelerine tevessül etmesi, evliliğin devamı müddetince karı koca arasında cebri icrayı men eden medeni kanunun 165 inci maddesi hükmüne mualefet etmesi, tüzel kişiliği bulunmayan adi şirket veya bir topluluk adına vakı takip talebini kabul etmesi, iflâs kararının kesinleşmesine rağmen münferit takipleri düşürmemesi, konkordato mühleti içine rastlayan takip talebini kabul etmesi ilah. gibi hallerin müddete tabi olmaksızın şikâyet konusu yapılabileceği düşüncesindeyiz.

İcra takibinde kimler taraf olabilir :

Cebri icra dâva hakkının tabii bir sonucudur. Alacaklı, yani hak sahibi olan herkes hakkının tanınması, yerine getirilmesi için Devletin müdahalesini istemek yetkisini haizdir. Binaenaleyh, Medeni haklara sahip her gerçek veya tüzel kişi cebri icra yetkisinden yararlanabilir,Yaş, din, mezhep, ırk, cinsiyet ilâh. farkı gözetilmeden her insan medeni haklardan yararlanır. Kanun dairesinde haklara ve borçlara ehil olmakta eşitlik esası kabul edilmiştir. İnsanlarla bunların meydana getirdikleri tüzel kişiler arasında yaradılışları icabı bazı ayrılıklar bulunması tabii ve zaruridir, Bu hal Medeni kanunumuzun 4 üncü maddesinde ele alınmış ve tüzel kişilerin, cins, yaş, hısımlık gibi yaradılış icabı insana has olanlardan mada bütün hakları iktisap ve borçları iltizam edebilecekleri tasrih olunmuştur.

Başlıbaşına, yani kendilerini teşkil eden kişilerin haricinde bir mevcudiyeti haiz olmak üzere teşekkül eden dernek ve şirketlerle kendilerin has bir mvcudiyeti ve belirli bir gayesi bulunan müesseseler kanunla belirtilmiş formalite yerine getirilmekle tüzel kişilik iktisap etmiş olur. Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre kurulan ticari şirketler, hükümleri medeni kanun ve Cemiyetler Kanunuyla belirtilmiş her çeşit dernekler, Anayasa veya özel kanunlarla, müstakil bir varlığı haiz olmak üzere kurulmuş müesseseler, Devlet, İl Özel İdaresi, Bucak, Köy ilah. hep tüzel kişiliği olan varlıklardır.

Tüzel kişi biri; müteaddit kişinin bir amaç için, başlı başına mevcudiyeti haiz bir teşekkül meydana getirmek üzere bir araya gelmeleriyle şirket ve cemiyet halinde, diğeri; muayyen bir gaye ve maksadın temini için bir mal tahsisi suretiyle tesis, (Vakıf) olarak iki katogoride kendini gösterir.

97

Siyasi, dini, ilmi, bedii, hayri cemiyetlerle eğlence ve idman cemiyetleri ve asıl gayeleri iktisadi olmayan diğer cemiyetler nizamnamelerinde cemiyet olarak teşekkül arzusunu izhar etmekle tüzel kişilik iktisap eder. Tüzel kişilik iktisap etmesi kanunen mümkün olmayan yahut henüz tüzel kişilik iktisap etmemiş bulunan bir cemiyet adi şirket hükmündedir.

Kollektif, Komandit, Limited, Anonim, Kooparatif gibi ticaret şirketlerinin ne şekilde tüzel kişilik iktisap edebilecekleri Türk Ticaret Kanununda tesbit edilmiştir.

Tesis (Vakıf) resmi bir senetle yahut vesiyet yoluyla vücut bulur. Tesis senedinde tesisin uzuvları, idare şekli, idare edeceklerin isimleri ilâh. gösterilir. Tesisin mahkeme siciline kaydı tesis senedi mueddasına ve tesisi teftiş ile mükellef makamın talîmatına göre yapılır.

Borçlar kanununun ön gördüğü adi şirket, bir insan topluluğu, bir mahalle halkı, mücerret bir firma özel kişiliği haiz değildir.

Kamu tüzel kişileri : Devlet, özel hukuk haricinde, tüzel kişiliği ve ayni zamanda hükümranlık hakkını haiz bir kamû müessesesidir. Haklara sahip, borçlarla mükellef olabilir. Devlete ait kamu hizmetlerinin görülmesi için hizmetin nev'i, konusu ve bazı hallerde coğrafi saha esas tutularak idari teşkilât vücuda getirilmiştir. Adalet, Milli Savunma, Ziraat, Sağlık, Bayındırlık, Milli Eğitim ilah. gibi birbirinden farklı işler guruplara ayrılmış, adını işin niteliğinden alan Bakanlık teşkilâtı marifetiyle tedviri uygun bulunmuştur. Bütün bu çeşitli idari işlerde, teşkilâtın ve hizmetin nev'ine, ayrılığına bakılmaksızın asıl hak sahibi Devlet olduğundan ödev ve borçla bunun mükellef bulunması tabii bir sonuçtur. Ancak, Kamû hizmetinin daha iyi, daha çabuk, daha mükemmel yürütülebilmesi, vatandaşlara daha salim yollarla iletilebilmesi için idari teşkilâtın geniş yetkilerle techiz edilmesi, Devlete ait bazı yetkilerin bunlara bırakılması uygun bulunmuş, bu gayeyi temin maksadiyle bunlara tüzel kişilik tanınmıştır. Bakanlıklar, müstakil genel müdürlükler,kanunla vücut bulmuş bazı müesseseler tüzel kişiliği haiz olup teşkilâtlarını ilgileyen işlerde tam yetkiye sahiptirler. Bilumum hakları iktisap edebilecekleri gibi borçlarla da mülzemdirler. Bu gibi idare ve müesseseleri merkezde Bakan ve genel müdür temsil eder. Dâva ve takip için husumete bunlar ehildir. Taşra teşkilâtındaki temsil yetkisi teşkilâta vücut veren kanun hükümlerine göre tesbit edilmiştir. Ekseri kanunlar şubeyi ilgilendiren işlere münhasır kalmak üzere o şubenin başındaki Yüksek dereceli memura temsil yetkisi tanımıştır. Fakat, dâva ve takipte hasım hükmü şahsiyeti haiz Bakanlık veya müstakil genel müdürlük gösterilerek temsil yetkisini haiz şahsın adı ayrıca ilâve olunur. Yani; temsilci mahkeme

ve İcra Dairesinde muamele ifasına mezundur. İl Özel İdaresi, mevcudiyetini kanundan alan bir kamu tüzel kişisi olup Vali tarafından temsil edilir. Özel muhasebe müdürünün, kaymakamın temsil yetkisi yoktur. Belediyeyi Belediye Başkanı, köy tüzel kişiliğini köy muhtarı, Üniversiteyi Rektör, Anayasa ile vücut bulan müstakil kuruluşları bunların başındaki kişi temsil eder.

Gerçek kişilerin husumet ehliyeti : Dâva veya takip yetkisini kullanabilmek için Medeni haklardan yararlanmak kafi olmayıp onları kullanmak yetkisine sahip olunması lâzımdır. Gerçek kişilerin (insanların) medeni hakları kullanabilmeleri Temyiz kudretini haiz ve reşit olmaları ile mümkündür.

Yaşının küçüklüğü, akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ve bunlara benzer sebeplerden biriyle, makul surette hareket etmek iktidarından yoksun olmayan her gerçek kişi Medeni kanun nazarında mümeyyizdir. Medeni rüşt onsekiz yaşın ikmaliyle başlar. Fakat, onsekiz yaşını bitirmemekle baraber evlenen veya Medeni Kanunun 12. maddesi uyarınca Asliye Mahkemesi tarafından mezun kılınan (kazai rüşt) kişi dahi kanunla reşit sayılmıştır.

Temyiz kudretini haiz olmayanlarla küçükler ve kasırlar Medeni hakları kullanamaz. Bu durumdakileri ikiye bölerek incelemek lâzımdır. Yani; Temyiz kudretini haiz olmayan kişinin tasarrufu mutlak butlan ile malûl ve geçersizdir. Hiç bir şekilde sıhhat kazanmaz. Kanunda yazılı istisnalar dışında hukuki bir sonuç doğurmaz. Temyiz kudretini haiz küçüğün veya Kasır'ın durumu böyle değildir Bunlar, kanuni temsilcilerinin rızası olmadıkça bizzat kendi tasarruflariyle iltizam edemez. Fakat, kanuni temsilcinin sonradan vereceği icazet tasarrufun sıhhat kazanması için yeterli sayılmalıdır.

Ana ve baba, velâyeti icra hakkını haiz oldukları nisbette çocuklarının kanuni temsilcisidir. Bu sıfatla hareketlerinde hâkimin reyini almağa mecbur değildirler.

Muayyen bir meslek veya sanat'ın icrasına mezun kılınan mümeyyiz küçük bu çevreye münhasır kalmak şartıyla medeni hakları kullanabilir. Vasinin durumu Veli'den farklıdır. Vasi, Sulh Hâkiminin izni olmadıkça, hemen yapılması lüzumlu geçici tedbirler müstesna olmak üzere husumete sulh ve tahkime, konkordatoya kambiyo taahhütleri altına girmeye ehil değildir. Vesayet altındaki mümeyyiz kişi kendi tasarrufuna bırakılan mallarla vasinin izni ile çalışarak kazandığı malları bizzat idare etmek hakkını haizdir. (Md. K: 395) Bu kuralın tabii bir sonucu olarak tasar-

99

ruf ettiği ve kazandığı mallara taallûk eden işlerde alacaklı ve borçlu duruma düşebilir. Sulh Mahkemesi tarafından bir meslek veya san'atla uğraşmasına serahaten veya zımnen izin verilen vesayet altındaki kişi, bu san'at ve mesleğin zaruriyatından olan her tasarrufu yapabilir. Bu tasarruflarından dolayı bütün servetiyle sorumlu ve husumete ehildir. (Md. K: 396)

Vesayet altındaki mümeyyiz kişi, vasinin açık veya zımni muvafakatı ile yahut lâhik olacak icazeti ile bir borcu iltizam veya bir haktan feragat edebilir. Diğer tarafın bizzat tâyin edeceği veya hâkime tâyin ettireceği münasip müddet içinde vasi icazet vermezse tasarruf hükümsüz kalır. Bu kuralın dâva ve takip hakkında da uygulanması gerekir.

Hacrine kâfi sebep bulunmamakla beraber medeni hakları kullanma yetkisinden kısmen yoksun bırakılması menfaatı icabı olan reşide medeni kanunun 379 uncu maddesinde yazılı işlerinde reyi alınmak üzere müşavir tâyin olunur. Husumet ve sulh, gayrimenkul ve kıymetli evrak alım satımı ve terhini, kambiyo taahhütlerine girmek gibi hususlarda müşavirin reyinin alınması zaruridir. Müşavirin lâhik olacak icazeti ile bu kabil tasarrufların sıhhat kazanacağı düşüncesindeyiz

Menfaatları icabı kendilerine bir kayyum tâyin edilen kişiler kanuni müşavirin iştirakine dair hükümlere halel gelmemek üzere medeni haklarını kullanma yetkisini muhafaza ederler.

Ölümle şahsiyet son bulacağından ölenin mameleki mirascılarına intikal eder. Ölü aleyhinde dâva ve takip söz konusu olamaz. Borçlu icra takibi devam ederken ölürse, terekesi henüz bölüşülmemiş, resmi tasfiyeye tabi tutulmamış, mirasçılar arasında aile şirketi kurulmamış ise, borçlu hayatta olsaydı hangi usul uygulanacak idiyse takip terekeye karşı ayni usule göre devam ettirilir. Bu takibin mirasçılara karşı devamı ancak rehnin paraya çevrilmesi veya haciz yoluyla mümkündür. Ölenin mirası red etmemiş olan mirascıları tereke borçlarının tamamiyle müteselsilen sorumlu olduklarından alacaklı, bunların cümlesini veya içlerinden bir veya bir kaçını takip edebilir. Fakat, terekeye mirascılar iştirak halinde mülkiyet hükümlerine göre sahip olduklarından bir veya bir kaç mirascının terekeye dahil hak ve alacakları dâva ve takip yetgisi yoktur. Cümlesinin birlikte hareket etmesi veya terekeye temsilci tayin ettirmeleri lâzımdır.

Mirascı bulunmaması veya mevcut mirascıların mirası red etmeleri halinde tereke maliye hazinesine intikâl eder. Tereke borçlarıyle hazinenin sorumluluğu mutlak olmayıp Medeni kanunun 448, 571 inci mad-

100

deleri hükümleri ve intikâl eden mamelekin değeri ile sınırlıdır. Tereke, borcu ödemeye yetmezse artan kısımdan dolayı hazineye sorumluluk tevcih edilemez.

Alacaklının mirascılar arasında bulunması, payına düşen kısım dışındaki şahsi alacağı için mirascıları takip edebilmesine engel değildir.

Mirascı, mirası red ettiğini veya borca batık olduğundan red edilmiş sayılacağını iddia ettiği takdirde, ait olduğu merciden karar alıp ibraz etmesi için kendisine mehil verilir. Bu husus bekletici mesele sayılacağından takip belgenin ibrazına kadar bekletilir.

Dâva ve takip hakkı alacağa bağlıdır. Hak ve alacak başkasına temlik edildiği taktirde dâva ve takip hakkı temlik alana geçeceğinden temlik edenin yetkileri kalkar. Yeni alacaklı, takibi kaldığı noktadan devam ettirmek yetkisini haizdir. «Temlik alan kişi temlik edenin halefi olup onun başladığı takibi devam ettirmek yetgisine sahiptir. İc. İf, TA: 12/2/1963/ No 1749/1817»

Alacaklı müteaddit olup borcun tamamını istemek hakkı, borçlar kanununun 148 inci maddesi gereğince herbirine tanınmamış, borcun tecezzisi kabil bulunmuş ise, alacaklılardan her biri ancak payına düşen miktar için takip yapabilir. Açık bir hüküm bulunmadığı ve borcun mahiyetinden de istidlal edilmediği taktirde, müteselsil borçlulardan herbiri alacaklıya yapılan tediyelerden, birbirine karşı, eşit bir payı üzerine almağa mecburdur. Payından fazla ödemede bulunan fazla miktar için diğerlerine rucu edebilir. Borcun nakli halinde, evvelki borçlu borcdan beraet etmiş olacağından hakkında takip yapılamaz. Takip safhasında bir anlaşma ile borç nakil edilmiş ise, anlaşma şartları dahilinde takibin yeni borçlu aleyhinde devam ettirilebileceği düşüncesindeyiz.

«... Borcu ödemek yahut alacaklının rızasını istihsal etmek suretiyle borçlunun beraetini tahsile müncer olan borcun nakli taahhüdü geçerlidir. (borç : 173) evvelki borçlunun yerine yenisinin kaim olması ve borçtan kurtulması borcun nakli müteahhidiyle alacaklı arasında yapılan bir akitle vuku bulur. Bu akit, borcun nakli müteahhidi veya onun müsadesiyle evvelki borçlu tarafından, borcun nakli mukavelesinin alacaklıya bildirilmesinden istidlâl olunabilir. Alacaklının bu husustaki rızası sarih olabileceği gibi halin icabındanda anlaşılabilir. Alacaklının, ihtirazı kayıt dermeyan etmeksizin borcun nakli müteahhidinin tediyesini kabul etmesi veya bunun borçlu ile yaptığı herhangi bir muameleye rıza göstermesi borcun naklini kabul ettiğinin bir delilidir. Ezcümle, alacaklı yedindeki borç senedine, üçüncü kişinin borcu üzerine alıp bizzat öde-

101

yeceğine mütedair imzasıyle verdiği meşruhat alacaklının borcun nakline muvafakat ettiğinin bir delilidir. Bu suretle ilk borçlu borcundan kurtulur. İc. İf. K : 31/10/1960, No : 7211/7228»

Borç, takip sırasında nakledilmiş, taraflar gerek icra dosyasında ve gerekse ayrıca yaptıkları mukavelenamede borcu taahhüt eden aleyhine takibin kaldığı noktadan devam edeceğini kararlaştırmış iseler aynı bir takibe mahal yoktur. Borçlunun yerini nakil müteahhidi almış olacağından takip bunun aleyhinde devam ettirilir. Derhal bir noktayı işaret zorundayız. Borcun nakli müteahhidi ile (İcra kefaleti) ayrı hukuki müesseseler olup yekdiğerine karıştırılmamalıdır. Borcun nakli, evvelki borçlunun beraatını tazammun edeceğinden nakli gerektirir hukuki muamele iptal edilmedikçe evvelki borçlu aleyhinde takip yapılamaz.

Mutlak butlan ile malûl tasarruflara ilişkin şikayet müddete tabi olmadığı gibi böyle bir sebebi hâkim resen gözönüne alarak incelemeye mecburdur.« ... Borçlu; akıl hastası olup Bakırköy Akıl Hastanesinde tedavi gördüğünü, gerekli raporu getireceğini söylemiş, mütakıp oturumda hazır bulunan vekili de bu iddiayı tekrarlıyarak durumun akıl hastalıkları hastanesinden sorulmasını istemiş, mahkemece bu şekilde karar verilmiştir. Medeni hakları kullanma ehliyetine taallûk eden böyle bir durumun, taraflar ileri sürmeseler dahi, hâkimin ittilaı halinde resen tahkiki zorunludur. Gerekli harç verilip hastahaneye teskere yazdırılmadığından bahisle borçlunun akli durumu tesbit edilmeksizin itirazın kaldırılmasında isabet yoktur. İc. İf. K : 19/11/1962, No : 12138/12735»

Hükümlülük sebebiyle kanunun kısıtlı saydığı kişiler aleyhindeki takip bunlara izafetle vasilerine tevcih olunur. Temsilcisi bulunmayan tutuklu veya hükümlü aleyhine yapılan takipte, temsilci tâyini vesayet makamına ait olmadıkça, icra memuru bir temsilci tâyin etmesi için kendisine münasip bir mehil vermek suretiyle tebligat yapar. Takip bu sürenin bitmesine kadar bekletilir. İhtar süresi içinde temsilci tayin edip icra dairesine bildirmeyen tutuklu veya hükümlü hakkında takibe devam olunur. Hükümlü kanunen mahcur ise vasi tayini vesayet makamından istenir. Askerlik müddetinin devamı içinde erler, onbaşılar, kıta çavuşları (uzman veya uzatmalı çavuş ve onbaşılar hariç) haklarında temsilci tayini için yukarıda gösterilen şekilde işlem yapılır. (İc. İf. 54 ve 54/A)

« ... tutuklu olarak cezaevinde bulunduğu sırada kendisine ödeme emri tebliğ olunan borçlu hakkında 54 üncü madde uyarınca işlem yapılmamış olduğuna göre itirazın kanuni süre içinde yapılmış savılması lâzımdır. İc. İf. D. Ta : 5/12/1960, No - 7807/8497»

102

adına yaptıkları hukuki tasarruflar, fiiller doğrudan doğruya tüzel kişi tarafından yapılmış sayılır. Onu ilzam eder. Fakat, irtikap ettikleri kusurlar ayni zamanda kendilerini de sorunlu kılar.

«... Tüzel kişi, bilumum muamelelerini organları marifetiyle yürütür. Mahkemelerde organlar veya bunların tevkil edecekleri avukatlar marifetiyle temsil olunur. Temsil bakımından organ ile vekilin durumu farklıdır. Organ, haiz olduğu yetkileri tüzel kişiliğe vücut veren statüden aldığı, hareketleri tüzel kişinin hareketi sayıldığı halde vekil böyle değildir. Yetgisi vekâlet akdi hükümleriyle sınırlıdır. Hareketleri vekâlet akdine dayanır. Mahkemelerde, hakem veya kaza yetgisini haiz sair merçilerde, gerçek veya tüzel kişilere ait hukuku dâva ve müdafaa etmek, bu hususa ilişkin bütün evrakı tanzim, adli muameleleri ve resmi dairelerde nizâlı ve ihtilaflı işleri takip etmek avukatlık kanununun 23. maddesi uyarınca, baroya kayıtlı avukatlara aittir. Tüzel kişi, bütün bu kazai işlemleri organları marifetiyle yapabilir. Fakat, bir vekile gördürmek istediği taktirde avukatlık kanununun yukarıda işaretlenen 23. maddesi hükmünü yerine getirmek zorunluğundadır İc. İf. D, Ta : 12/11/1964 No : 12964/12773»

«... Bayındırlık Müdürlüğü, Bayındırlık Bakanlığı teşkilâtı idari kademelerinden biri olup tüzel kişiliği ve müdürün Bakanı temsil yetgisi yoktur. Husumetin tüzel kişiliği haiz Bakanlığa tevcih edilmesi lâzımdır. İc. İf. D, Ta : 6/11/1964, No : 11466/12431»

«...Husumeti kabul veya başkasına tevcih etmek hak ve yetkisi ancak gerçek veya tüzel kişiler için söz konusudur. Vergi dairesi tüzel kişiliği haiz olmayıp Maliye Vekâleti teşkilâtı kademelerinde yer almış bir teşekküldür. Temsil bakımından Maliye Bakanlığına tabidir. 6183 sayılı amme alacaklarının tahsil usulü hakkındaki kanunun 16 ıncı maddesinde Vergi Dairelerinin muamelelerine işaret edilmekle yetinülüp husumet bakımından özel yetgi ile techiz edilmiş değildir. Dâva, tüzel kişiliği haiz Maliye Bakanlığı aleyhine açıldığına göre rüyet ve intaç olunmalıdır. Vergi İdaresi aleyhinde açılması gerektiğinden bahisle reddedilmesi usule aykırıdır. İc. İf. D, Ta : 8/12/1960, No: 8408/8624»

Not : Mahkemenin direnmeye mütedair kararı Yargıtay Hukuk Genel Kurulunca Özel daire kararında yazılı sebeplerle bozulmuştur.

Genel muvazene içindeki dairelere ait (Bilumum Bakanlıklar dahi) Hukuk ve Ceza dâvalarında, her türlü icra takiplerinde bu daireleri mahkemeler, Hakemler, İcra daireleri, dâva ve icra işleriyle ilgili sair merciler nezdinde temsil etmek görevi Maliye Bakanlığına bağlı Hazine Avukat ve yardımcı Avukatları tarafından görülür. Hazine avukatı bu-

104

Müdürlüğün bir uzvu olmasından neş'et eylemiştir. Bu durumda, Umumi Müdürlüğe tebligat yapılmak suretiyle dâvaya devam olunmak lâzımdır. Husumet bakımından reddedilmesinde isabet yoktur. H. G. K. Ta : 13/2/1957, No: 4/4»

Bakanlıklar ve Genel muvazeneye dahil sair müesseseler leh ve aleyhindeki dâva ve takiplerde hasım olarak müstakil varlığı haiz meskur müessese gösterilir. Fakat, Adli makamlar nezdinde müesseseyi Hazine vekili temsil eder. Bilumum evrak bunun tarafından düzenlenir. Sonraki tebliğlerin dâvaya katılan vekile yapılması zaruridir.

«... Dâva, Milli Savunma Bakanlığı aleyhinde açıldığı halde arzuhalde meskur Bakanlığın temsilcisi olarak (Defterdarlığın) gösterilmesi dâvanın husumet bakımından reddini gerektirmez. Defterdarlık Milli Savunma Bakanlığını temsil edemiyeceğine göre asıl dâvalıya tebligat yapılarak gelecek mümessil huzuruyle dâvanın görülmesi lâzımdır. Aksine düşünce ve sebeplerle dâvanın husumet bakımından reddedilmesinde isabet yoktur. H. G. K. Ta : 17/12/1958, No - 58/55»

«... 4753 sayılı kanunun uygulanmasıyle ilgili dâva ve takiplerde husumetin maliye hazinesine değil 7116 sayılı kanun uyarınca İmar ve İskân Bakanlığına yöneltilmesi gerekir. H. G. K. Ta: 31/3/1965, No-494 - 146»

Ticaret şirketlerinin husumet ehliyeti :

Ticaret şirketleri tüzel kişiliği haiz olup, şirket mukavelenamesinde yazılı işletme mevzuunun çevresi içinde kalmak şartıyle bütün hakları iktisap ve borçları iltizam edebilirler. Şirketin devamı müddetince, ortaklardan birinin şahsi alacaklısı, hakkını ancak şirketin bilâçosu gereğince o ortağa düşen kâr payından, şirket fesh edilmişse tasfiye payından alır. Henüz Bilânço tanzim edilmemiş ise alacaklı bilânçonun tanzimi neticesinde borçluya düşecek kâr ve tasfiye payı üzerine hacz koydurabilir. Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerle anonim şirketlerde ortağın şahsi alacaklıları buna ait hisse senetlerini hacz ettirebilir.

Ticari şirketler; Kollektif, Komandit, Anonim, Limited ve Kooparatif şirketlerden ibarettir.

Kollektif şirket; Ticari bir işletmeyi bir ticaret unvanı altında idame ettirmek maksadıyla, hakiki şahıslar arasında kurulan ve ortaklarından hiçbirinin sorumluluğu şirket alacaklarına karşı tahdit edilmemiş olan bir ticaret şirketidir.

Şirketin idaresine giren hususlar, şirket maksat ve mevzuunu elde etmek için yapılması gereken mutad muamele ve işlerden ibarettir. Şir-

106

keti idare edenler şirket menfaatına uygun gördükleri işlerde sulh, feragat,kabul ve tahkime dahi selâhiyetlidir. Ancak, teberrüde bulunmak ve şirket mevzuuna girmiyorsa gayrimenkulleri satmak, satın almak, teminat olarak göstermek gibi mutad iş ve muameleler dışında kalan hususlarda ortakların söz birliği etmeleri şarttır. (Tc. 165)

«...Genel anlamda idare tabiri, şirketin maksat ve mevzuunun elde edilebilmesi için gerekli bilumum faaliyetlerin, başka bir deyimle şirket umur ve muamelelerinin yapılması manasını ifade eder. Bu genel tabir,(mutat muamele ve umur) dışında kalan, (olağan üstü) diye tavsif edebileceğimiz işleri de içinde alır. Fakat, Ticaret kanununun 165 inci maddesinde, idare işlerinin şumulü tayin edilirken (şirketin idaresine giren hususlar, şirket maksat ve mevzuunu elde etmek için icrası gerekli muamelelerden ibarettir) denilmek suretiyle şirket umur ve muameleleri biri mutat, diğeri mutadın dışında olmak üzere ikiye bölünmüş ve idareci şerike yalnız mutat muameleleri yapmak hususunda yetki tanınmıştır. Vazii kanun bu hükümle, idareci şerikin hak ve yetkilerini tahdit amacı gütmüştür. İdareci şerik mutat muameleler ve maddede açıklanan sair tasarruflar dışında kalan işleri yapamaz. Bu hususta şirket statüsüyle veya sair şekillerle yetkili kılınmış olması lâzımdır. Aksi halde, bu kabil işlerin yapılmasını şerikler ittifakla kararlaştırabilirler.

Konkondato, şirketin ticari itibarına, kredisine, müşteriyle olan münasebetlerine etkili sonuçlar doğuracağı gibi tastik edilmemesi veya konkordato mühletinin kaldırılması halinde alacaklılardan herhangibirinin talebi ile iflâsına hüküm olunması gibi çok ciddi ve tehlikeli neticelerede ulaşabilir. Gerek ciddiyet ve önemi ve gerekse şirket hayatında tekerrür edebilecek tasarruflardan olmaması sebebiyle konkordato istemek yetkisinin mutat muamele tabiri içine sokmağa imkân yoktur. Mutat olmayan böyle bir muamelenin şeriklere fayda temin edecek veya bazı tehlikeleri önleyecek nitelikte bulunması neticeye etkili deyildir. Böyle bir durumda, tek şerikin itirazı dahi muamelenin yapılmaması için kâfidir. İc. İf D, Ta : 5/12/1964, No : 13561/14045»

«...Ticaret kanununun 154, 155, 157 ve ilgili diğer maddeleri hükümleri uyarınca statüsü düzenlenip tescil ve ilân edilmiş olan kollektif şirket özel kişilik iktisap etmiş demektir. Ticaret sicil kayıtları ve resmi belgeler karşısında şirketin özel kişilik iktisap etmediğine mütedair itiraz mesmu deyildir. İc. İf. D, Ta : 13/1/1964, No: 13776/334»

Kollektif şirket ticaret siciline tescil ile tüzel kişilik kazanır. Tescil ve ilân edilen mukavelede aksine hüküm olmadıkça ortaklardan herbiri ayrı ayrı şirketi idare hak ve vazifesini haizdir. Şirket mukavelesiyle veya

107

ortakların ekseriyeti ile idare işleri ortaklardan birine veya bir kaçına yahut hepsine verilebilir. Temsil yetkisini haiz kişi şirketin gayesine dahil olan her nevi işleri, hukuki muameleleri şirket namına yapmak, şirketin ünvanını kullanmak yetkisini haizdir. Bu selâhiyeti tahdit edici her şart iyi niyetli üçüncü kişilere karşı geçersizdir. Ancak, şirket mukavelenamesinin tescil ve ilân edilmiş kısmına göre şirketi ilzam için müteaddit ortağın imzası şart kılınmış ise bu şart üçüncü şahısları da ilzam eder. İdarecinin açık veya zımnı olarak, şirket adına yaptığı muamelelerden dolayı şirket alacaklı veya borçlu olur.

Kollektif şirketin borç ve taahhütlerinden dolayı ortaklar, müteselsilen bütün mallarıyla sorumludur. Yeni giren şerik dahi, önceden meydana gelmiş olsa dahi aynı şekilde mes'uliyeti haizdir. Ortaklıktan çıkan veya çıkarılan şerik keyfiyetin tecil ve ilânı tarihine kadar sebk eden bilumum şirket muamelelerinden dolayı üçüncü şahıslara karşı sorumludur. Sorumluluk hususundaki genel kural bu olmakla beraber birinci derecede sorumluluk şirkete teveccüh edeceğinden şirket borcu için ortakları dâva veya takip yetkisi, şirkete karşı yapılan icra takibinin semeresiz kalması veya şirketin herhangi bir sebeple sona ermesi şartlarının tahakkuku ile doğar. Bu hüküm, şartların tahakkukundan evvel şirket borcu için ortakların şahsi mallarının ihtiyaten hacizine mani değildir. Ancak, ortağın malı üzerine konulan ihtiyati haciz hakkında, icra ve İflâs Kanununun 164 üncü maddesinde yazılı müddetler ortak alehinde dâva veya takip yetkisinin doğduğu tarihten itibaren işlemeye başlar. Fakat, ihtiyati haciz tutanağının tebliğ tarihinden itibaren şirket aleyhinde 264 üncü maddede yazılı formalite yerine getirilmediği taktirde ihtiyati hacizler düşer.

Bir kollektif şirketin iflâsı, ortakların iflâsını gerektirmez. Ancak, depo kararına rağmen para yatırılmadığı taktirde alacaklı depo kararının ortaklara veya içlerinden bazılarına tebliğini, gereğini yapmadıkları taktirde şirketle birlikte iflâslarına karar verilmesini ticaret Mahkemesinden isteyebilir. Bu hakkını kullanmamış olan alacaklı şirket iflâs masasından alacağını tamamen alamadığı taktirde artan miktar için şerıki iflâs yoluyla takip yetkisini haizdir. Ortakların şirketten gelen borçlarıyla şahsi borçları arasında bir fark gözetilmez. Şirkete borçlu olan kişi, bunu ortaklardan birinde olan alacağı ile takas edemez.

Mukavelesi kanuni şekilde yapılmamış veya mukaveleye konması mecburi olan kayıtlardan biri veya bazıları eksik veya hükümsüz olan bir kollektif şirket adi şirket hükmündedir. Tüzel kişilik iktisap etmez. Borçlar kanununun 529 - 541 inci maddelerine göre muameleye tabi tutu-

108

şirkettir. Sermaye , paylara bölünmeksizin sadece birden çok koman ditlerin iştirak nisbetlerini göstermek maksadiyle kısımlara ayrılmış bulunuyorsa adi komandit şirket hükümlerine tabi olur. Komanditlerin gerek birbirlerine ve gerekse komanditerlerin heyeti umumiyesine ve üçüncü şahıslara olan hukuki münasebetleri ve bilhassa şirketi idare ve temsil vazife ve selâhiyetleri ve şirketten çekilmeleri komandit şirketlerdeki hükümlere göre tesbit olunur. Bunların dışında kalan hallerde, mukavelenamede aksine hükümyoksa anonim şirketlere ait hükümler uygulanır. Anonim şirket idare kurulunun vazifeleri ile sorumluluklarına mütedair hükümler komandite ortaklar hakkında da cereyan eder. (Tc. K : 475 - 484)

Buraya kadar olan açıklamaların özeti şudur : Tüzel kişiliği haiz Devlet, Kamu müesseseleri, Her nevi dernekler, ticaret şirketleri ve tesisler, fertlerin haricinde, müstakil varlığı haiz,(in ana has olanlar hariç) medeni haklara sahip birer kuruluş olduklarından kanun ve esas mukavelenamelerine göre gerekli organlara malik olmalarıyle medeni hakları ve bu meyanda dâva ve takip yetkisini kullanabilirler. Aleyhlerinde de dâva ve takip mümkündür. Hususi Hukuk sahasında Devletin özel kişilerden farklı bir durumu yoktur.

Adi şirket : İki veya daha fazla kişinin, sailerini ve mallarını müşterek bir gayeye erişmek için birleştirmeyi iltizam etmeleriyle meydana gelir. Şeriklerin cümlesi idare hakkını haiz olabileceği gibi mukavele ile yönetim içlerinden birine veya bir kaçına da bırakılabilir. Kanunda veya şirket mukavelesinde başka bir hüküm bulunmadıkça şirketi idare eden ortak ile diğer ortaklar arasındaki münasebet vekâlet hükümlerine tabidir. Ortaklardan biri, idare hakkını haiz olmadığı halde şirket hesabına hareket eder, yahut idareci şerik yetkisini aşarsa vekâleti olmadan başkası namına tasarruf hükümleri uygulanır. Şirket hesabına ve kendi namına bir üçüncüşahısla muameleye girişen şerik ,üçüncü şahsa karşı yalnız kendisi sorumlu ve borçlu olur. Böyle bir muamele şirket veya bütün şerikler namına hareket edilerek yapıldığı taktirde şerikler temsil hakkındaki hükümler uyarınca üçüncü şahsın alacaklısı veya borçlusu olurlar. İdareci şerik, şirketi ve bütün ortakları üçüncü şahıslara karşı temsil etmek hakkını haiz sayılır. Şirketin son bulması üçüncü şahıslara karşı olan taahhütleri tadil etmez. (Borç. K : 520 - 541)

Hülâsa, adi şirket tüzel kişiliği haiz olmayan bir topluluktur. Dâva ve takibte husumet yukarıda işaretlenen esaslar dahilinde, doğrudan doğruya sorumlu ortaklara tevcih edilmek lazımdır. Adi şirket aleyhinde dâva ve takip mümkün değildir.

Ticari ünvan : Gerçek veya tüzel kişiliği haiz her tacir, ticari işletmesine müteallik muameleleri, kullandığı ticari unvaniyle yapmağa, işletmesiyle ilgili senetleri ve sair evrakı bu ünvan altında imzalamağa mecburdur. Her tacir, kullanacağı ticaret ünvanını ve bunun altına atacağı imzayı notere tastik ettirdikten sonra ticaret sicil memuruna tevdi etmeye mecburdur. Tacir, tüzel kişi ise ticari ünvanla birlikte yetkili kişilerin notere tastik ettirdiği imzalarını havi sirküleri de verir. Gerçek şahsın ticari ünvanı, kısaltılmadan yazılacak ad ve soyadından teşekkül eder. Fakat;tacirin hüviyeti, işletmenin genişlik ve önemi yahut mali durumu hakkında üçüncü kişilerde yanlış kanaatın meydana gelmesine mahal verecek nitellikte veya hakikata yahut kamu düzenine aykırı olmamak şartıyle, ticaret ünvanına işletmenin mahiyetini gösteren veya ünvanda zikredilen kişilerin kimliklerini belirten yahut muhayyel adlardan ibaret olan ekler yapılabilir. (Tc :43 - 48)

Kollektif şirketin ünvanı: Bütün ortakların veya hiç olmazsa bunlardan birinin adı ve soyadı ile şirket nevini gösterecek bir kelimeyi taşır. Adi veya sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin ticaret ünvanında komandite ortaklardan hiç olmazsa birinin ad ve soyadı ile şirketi ve nev'ini gösterecek ibare bulunmalıdır. Bu ünvana komanditerlerin ad ve soyadlarının eklenmesi yasaktır.

Limited, Anonim ve Kooparatif şirketler, işletme mevzuu gösterilmek ve kanunun yasak ettiği hususlara dikkat edilmek şartıyla ticaret ünvanlarını serbestçe seçebilirler. Ancak, ticaret ünvanlarında şirketin nev'ini gösterir ibarenin yani limited, Anonim veya Kooparatif şirket kelimesinin gösterilmesi zaruridir. Ticaret ünvanında gerçek bir şahsın ad ve soyadı bulunduğu taktirde şirket nev'ini gösteren ibarelerin rumuzla veya kısaltılmış olarak yazılması caiz değildir.

Tüzel kişiler dahi, ticari ünvanlarına, yukarıda gerçek kişilere ait kısımda izah ettiğimiz şekilde ilaveler yapmak yetkisine sahiptir.

Ticari bir işletmeye sahip olan Dernek ve diğer tüzel kişilerin ticaret ünvanları, adlarının aynıdır. Esas itibariyle ticaret ünvanı ticari işletmenin sahibini hedef tutmakta ve onun kimliğini belirtmekte olduğundan dâva veya takip evrakında bu ünvanın gösterilmesi kafidir. Tüzel kişilerde tebligat kolaylığını temin bakımından temsil yetkisini haiz kişinin adres ve adının ticari ünvanının yanına eklenmesi tavsiyeye şayandır.

Birde ticari işletmenin sahibini hedef tutmaksızın, doğrudan doğru ya işletmeyi tanıtmak, benzeri işletmelerden ayırt etmek için kullanılan

nuyu yeniden ele alarak gerek mevcut kuruluş biçimi, gerekse onunla ilgili bazı usul konuları üzerinde görüşlerimizi açıklayacağız.

1961 Anayasası, Yargıtayı, adliye mahkemelerince verilen karar ve hükümlerin son inceleme mercii olarak göstermektedir (Any. M. 139). Yargıtay'ca yapılan incelemelerin amacı hukuk kurallarının doğru ve bütün memleket içinde birlik olarak uygulanmasıdır. Başka bir deyimle Yargıtay'ın kuruluşunun son amacı alt kademedeki yargı mercileri tarafından verilen kararlarda uygulanan hukuk kurallarının doğru ve eşit biçimde uygulanıp uygulanmadığını denetlemek suretiyle toplumda adâleti ve sosyal güvenliği gerçekleştirmek ve böylece toplum içinde hukuk düzenini ve sosyal barışı korumaktır.

Yukarıda da belirtildiği üzere, bu amaca ulaştıracağı düşüncesi ile Yargıtay'ın kuruluşunda ve işleyişinde zaman zaman değişiklik yapılması zorunluğu duyulmuş veya ileri sürülmüştür (1). Ancak derhal işaret edelim ki, bu değişikliklerin veya değişiklik tekliflerinin başarılı bir sonuca ulaşabilmesi için, mevcut olan durumun ve ihtiyaçların iyice tesbit edilmesi, başka bir deyimle mevcut hükümlerin ihtiyacı karşılayıp karşılamadığının araştırılması ve raslanabilecek aksaklıklara doğru bir teşhis konulması gerekir. Durum ve ihtiyaç iyice tesbit edilmediği, aksaklığa tam ve doğru bir teşhis konulmadığı takdirde, girişilecek değişiklik teşebbüslerinin iyi bir sonuç vermesi, yani arzulanan amaca ulaştırması beklenemez. Gerçi yapılan değişiklik geçici bir ferahlama duygusu uyandırabilir; fakat, bir süre sonra eski sıkıntıların tekrar başgösterme si kaçınılmaz olduğu gibi, hattâ bunlara yenilerinin eklenmesi de kuvvetle muhtemeldir.

İşte bütün bu noktaları dikkate alarak ve gerek kuruluştaki, gerek işleyişteki aksamaların iyice tesbitine yarıyacağını düşünerek, Yargıtay'ı ilk kuruluş tarihinden itibaren ele almakta ve tarihin akışı içinde bu yüksek yargı merciinin geçirdiği aşamaları kısaca gözden geçirmekte fayda olduğu kanısındayız.

II. Yargıtayın Kuruluşu Ve Tarihi Gelişmesi

Diğer bir çok hukuk müesseselerimizde olduğu gibi, Yargıtay'ın ilk kez kurulması da, memleketimizin batıya yönelişinin başlangıcı sayılan Tanzimat devrine rastlamaktadır. Gerçekten, Tanzimattan önceki devrede

(1) Bu konuda bir fikir edinmek üzere bkz. : Adliye mahkemelerinin kuruluş kanunu tasarısı ile Hâkimler ve Savcılar kanunu tasarısı hakkında seminer 1964 ve orada açıklanan tebliğlerde anılan eserler; İstanbul Milletvekili İ. H. Tekinel ve 166 arkadaşı tarafından B. M. M. ne sunulan Yargıtay kuruluş kanunu teklifi ve komisyon raporları.

47

haiz olduklarından, bu kuruluşların yönetimden ayrı, tamamen bağımsız bir yargı organı niteliğini kazanmaları bir süre daha geçikmiştir. Ancak 1879 (1295) tarihli Teşkilâtı Mahakim (Mahkemeler Teşkilâtı) Kanunu ile dir ki, Bidayet ve İstinaf Mahkemeleri ile birlikte Temyiz Mahkemesi (Yargıtay) da Osmanlı adliye kuruluşunda özel yerini kesin bir surette almış bulunmaktadır. Bu mahkeme, sadece Nizamiye Mahkemelerinin verdikleri kararları temyiz yolu ile incelemeye mezundu; şeriye mahkemelerinin kararları bakımından böyle bir yetkisi yoktu. Bununla beraber derhal belirtelim ki, dereceli yargı sistemi tanzimattan sonra, şeriye mahkemeleri bakımından da kabul edilmişti. Gerçekten, Babı fetvada, başka bir deyimle Babı meşihatta kurulan «Şerî Tetkikat Meclisi» alt derecedeki Şeriye Mahkemelerinin kararlarını temyiz yolu ile inceleme yetkisini haiz bulunmakta idi.

Fransız hukuku örnek alınmak suretiyle kurulmuş bulunan ilk Temyiz Mahkemesi (Yargıtay), Fransa'daki gibi Hukuk, Ceza ve İstida dairesi olmak üzere üç daireden ibaretti. Sadece usul meseleleri ile meşgul olan İstida dairesi bir tarafa bırakılacak olursa, işin esası üzerinde inceleme yapan bir hukuk ve ceza dairesi arasında içtihat ihtilâfı söz konusu olmaz ve gerektiğinde iki dairenin genel kurul halinde toplanması güçlük çıkarmazdı.

Tanzimat devrinde tam yargısal bir kuruluş olarak meydana çıkan Yargıtay'ın kuruluş ve işleyişinde sonradan bazı değişiklikler olmuş ise de, ne Meşrutiyet devrinde ve hattâ, 1926 yılında içtihat birleştirme sisteminin kabulü bir yana bırakılacak olursa, ne Cumhuriyet devrinde esaslı reform sayılabilecek bir değişiklik yapılmış olduğu söylenemez.

2. Cumhuriyet devresi

Birinci Dünya savaşı sonrasında, memleketin önemli merkezlerinin işgali üzerine başlıyan Kurtuluş savaşı sırasında, Ankara'da Büyük Millet Meclisinin kurulması ve böylece Anadolu hükûmetinin İstanbul hükûmetinden ayrılması dolayısı ile (5), İstanbuldaki Mahkemei Temyizin Anadoluda yargı hakkı kalmamış idi. Bu sebeple, Kurtuluş savaşının nasıl bir sonuca bağlanacağı henüz kestirilemeyen bunalımlı devrede, 20 Haziran 1920 tarihinde Sivas'ta bir muvakkat Temyiz heyeti teşkili hakkında 4 sayılı kanun çıkarılmıştır (6). Bu kanuna göre, Muvakkat Temyız Heyetinin Şeriye, Hukuk, Ceza ve İstida daireleri olmak üzere dört

(5) 23 Nisan 1920 gün ve 1 sayılı karar (3. Ter. Düstur C. 1 s. 1.).

(6) Muvakkat Temyiz Heyeti Teşkiline dair Kanun (RG. 7/2/1921; 3. Ter. Düstur C. 1. s. 12).

masından ötürü içtihat uyuşmazlıklarının doğması ihtimalini de kuvvetlendiriyordu. Bu düşünceler kanunun gerekçesine de yansımış bulunmaktadır. Gerçekten, Yargıtay hakkında Cumhuriyet devrinin ilk derlı toplu hükümlerini kapsayan bu kanunun gerekçesinde Özetle, «**adliye tarihinin önemli bir dönüm ve başlangıç noktasını teşkil eden 1926 yılı zarfında çıkarılan ve ileride çıkarılacak olan hukukî ve cezaî kanunlarla bütün ahkâmı asliyenin değişmiş olmasının Temyiz Mahkemesine büyük bir vazife yükleyeceği nazara alınarak, bir taraftan Yüksek Mahkemenin genişletilmesi**» lüzumuna işaret olunmuş diğer yandan da «**Temyiz kararları arasında yeni kanunların uygulanması dolayısı ile çıkabilecek ihtilâfları çözmek üzere, Tevhidi İçtihat - İçtihat birleştirme - müessesesinin kabulü zorunluğu**» belirtilmiştir (11). Bu kanuna göre, Tevhidi içtihat genel kurulu hukuk ve ceza kısmındaki bütün dairelerdeki üyelerin tamamının bir arada toplanmasından meydana geliyordu. Kanunda, dairelerin üye sayısı bir reis (başkan) ve altı aza (üye) olmak üzere yedi kişi itibar edildiği için (m. 1 bent 2), genel kurulun tam sayısı 42 kişiden, toplanma yeter sayısı tam sayısının üçte ikisi olarak 28 kişiden ve karar yeter sayısı da mevcudun üçte ikisi olarak 19 Kişiden ibaretti (12).

---

(11) BMM. Zabıt ceridesi 1926 C. 25 sıra sayısı 150.

(12) Önemleri ve ilgileri dolayısı ile 834 sayılı kanunun bazı maddelerini aşağıya almayı faydalı gördük :

Birinci madde — .....

1. Temyiz Mahkemesi, üç hukuk ve üç ceza dairesinden müteşekkil ve her birinin vazifesi kanun ve usulü muhakemat ve sulh hâkimleri kanunlariyle muayyendir.

2. Temyiz dairelerinden her biri bir reis ve altı âzadan terekküp ve beş zat ile teşekkül eder. Bunlardan maada temyiz heyeti umumiyesinden gösterilecek ihtiyaç üzerine üç kadar ihtiyat âza dahi bulunabilir. Daire reislerinin fevkinde bir Birinci Reis ve Başmüddeiumumilik refakatinde bir Başmuavin ile lüzumu kadar muavin bulunur.

İkinci madde — Mahkemeî Temyiz heyeti umumiyesi, ceza ve hukuk olmak üzere iki kısımdır. Ceza heyeti umumiyesi ceza ve hukuk heyeti umumiyesi hukuk dairelerinden teşekkül eder.. Her iki kısımda kendi adedi müretteplerinin (tam sayılarının) üçte ikisinin içtimaiyle nısabı müzakere ve mevcudun üçte kisinin ittifakiye nısabı ekseriyet hasıl olur.

Heyeti umumiyede ekseriyet temin olunamayan mesailde o kısma mensup olup, müzakereye iştirak etmemiş olan âza celbolunur. Bu suretle de sülüsan ekseriyet temini kaabil olmazsa her iki heyeti umumiye içtimaa dâvet ve ikinci fıkra mucibince teşkil olunarak ekseriyeti mutlaka ile karara raptolunur.

Üçüncü madde — Temyizin iki dairesi veya bir dairenin iki kararı arasında birbirinin ayni meselelerde tezat ve mübayenet görüldüğü veya takarrür etmiş bir içtihadın tebdiline ihtiyaç hasıl olduğu takdirde, Temyiz birinci Reisi alâkadar dairelerden mütebayin ilâmları veya içtihadın tebdiline saik olan sebepleri mutazammın evrakı celp ve telhis ve nüshalarını teksir ile içtimadan en aşağı üç gün evvel heyeti umumiyeye tevzi ve içtima gününü de tâyin eder. Bunun üzerine alâkadar daireler dahi âzasından birini o dairenin noktai nazarını teşrih ve müdafaaya memur eder. Her kısmın üçte ikisi ile teşekkül edecek heyeti umumiyede ve ceza işlerindé Başmüddéiumuminin de huzuriyle keyfiyet tetkik olunduktan sonra neticede bu mevcudun üçte ikisinin ittifakiyle ittihaz olunacak karar mümasil işlerde mabihilimtisal olur.

Bu meselelere, Temyiz birinci Reisi, Başmüddeiumuminin veya alâkadar dairelerin sevkiyle muttali olabileceği gibi, resen dahi vazıyed eder.

121

Nihayet 834 sayılı kanunda görülen bazı aksaklıkları düzeltmek ve zamanın koşullarına göre meydana gelen boşlukları doldurmak amacı ile, 1928 yılında Temyiz Mahkemesi teşkilât kanunu yeniden ele alınmış ve bu yüksek yargı merciinin kuruluş ve işleyişi tüm olarak yeniden düzenlenmiştir (13). Temyiz teşkilâtı hakkındaki 1221 sayılı kanunun yürürlüge girdiği 1928 yılından bu yana kanunda bir kaç defa değişiklik yapılmış ve yeni daireler kurulmuş ise de, kanunun esasları hemen hemen aynen muhafaza olunmuş ve genel kurulların kuruluş ve işleyiş biçimlerinde bir değişiklik yapılmamıştır. Sadece 1953 yılında kabul olunan 6082 sayılı kanunla, evvelce bütün Temyiz heyeti umumiyesine (Büyük genel kuruluna) ait olan içtihatları birleştirme yetkisi, bundan böyle hukuk ve ceza genel kurullarına (küçük genel kurullara) da tanınmıştır (6082 say. k. ile değişik m. 8). Böylece Yargıtay dairelerinin artması ile müzakere ve karar nısapları otomatik olarak yükselmiş bulunan içtihat birleştirme kurullarının daha kolay çalışabilir hale getirilmesi amacı güdülmüştür. Ancak, genel kurulların meydana geliş biçimlerinde bir değişiklik yapılmadığı için, toplanma ve karar vermedeki zorluk çok geçmeden kendisini yine göstermiştir. Yargıtayı meydana getiren dairelerdeki bütün üyelerin toplanmasındaki zorluk, sadece genel kurulun iki kısma ayrılması ile sürekli olarak giderilmiş sayılamazdı. Evvelce Büyük genel kurulun üye tam sayısı 40 civarında dolaşmakta iken, bugün hukuk ve ceza kısımlarındaki Küçük genel kurulların üye tamsayıları bu rakamın üstüne çıkmıştır. Zira 1926 larda Yargıtayın bütün dairelerinin sayısı 6 iken, bugün hukuk dairelerinin sayısı 11 i bulmuş ve ceza dairelerinin sayısı 7 ye yükselmiştir. Yargıtaya gelecek işlerin azaltılması hususunda gerekli tedbirler alınmadığı takdirde bu sayıların gittikçe fazlalaşacağını söylemek te bir kehanet sayılmamalıdır. Nitekim Yargıtaya yeni kadrolar verilmek suretiyle ya mevcut dairelerin takviyesinden veya yeni daireler kurulmasından söz edilmeye başlanmıştır.

III. Yeni Anayasadan Sonraki Durum

Tanzimat, Meşrutiyet ve I. Cumhuriyet devirlerinde Nızamname veya Kanunlarla düzenlenmiş olmakla beraber, bir Anayasa kuruluşu niteliğini kazanamamış olan Temyiz Mahkemesi (14), II. Cumhuriyet devrinde yeni Anayasa ile birlikte bir Anayasa müessesesi halini almıştır.

(13) Temyiz Mahkemesi teşkilâtına dair 1221 sayılı kanun (RG. 14/4/1928; 3. Ter. Düstur C. 9. s. 269).

(14) 1876 ilk Meşrutiyet ve 1924 Cumhuriyet Anayasalarında «Mahakim» den veya «Kuvvei kazaiye» den söz edilmekte ise de, Temyiz Mahkemesinden veya Yargıtaydan söz edilmemektedir. (Bkz. Kanunu esasi m. 85 - 91; Teşkilâtı esasiye kanunu m. 53 - 60).

122

Gerçekten, 1961 Anayasasının 139. maddesinde, adliye mahkemelerinden verilen karar ve hükümlerin son denetim mercii olarak nitelenen Yargıtayın kuruluş ve işleyişinin bir kanunla düzenleneceği de hükme bağlanmış bulunmaktadır. Fakat bu konuda yeni bir kanunî düzen henüz sağlanabilmiş değildir. Yeni Anayasanın kurulmasını öngördüğü müesseselerden Yüksek Hâkimler Kurulu hakkındaki 45 sayılı kanunla Yargıtaya yeni bazı daireler eklenmiş ise de (15), bu eklemelerle değil yarının, hattâ bugünün ihtiyaçlarının karşılanamıyacağını söylemekte bir aşırılık yoktur. Zira, 45 sayılı kanunun 100 . maddesiyle yapılan daire eklemesinde de, yargıtayın yükünü artıran gerçek nedenler üzerinde durulmamış, sadece daire sayısının artırılması ile yetinilmiştir. Halbuki, daire sayısının artırılması, geçici bir süre için belki bir ferahlama yaratabilir ise de, hukukun uygulanmasındaki birliği sağlama bakımından faydalı hiç bir sonuç doğurmaz; hattâ bilakis zararlı bile olabilir. Çünki, daire sayısının çoğalması, Yargıtayı, aynı çatı altında yargılama yapan üst mahkemeler (istinaf mahkemeleri) durumuna getirir ve içtihat uyuşmazlıklarının doğması ihtimalini daha da fazlalaştırır. Yargıtaya gelecek işleri azaltma bakımından usul kanunları ile alınacak gerekli tedbirler yanında, Yargıtay genel kurullarının terekküp tarzı bakımından günün koşullarına uygun çareler aranıp bulunmadığı taktirde, Yargıtayın, kendisine verilen görevi yapacak duruma getirildiği söylenemez.

Gerçi, Adâlet Bakanlığı tarafından 1963 yılında hazırlanmış bulunan «Adliye mahkemelerinin kuruluşu hakkında kanun tasarrısı» içinde alt derece mahkemeleriyle birlikte, Yargıtayın kuruluşu da yeni baştan düzenlenmek istenmiş ise de, bazı hükümleri dolayısı ile hukukçular tarafından uğradığı tenkitler yüzünden, bu tasarı Bakanlar kuruluna dahi gönderilememiş ve daha önce 1932, 1952 yıllarında hazırlanmış olan tasarılar gibi kendi haline terk edilmiştir. Esasen bu tasarının Yargıtay iş hacmini azaltma veya işlerin görülmesini çabuklaştırma bakımından önemli bir yenilik getirdiği de söylenemez (16). Halbuki, ödevini gereği gibi yerine getiremediğinden uzun zamandan beri şikâyet olunan (17) Yargıtayın kuruluş ve işleyişinin yeniden düzenlenmesi, yani bu merciin kendisinden beklenen görevi tam bir şekilde yapacak hale getirilmesi,

(15) Bkz. 25/4/1962 gün ve 45 sayılı Yüksek Hâkimler Kurulu Kanunu m. 100.

(16) Bu tasarı hakkındaki çeşitli görüşler için Bkz. Adliye mahkemelerinin kuruluş kanunu tasarısı ile Hâkimler ve Savcılar kanunu tasarısı hakkındaki Seminer 1964; Seçkin, A. R. : 1963/1964 Adâlet yılı açış konuşması (Türk Hukuk Kurumu yayını).

(17) Ansay, S. Ş. : Kanunlarımız ve adâlet işlerimiz (AD. 1951 s. 1120); Aydıner, H. : Hangisi doğru (İBD. 1940 s. 352); Bozer, F. : 1951/1952 Adalet yılı açış konuşması (AD. 1951 s. 1948); Sekçin, R. : 1962 ve 1963 Adalet yılları açış konuşmaları (AD. 1962 e. 927; Türk Hukuk Kurumu yayını; Öktem, İ. : 1966/67 yılı açış konuşması. (Türk Hukuk Kurumu Yayını)

kanımıza göre, ivedi bir zorunluk olarak ortada durmaktadır. Bir kaç rakam bu zorunluğun kendisini nasıl bir şiddetle duyurmakta olduğunu göstermeye yetişir sanırız:

İstinaf kuruluşları gibi bir süzgeç te bulunmadığı için, Türk Yargıtayının iş hacmi günden güne çoğalmakta ve bir çığ gibi büyümektedir. 1930 da 60.000 civarında olan iş toplamı 1951 de 120.000 rakamına yükselmiş, 1962 de ise 200.000 sayının üstüne çıkmıştır. Af kanunları gibi bazı geçici sebepler ile bazı yıllarda işlerin azaldığı görülmekte ise de, iş sayısının genel olarak artma yönünde olduğu bir gerçektir. Bu itibarla Yargıtay Başkanının 1966 yılı için verdiği 180.000 rakamı bizleri aldatmamalıdır. Bu rakamın bile Avrupa memleketleri için ulaşılamayacak bir rekor teşkil ettiği, yabancı memleketler Yargıtaylarının iş hacimleriyle yapılacak bir karşılaştırmadan kolayca anlaşılabilir. Gerçekten yıllık iş hacmi 400 cıvarında bulunan Amerika Birleşik Devletleri Yüksek Mahkemesini ve yılda 1000 işe bakan İsviçre federal mahkemesini bir taraf bırakacak olsak bile, daha yüklü gözüken Alman ve Fransız Yargıtaylarının iş hacimleri de, Türk Yargıtayındaki işle kıyaslanamayacak kadar azdır. Zira Alman Yargıtayı yılda 9 - 10 bin işle, Fransız Yargıtayı da 25 - 30 bin işle meşgul olmaktadır. Ayrıca şunu da belirtelim ki, Alman İstinaf Mahkemelerinin (Üst Mahkemelerin) yıllık iş hacminin 50 - 60 bin civarında olduğu düşünülecek olursa, Türk Yargıtayının bütün alman istinaf mahkemelerinden üç defa daha çok iş çıkardığı anlaşılır (18).

Aşağıdaki rakamlar da, 1926 dan beri faaliyette bulunan İçtihat birleştirme kurullarının da gün geçtikçe daha az iş çıkarabilmekte olduğu nu göstermesi bakımından ibret vericidir:

Yıllar	İç. bir. kr. say.	Yıllar	İç. bir. Kr. say.
1930	10	1960	13
1936	29	1962	5
1940	26	1963	0
1945	16	1964	4
1950	11	1965	4
1955	22	1966	8

Bu rakamlar karşısında, son yıllarda içtihatların birleştirilmesini

kararlarının incelenmesi böyle bir iddiaya yer vermez. Gerçek durum şudur ki, Yargıtayın içtihat birleştirmeye ayıracak zamanı yoktur. Yargıtay Başkanları da bu durumdan devamlı olarak şikâyet etmişlerdir (19).

Mahallî mahkemelerin direnme kararları hakkındaki temyiz istemlerini inceleyen genel kurulların iş hacmi de gün geçtikçe artmaktadır. Her yıl ortalama 700 civarında iş çıkaran hukuk genel kurulu 1957 yılında ertesi yıla 114 iş devir etmiş iken, 1962 yılında 683 dosyayı devir etmek zorunda kalmıştır. Bu rakamlar 5 - 6 yıl içersinde devir edilen iş sayısının altı katına çıktığını göstermektedir. Halbuki aynı devre içinde genel kuruldaki iş sayısı 795 den 1376 ya yani iki katına yükselmiştir. Haftada bir gün toplanan genel kurulun yılda 700 civarında iş çıkardığı düşünülecek olursa, her toplantıda ortalama 15 den fazla karar verilmiş olduğunu kabul etmek gerekir. Böyle bir çalışma temposu genel kurul için çok yorucu ve alınan kararlar için de düşündürücüdür.

Özetleyecek olursak, hangi yönden bakılırsa bakılsın, Yargıtayın durumu iç açıcı olmaktan uzaktır. Bu durum karşısında, Yargıtayda çalışanların ağır yük altında fazlaca ezilmekte oldukları, zaman bakımından erkence yıpranarak çalışamaz hale geldikleri gibi bazılarınca sübjektif sayılabilecek noktalar bir tarafa bırakılsa bile, bu yüksek yargı merciine gelen işlerin zamanında bir sonuca bağlanamadığı, sağlam gerekçeli Yargıtay kararlarının az olduğu, buna karşılık zayıf gerekçeli, hatta gerekçesiz kararların bol olduğu, içtihat uyuşmazlıklarının gün geçtikçe artmakta bulunduğu gibi noktalar görmezlikten gelinemez. Bu gibi aksaklıkların adâlete güveni sarsacağı tabiî sayılmalıdır. Normal bir hukuk siyaseti, bu gibi aksaklıkların önünü alacak tedbirlere başvurulmasını gerektirir. Uyuşmazlıkların çözümlenmesinde gecikilmemesi, kararlardaki gerekçelerin doyurucu olması ve içtihat uyuşmazlıklarının önüne geçilmesi veya birleştirilmesi yolu ile adâlet dağıtımında eşitliği ve güveni sağlamak, böylece toplum içinde hukuka saygının ve huzurun yerleşmesine yardım etmek gibi görevlerini iyi bir şekilde yerine getirebilmesi için, Yargıtayın kuruluş ve işleyişinin ele alınarak yeniden düzenlenmesi işi, kanımıza göre daha fazla geciktirilmemesi gereken ivedi bir iştir.

Yeni Anayasanın yürürlüğe girmesinden sonra askerlik ve idare yargı kollarına mensup olan Askerî Yargıtayın ve Danıştayın kuruluş kanunları çıkarılmış bulunduğuna göre (20), Adlî Yargıtay Kuruluş ka-

(19) Öktem ve Seçkin'in 1966, 1963 ve 1962 yıllarındaki açış konuşmaları.

(20) As. Yargıtay kuruluş kanunu 12/12/1962 günlü RG. de, Danıştay kanunu da 31/12/1964 günlü RG. de yayınlanarak yürürlüğe girmişlerdir.

nununun da hemen ele alınması ve bir sonuca bağlanması kaçınılmaz bir zorunluktur. Fakat üzülerek belirtmek zorundayız ki, seçim ve af kanunları gibi siyasal çıkarlarla ilgili bulunan konular yanında, siyasal yönü bulunmayan bu gibi reform işlerine kolayca sıra geleceğe benzememektedir. Nitekim, 1952 ve 1963 yıllarındaki teşebbüsler, Adâlet Bakanlığının işi ciddi bir şekilde takip etmemesi yüzünden başarılı bir sonuca ulaşamamıştır. Hattâ 1964 yılı başlarında 167 Milletvekili tarafından B. M. M. ne sunulmuş bulunan Yargıtay kuruluş kanunu teklifi de ilgili komisyonlardan geçirilerek, Millet Meclisi genel kurul gündemine kadar getirildiği halde, bu teklif dahi yine aynı ilgisizlik yüzünden kanunlaşamamış, 10 Ekim 1965 genel seçimleri dolayısiyle hükümsüz hale gelmiştir.

IV. Gerekli bazı yenilikler

Son günlerde yeni bir Yargıtay Kanunu teklifi hazırlandığı, hatta B.M.M. ne verildiği, Yargıtayı takviye etmek üzere bir miktar kadro verileceği, Yargıtay'da yeni daireler kurulacağı gibi söylentiler dolaşmaktadır. Bunların doğruluk derecelerini ve kapsamlarını bilmiyoruz. Fakat,bütün bunlar Yargıtay hakkında bir şeyler düşünüldüğünü, bir şeyler yapılması gerektiğini gösterir. Biz de bu münasebetle ve yukarıda yapılan açıklamaların ışığı altında, yüksek yargı organının daha rasyonel bir hale getirilmesine ve daha verimli çalışmasına yarıyacağını düşündüğümüz bir kaç nokta hakkındaki görüşlerimizi belirtmeyi faydalı buluyoruz:

1. Dairelerde üye sayısı ve karar tashihi yolu

Bilindiği üzere, ilk derece mahkemelerinden verilen nihaî kararlar, hukuk muhakemeleri usulü kanununda belirtilen şartlara uyularak, temyiz ve karar tashihi adını taşıyan normal iki kanun yolundan geçmektedir. Temyiz yolu bütün medenî memleketlerde mevcut bir kanun volu olduğu halde, karar tashihi yolu, bildiğimize göre, Türk hukukuna özgü bir kanun yoludur. Gerek yürürlükteki kanunda, gerekse şimdiye kadar bir kaç defa hazırlanmış olan tasarı ve tekliflerde, Yargıtay dairelerinin temyiz ve karar tashihi istemelerini inceleme bakımından daima 5 kişi ile çalışması esasından hareket edilmiştir. Terekküp tarzı değişmeyen bir kurulun, aynı işi bir de karar tashihi yolu ile ikinci bir kez gözden geçirmesinde fayda umulur ise de, bu ikinci incelemenin, şimdiki haliyle tam güven verici bir kanun yolu olduğu söylenemez. Zira, terekküp biçimi değişmeyen bir kurulun inceleme sırasında, evvelki kararının etkisi altında kalması ve onu benimsemeye meyletmesi, önlenmesi kolay olmayan psikolojik bir olaydır.

126

unsurlar (yeni üyeler) katılacağı için, yeni kararın bu gün yürürlükte olan usule nazaran daha objektif, daha tarafsız ölçülerle verilmiş olması ihtimali kuvvetlenmiş olacaktır.

İşte böyle bir imkânı sağlamak üzere, Yargıtay dairelerinin en az bir Başkan ve altı üyeden kurulacağı, temyiz incelemesinin beş kişilik ve karar tashihi incelemesinin de yedi kişilik kurulda yapılacağı hususunun kanunla hükme bağlanması yeterli olacaktır. Bu biçim bir değişiklikle her daire için iki yeni üye olmak üzere, bütün Yargıtaya 36 yeni üyenin verilmesiyle mesele çözüm yoluna girmiş olacaktır ki, bu da fazla külfetli olmasa gerektir. Bazı dairelerde zaten fazla yedek üye bulunduğu da nazara alınırsa, eklenecek yeni kadronun daha az olması da mümkündür (23). Yargıtayın münferit dairelerindeki toplantıların temyiz ve karar tasihi incelemeleri için farklı şekilde düzenlenmesi, karar tasihi yolunu gerçek teminatlı denetleme müessesesi haline getirdikten başka, aşağıda görüleceği üzere, genel kurulların ve dairelerin de daha sık toplanmaları ve daha verimli surette çalışmaları sonucunu da doğuracaktır.

2. Genel kurulların terekküp tarzı

Yürürlükteki kanuna ve şimdiye kadar yapılmış olan teklif ve tasarılara göre, Yargıtay genel kurulları; ilgili kısımlardardaki (yani hukuk ve ceza kısımlarındaki), yahut bütün Yargıtaydaki dairelerin hepsinin başkan ve üyelerinin toplamından meydana gelmektedir. Genel kurullar, mürettep adetlerin (tamsayıların) ancak üçte ikisi ile toplanabildiklerine göre (bkz. Tem. Teş. K. m. 7 f. 3), ceza genel kurulu tamsayısı 36 kişi (7 X 5 + Başkan); hukuk genel kurulu tam sayısı 56 kişi (11 X 5 + Başkan); ve Büyük genel kurul tamsayısı da 91 kişi (18 X 5 + Başkan) olarak hesaplanacaktır. İçtihat birleştirme genel kurullarında, dairelerden her birinin hâkim sayısı kanuna göre altı kişi itibar edilmek gerektiğinden (Tem. Teş. K. m. 8 f. 4), bu sayılar sırasiyle 43, 67 ve 109 olarak alınmak gerekmektedir. Bu kurullar en az üçte iki çoğunlukla toplanabildikleri için, kurulların toplanma nısapları da oldukça yüksektir. Bu kadar kalabalık olan genel kurulları toplamanın ve yapılabilecek olan toplantılarda gerekli olan üçte iki çoğunlukla karar alabilmenin zorluğunu ayrıca izaha lüzum görmüyoruz. Uzun yılların tatbikatı, bu husustaki zorluğu, Yargıtay Başkanlarının 1943 yılından

(23) Yargıtay için alınması düşünülen 30 kadronun bu şekilde kullanılması mümkindir. Öte yandan, 834 sayılı kanunun 1. maddesinin 2. bendindeki, Temyiz dairelerinin 7 kişiden mürekkep olduğu ve temyiz tetkikatının 5 kişilik kurulda yapılacağı hakkındaki hüküm, yapılacak değişiklik için bir örnek olabilir.

beri hemen her yıl yapılagelmekte olan ve güzel bir gelenek halini almış bulunan Adâlet yılı açış konuşmalarında dile getirmiş bulunmaktadır (24). O halde Yargıtay genel kurullarının kuruluş biçimini değiştirmek suretiyle, bu kurulları daha verimli olarak çalışacak hale getirmek lâzımdır. Nitekim, Almanyada da Yargıtay (Reichsgericht) genel kurulları vaktiyle ayni şekilde kalabalık iken, toplanmadaki ve karar vermedeki zorluklardan ötürü, 1934 yılında yapılan değişiklikle Küçük genel kurulların üye sayısı dokuza, Büyük genel kululun üye sayısı da 19 kişiye indirilmiştir. Keza, Avusturya, Fransa ve İtalya gibi memleketlerde de eski zamanların geniş genel kurullarını daraltma lüzumu duyulmuş ve bu hususta gerekli kanunî tedbirler alınmıştır (25).

Memleketimizde de bu yola gidilerek genel kurulların daraltılması zamanı gelmiştir. Bu konuda bir öneri verilmesi istenirse, her kısımdaki dairelerin ikişer temsilci göndermeleri suretiyle genel kurulları teşkil etmenin uygun olacağını düşünmekteyiz. Bu görüş kabul edilirse, Yargıtayın halen mevcut daire adedine göre, hukuk genel kurulu 23 kişiden, ceza genel kurulu da 15 kişiden meydana gelir ve Büyük genel kurulun üye sayısı ise 37 den ibaret olur. Kararı görüşülecek olan dairedeki (veya dairelerdeki) azınlığı temsil etmek üzere, o daire veya dairelerden daha fazla üye alınması da düşünülebilir. Toplanma ve karar verme nısapları eskiden olduğu üzere, üçte iki şeklinde muhafaza olunabileceği gibi, kurul tamsayısının düşürülmüş olmasından ötürü, özellikle karar nısabının kuvvetlendirilmesi cihetine de gidilebilir.

Gerçi, 167 Milletvekilinin yapmış oldukları teklife ait Millet Meclisi Adâlet ve Bütçe kimisyonları raporlarında, kurulların terekküp tarzları değiştirilmeden, sadece toplanma nısabı değiştirilmektedir. Teklife göre, toplanma nısabı kurula dahil dairelerin sayısının iki katından bir fazla olacaktır (26). Bu durumda, örneğin Büyük genel kurulun tamsayısı yine 109 olarak kalacak, fakat toplantı için, bugünkü daire sayısı 18 olduğuna göre, 37 kişi yeterli sayılacaktır. Bu suretle bizim verdiğimiz rakamlara uygun bir sonuç elde edilecektir. Ancak, derhal belirtelim ki, Meclis Komisyonlarının düzenleme tarzına göre, toplanma nısabı oldukça düşük olsa bile, pek çok üye kendisini kurulun işleri ile doğrudan doğruya ödevli saymıyacağı ve kendisi gitmese dahi kurulun işlerini yürütmenin mümkin olabileceği düşüncesi zihinlerde yerleşeceği için, kurulların toplanmasındaki zorluk giderilmiş olmayacak, belki daha da fazlalaşacak

(24) Yukarıda 17 No. lu dipnotta anılan açış konuşmalarına bkz.

(25) Avusturya, Fransa ve İtalya'da Küçük genel kurullar 15 üye ile kurulmaktadırlar.

(26) Adâlet komisyonu raporu m. 14; Bütçe ve plan komisyonu raporu m. 13.

tırmayı memleket gerçekleri bakımından, mümkin görmediğimizi işaret etmeden geçemeyeceğiz.

3. Başkanlık meselesi

Başkanlık konusu, Yargıtay ve daire Başkanlıklarının geçici veya sürekli olması ve genel kurullara kimin Başkanlık edeceği şeklinde iki ayrı kısımda incelenmek uygun gözükmektedir :

a) Başkanlıkların sürekli veya geçici olması

Yürürlükteki kanuna göre Yargıtay Birinci Başkanlığı ile Daireler Başkanlıkları süreklidir. Başkanların sevk ve idaresine yol açtığı, Başkanların şahsiyetinin daire ve kurul kararlarını etkilediği gibi sebeplerle bu sistemin mahzurlu olduğu ileri sürülerek, Başkanların geçici olması teklif edilmiştir (31). Kanımıza göre her iki sistemin de faydalı ve mahzurlu tarafları bulunabilir. Diğer bazı kuruluşlarda oduğu gibi, Yargıtay Başkanlıkları için de, belli zamanlarda seçim yapılmasının, içinde bulunduğumuz demokratik rejim esaslarına uygun düşeceği şüphesizdir. Ancak, Yargılama görevinden başka, yönetim işlerine alışma ve hizmette istikrarı sağlama bakımından, Başkanların görev sürelerinin fazla kısa olmaması da gerekir. Anayasa Mahkemesi Başkanlığında olduğu gibi, Yargıtay Birinci ve İkinci Başkanlıklarında da dört yıllık bir süre bize uygun gözükmektedir.

b) Genel kurul Başkanlıkları

Temyiz Mahkemesi teşkilâtı hakkındaki 1221 sayılı kanun, Yargıtay Birinci Başkanına, diğer idarî görevlerden başka, genel kurullara başkanlık etme ödevini de yüklemiş bulunmaktadır. Fakat, kanunun bu açık hükmüne rağmen, Birinci Başkanın genel kurulların bütün toplantılarına başkanlık etmesi her zaman mümkün olamamaktadır.Bu bakımdan, Yargıtay Birinci Başkanına, daire Başkanlarından en kıdemlisinin vekâlet etmesi bizzat kanunda öngörülmüş bulunmaktadır (Tem. Teş. K. m. 5 son f. 6). Yeni Kanunların,Yargıtaya ve Yargıtay Başkanına yeni görevler yüklemesi karşısında, bu hükmün uygulanması gün geçtikçe sıklaşmaktadır. Yargıtayın bugünkü iş hacmı dolayısıyle, Daire Başkanları zaten aşırı derecede meşgul bulunduklarından, Birinci Başkana vekâlet eden daire Başkanının kendi işlerinin aksaması tehlikesi meydana çıkmaktadır. İşte bu gibi aksamaları önlemek için, hukuk ve ceza işlerine ait olmak üzere iki Başkan yardımcılığı kurmak ve böylece genel kurullardaki Başkanlık işini tesadüflerden kurtarmak gerektiğine inanıyoruz. Başkan yardımcılarından her biri idarî işlerle ilgili yardımdan

(31) Yargıtay Kanunu teklifi ve Adâlet ve Plân komisyonları raporları S. sayısı 933, Dönem 1, Toplantı 4.

131

başka, ihtisas durumlarına göre, hukuk ve ceza kısımları genel kurullarına başkanlık etmekle de görevlendirilirler. Bu suretle Birinci Başkanın yükü hafifletilmiş olduktan başka, genel kurullarda da ihtisasa riayet edilmiş olur.

4 . Yargıtay üyelerinin uzmanlıklarına göre dairelere verilmesi

Yargıtay bir hüküm mahkemesi olmayıp, bir kanun ve içtihat mahkemesi, yani hukuk kurallarının uygulanmasında birliği sağlayacak bir denetleme mercii olduğundan, buradaki üyelerin uzmanlıklarına göre dairelere ayrılmasını gayet tabiî saymak gerekir. Bu sebeple Yargıtay üyelerinin, kesin bir zorunluk olmadıkça, uzmanlıkları dışında bir dairede çalıştırılmaları uygun düşmez. Alt derece mahkemelerinde derhal ihtisaslaşma yerine, devir veya münavebe yolu ile hâkimlerin ceza ve hukuk işlerinin ikisine de bakmalarının faydaları vardır. Özellikle başlangıç safhasında hâkimlerin çeşitli hukuk dallarında çalıştırılmaları, onların genel bir görüş elde etmelerini sağlayacak bir rol oynar. Fakat birinci sınıfa ayrılmış bir hâkim için artık buna lüzum yoktur. Hele Yargıtay hâkimlerinin uzmanlıkları dışında bir daireye verilmeleri, zamanımızın işbölümü ilkelerine aykırılığından ötürü, hiç bir suretle söz konusu olmamalıdır. Nitekim, Fransada ilk derece mahkemelerinde uygulanan devir usulü, Yargıtayda uygulanmamaktadır; burada uzmanlık ilkesi yürürlüktedir.

5 . Yargıtay kararlarının yayınlanması

Yargıtay kararlarını yayınlamanın faydaları üzerinde uzun boylu durmaya lüzum yoktur. Gerçekten, ancak Mahkemelerin ve özellikle Yargıtayın verdiği kararlar sayesindedir ki, kanunların soyut (mücerret) hükümleri somut (müşahhas) hale gelirler ve hayatiyet kazanırlar. Yargıtay kararlarının bilinmesinde, hak arayanlar için olduğu kadar, bizzat mahkemeler ve hâkimler için de ölçülemeyecek kadar geniş faydalar bulunduğu bir gerçektir. Sadece yasama organları değil, yüksek yargı mercileri ve bu arada Yargıtay da hukuk yaratmaktadır. O halde Yargıtayın içtihatlarını izleyebilmek, onları öğrenebilmek için, onların yayınlanmaları vazgeçilmez bir zorunluktur. Bu zorunluk, bütün yargıtay kararları hakkında değilse bile, hukuk tatbikatında birliği sağlayacak olan emsal kararlar hakkında kesinlikle kendisini göstermektedir. Bu konuda, sadece içtihat birleştirme kararlarının yayınlanması ile yetinilemez. Emsal olabilecek diğer kararların da yayınlanmaları gerekir. Bu gün, Yargıtay kararlarından pek az bir kısmı yayınlanabilmektedir ve yayın işinde, esefle belirtelim ki, bir sistem yoktur. Bu konuda şimdiye kadar yapılan teşebbüsler de olumlu bir sonuca bağlanamamıştır.

Yargıtay emsal kararlarının seçilebilmesi için, bu merci tarafından verilen kararların merkezî bir büroda toplanması ve bilimsel usullere göre sınıflandırılması gerekir. Böyle merkezi bir büro Yargıtayda veya hattâ Adâlet Bakanlığında kurulabilir. Yayınlama işi de bu büro tarafından resmen yapılır. Bu şekilde yapılacak resmî yayınlamadan önce, özel yayınları önleyecek kanunî tedbirlerin alınması da uygun olur; aksi takdirde resmî yayının geçikmesi gibi mahzurlu sonuçlar doğabilir.

V . Sonuç

Diğer memleketlerdeki benzerleriyle karşılaştırılınca, Türk Yargıtayının, altından kalkılması çok zor bir yük altında ezilmekte bulunduğu acı bir gerçektir. Onun daha verimli bir surette çalışmasını sağlayacağını ve böylece toplum içinde hukukî barışın gerçekleştirilmesine yarayacağını düşündüğümüz bir kaç nokta hakkındaki görüşlerimizi kısaca açıkladık. Bunların yanında, Yargıtayın bugünkü işini biraz olsun hafifletecek diğer usulî tedbirlerin alınması, örneğin para ile taktiri kabil olan işlerde temyiz ve duruşma isteme sınırlarının artırılması, genel kurullarda karar tashihi yolunun kaldırılması gibi hususlara da işaretle yetiniyoruz.

13

TAPULAMA KANUNUNUN CEZAÎ HÜKÜMLERİ

Mustafa Çenberci
Yargıtay Üyesi

I. GİRİŞ

766 sayılı tapulama kanununun dokuzuncu bölümü (medde: 88-91), Cezaî Hükümler» başlığını taşımaktadır (1). **Hükümet gerekçesi'ne göre** özel nitelikteki bu hükümlerle güdülen başlıca amaç, bizzat Gerekçe'nin diliyle, «tapulama işlerinin inzibatını sağlamak» ve «düzeninde cereyanını temin etmek» tir (2).

Bölümün ilk maddesinde (Madde: 88), kenar başlığından da anlaşılacağı üzere, disipliner (inzibatî) nitelikte cezaları gerektiren eylemler; son üç maddesinde (Madde: 89, 90 ve 91) ise, hürriyeti bağlayıcı cezalarla ağır para cezasını gerekli kılan suçlar öngörülmüş bulunmaktadır (3). Birinciler, disiplin hukukuna; ikinciler, ceza hukukuna ilişkindir.

II. Suçlar ve İnzibatî Cezaları Gerektiren Eylemler

Doktrinde suçun çeşitli tanımlamalarına (tariflerine) rastlanmaktadır (4). Suçu, bunlardan yararlanarak, şu şekilde tanımlamak müm-

---

(1) Dokuzuncu bölümde yer alan hükümler, iptal edilen 509 sayılı Tapulama Kanunundan, hiç bir değişikliğe uğratılmaksızın, alınmışlardır. Madde numaraları, hatta maddelerin Hükûmet Gerekçesindeki açıklamaları, her iki kanunda da aynidir. Bu hususta, bkz. : **Çenberci** Mustafa : Adlî İsbat ve Tapulama Kanunu, Adalet Dergisi, Ekim/1966, s : 10, sh : 716.

(2) **Hükûmet Gerekçesi,** Dokuzuncu Bölüme ilişkin açıklama. Gerekçe'nin (Umumî Mülâhazalar) başlığını taşıyan kısmının IV ncü maddesinde de aynen şöyle denmektedir : «Gerek idarî ve gerekse kazaî sahada tapulama işlerinin gereği gibi yürümesine mani olacak fiil ve hareketler, inzibatî mahiyette cezalarla bertaraf edilmek istendiği gibi, bu faaliyetleri suiniytle ihlâl edenler hakkında cezaî mahiyette hükümler sevkedilmiştir».

(3) Tapulama Kanununda, «prensip itibariyle cezayı müstelzim fiiller iki kategoride mütalâa edilmektedir. Bir kısmı münhasıran tapulamanın idarî ve adlî safhalarında inzibatın teminine matuf olup inzibatî karakter taşımakta ve para cezası hükmünü ihtiva etmektedir. Bir kısım fiil ve hareketler ise, cezaî mahiyette olup hapisle birlikte para cezasını veyahut hapsi ve takdire göre ağır para cezasını istilzam etmektedir» (Hükûmet Gerekçesi, dokuzuncu bölüme ilişkin açıklama).

(4) **Vidal - Magnol** : Ceza Hukuku, Şinasi Z. Devrim çevirisi, Ankara, 1946, sh : 64; **Taner** Tahir : Ceza Hukuku, İstanbul, 1953, sh : 66; **Dönmezer** Sulhi - **Erman** Sahir : Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku, Umumî Kısım, c : 1, İstanbul, 1959, sh : 318; **Gözübüyük** Abdullah Pulat : Türk Ceza Kanunu Şerhi, c : 1 (Madde : 1-124), Ankara, 1961, İkinci bası, sh : 15 vd.

kûndür: **Suç, genel toplum düzenini korumak amacıyla yayınlanan cezaî nitelikteki hükümlere aykırı eylemdir.**

Bu düzenin belli bir kesimini korumak amacını güden ve bu hususta daha farklı müeyyideler öngören hükümlere aykırı hareketler ise, inzibatî cezayı gerektiren eylemleri teşkil ederler (5).

Suçlarla inzibatî cezayı gerekli kılan eylemler, müeyyideyi uygulayacak makam (6), teminat ve usul (7), hüküm ve müeyyide (8) yönlelerinden biribirinden ayrılmakla, fakat hukuka aykırılık ve toplum düzenini korumak noktalarında birbiriyle birleşmektedir.

İnzibatî cezayı gerektiren eylemleri, zabıta tedbirlerini gerektiren eylemlerden ayırt etmek gerekir (9).

III. Anılan Bölüm Hükümlerinin Uygulanmasında Türk Ceza Kanununun Gözönünde Tutulması Zorunluğu

Tapulama Kanununun dokuzuncu bölümü, düzenlediği konulara ilişkin bütün ceza hükümlerini kapsamamaktadır. Boşluklar, genel kanun olan Türk Ceza Kanunuyla doldurulmak gerekir. Burada özellikle dikkat edilecek yön, şudur: Türk Ceza Kanununa ilişkin hükümler, ancak Tapulama Kanununda **«başka türlü hükme bağlanmamış hususlarda»** (10) uygulanabilir (11). bütün bu cihetler, Türk Ceza kanununun 10 uncu maddesinde şu yolda ifade olunmuştur: «Bu kanundaki hükümler, hususî ceza kanunlarının buna muhalif olmayan mevaddı hakkında da tatbik olunur». Maddede, (bu kanundaki hükümler) dendiğine göre, gözönünde tutulması gerekli hükümleri Türk Ceza Kanunun genel hükümleriyle sınırlamamak zorunluğu mevcuttur (12).

---

(5) **Dönmezer - Erman**, sge, sh : 318.

(6) **Dönmezer - Erman** : sge, sh : 318.

(7) **Dönmezer - Erman** : sge, sh : 319.

(8) **Dönmezer - Erman** : sge, sh : 320 vd.

(9) Fakat kanun koyucu bu ayırıma pek dikkat eder görünmemektedir. Bkz : **Hükûmet Gerekçesi**, m. 89'a ilişkin açıklama.

(10) **Erem** Faruk : Türk Ceza Hukuku, c : 1, Genel Hükümler, 4 ncü bası, Ankara, 1958, sh : 137.

(11) Yarg. İçt. Bir. Kr. 13/11/1936 T., 24 E., 34 K. (Gözübüyük, sge, sh : 63, No : 1).

(12) Yarg. 3 CD., 30/4/1945 T., 4396 E., 4135 K. (**Köseoğlu** Cemal : Haşiyeli Türk Ceza Kanunu, 8 inci bası, İstanbul, 1955, Sh : 25). Krşz. : Özütürk Nejat : Türk Ceza Şerhi ve Tatbikatı, Ankara, 1966, c : 1, 30 vd.

135

İlâve edelim ki **Tapulama Kanunun** «ihtiva ettiği suç hakkında Türk Ceza Kanundaki hükümlerin tatbiki için» Tapulama Kanununda «ayrıca hüküm bulunmasına lûzum yoktur» (13).

IV. Bölümün Getirdiği Yenilikler

766 sayılı Tapulama Kanunun dokuzuncu bölümü, yürürlükten kaldırılmış 5602 sayılı Tapulama Kanunun ayni başlığı taşıyan yedinci bölümüne paralel olarak düzenlenmiştir. 5602 sayılı kanunun 44 ve 46 ncı maddeleri, yeni metnin 88 nci maddesini; 45 nci maddesi, 89 ve 90 ncı maddeleri karşılamaktadır. Fakat yeni düzenleyiş, eskisine kıyasla daha açık, daha geniş ve maksada daha elverişli bir nitelik taşımaktadır. 91 ncı medde ise, tamamen yenidir. Buna karşılık, eski metinde mevcut ve para cezalarının ertelenemiyeceğine ilişkin 47 nci madde, 766 sayılı Tapulama Kanuna alınmamıştır. Buna göre artık **hükmedilen para cezalarının dahi ertelenmeleri mümkûn bulunmaktadır.**

Eskisine oranla daha ileri bir kimlik taşımasına rağmen özellikle cezaî nitelikteki hükümler geniş ölçüde bir kararsızlığın ve tartışmanın konusu olmuşlardır (14).

V. Tapulama Kanununda İnzibatî Cezayı Gerektiren Eylemlerle Suçlar

A — İnzibatî Cezayı Gerektiren Eylemler

1) Genel olarak

Tapulama Kanununun 88 nci maddesinde, aynen:

«Tapulama işlerine engel olanlar veya zorluk çıkaranlar veyahut bu kanunun 19 ve 82 nci maddelerinde yazılı mükellefiyetleri yerine getirmeyenler, fiil daha ağır cezayı gerektirmiyorsa 50 liradan 100 liraya kadar,

Tapulama tesbiti veya itirazların incelenmesi sırasında çağrılan yerlere veyahut tapulama mahkemesinin davetiye kâğıdında ücret verileceği gösterildiği halde özürsüz olarak gelmiyen bilirkişiler ve tanıklar 10 liradan 50 liraya kadar,

İnzibatî mahiyette olmak üzere para cezası ile cezalandırılırlar. Bu madde

(13) **Gözübüyük**, sge, sh : 62

(14) Hatta Cumhuriyet Senatosundaki tartışmalar sonucunda 509 sayılı Tapulama Kanununa ait Tasarı, Geçici Komisyonca geri alınmıştı. Bkz. : CSTD., D : 1, C : 14, T : 2, B : 112 (25/9/1963 Çarşanba), sh : 512 vd.

186

hükmü tapulama müdürünün tezkeresi üzerine ve mahkeme sırasında işlenen filler hakkında da re'sen tapulama hâkimi uygular.

Tanık ve bilirkişilerin gelmemelerini haklı gösterecek sebeblerin varlığı halinde verilen ceza kaldırılır.»

denmektedir.

Hükûmet Gerekçesine göre, bu madde «münhasıran tapulamanın idarî ve adlî safhalarında inzibatın teminine matuf» (15) bulunmaktadır. Maddede, inzibatî cezayı gerektiren eylemler, cezayı verecek makam, bu hususta takip edilecek prosedür ve verilecek inzibatî ceza düzenlenmiştir.

Madde, anılan inzibatî cezanın ne yolda yerine getireleceğini bildirmiyorsa da bu yönden diğer inzibatî cezaların yerine getirilmesine ilişkin esasların uygulanacağı doğaldır (tabiidir).

2) İnzibatî cezayı gerektiren eylemler

Bu eylemler, maddenin bir ve ikinci fıkralarında gösterilmişlerdir. Birinci fıkra, sadece idarî aşamaya (safhaya); ikinci fıkra ise, hem idarî ve hem de adlî aşamaya ilişkin bulunmaktadır. Birinci fıkrada yer alan «Tapulama işlerine engel olanlar veya zorluk çıkaranlar» sözleri, maddeye bir genişlik kazandırmaktadır. Birinci ve ikinci fıkrada anılan bu eylemleri tekrardan kaçınarak sadece şu yönlere değinmek isteriz: Tanık ve bilirkişilerin davete uymamalarının inzibatî cezayı gerektiren bir eylem olarak nitelendirilebilmesi için, bu gelmemenin **«özürsüz»** olması gerekir.

Bu hükmün uygulanmasında **özürden maksat, davete uymamayı haklı gösterecek sebeplerdir.** Bundan başka, tapulama mahkemelerine çağrılacak bilirkişi ve tanıklara ait davetiye kâğıtlarına, ücret verileceği de yazılmalıdır.

3) Fail

Cezalandırılacak fail, bu fiilleri işleyen kişilerdir. Kanun, bu yönden, gerçek ve tüzel kşiler arasında herhangi bir ayırım yapmamıştır. **Failin resmî sıfatı taşıyan bir kişi oluşu da bu konuda önemli bulunmamaktadır.** Örneğin, Tapulama Kanunu, m. 82' nin kendisine yükle-

(15) Bkz. : Dipn. 3'te anılan Hükûmet Gerekçesi açıklaması.

diği yükümü yerine getirmeyen bir belediye başkanının ve birlik muhtarının bu madde uyarınca cezalandırılması, mümkûn bulunmaktadır.

4) Cezayı verecek makam

Gerek idarî aşamada (safhada), gerekse adlî aşamada işlenen eylemleri cezalandıracak makam, tapulama hâkimliğidir. Fakat «Tapulama hâkiminin o yerden ayrılmış olması halinde (Tapulama Kanununun) 51 nci maddesi uyarıncanca işlem yapılacaktır» (16) (17).

Yetkili hâkim, eylemin işlendiği bölgedeki hâkimdir (18).

5) prosedür

Tapulama hâkiminin faili cezalandırabilmesi bakımından fiilin adlî ve idarî aşamada (safhada) işlenmiş olması, şu önemli farkı husule getirmektedir: Tapulama hâkimi, idarî aşamada işlenmiş fiiller hakkında, ancak «tapulama müdürünün teskeresi üzerine» inzibatî ceza verebilecektir (Tapulama Kanunu, m. 88, f. 3). **Bu tezkere, tapulama hâkiminin işe el koyabilmesi için kamu dâvasının açılmasına benzer bir rol oynamaktadır.** Tapulama hâkimi, adlî aşamadaki eylem yönünden, doğrudan doğruya, bir başka deyimle kanun gereği kendiliğinden (re'sen) hareket eder.

Tapulama Kanunu, m. 88, f. son'dan, tapulama hâkiminin tapulama müdürünün tezkeresi üzerine, faili çağırmasına, onun savunmasını önceden araştırmasına ve duruşma açmasına lüzum bulunmadığı anlaşılmaktadır.

6) Ceza

Kanun koyucu, sözü edilen maddenin birinci fıkrasında öngörülen eylemlerin, ikinci fıkrasındakilere kıyasla, tapulama işlerindeki düzeni daha önemli bir şekilde **«ihlâl»** edici nitelikte bulundukları düşüncesinden hareket etmiş; cezaların miktarı bakımından ayırım yapmak gereğini duymuştur: Buna göre, birinci fıkradaki eylemleri işliyenler, elli liradan

---

(16) **Hükûmet Gerekçesi**, m. 88 - 89' a ilişkin açıklama.

(17) Tapulama Kanunu, m. 51'e göre, tapulama hâkiminin bölgeden ayrılması halinde, tapulama mahkemesinde hükme bağlanmamış dâvalara ait dosyalar, o yer asliye hukuk mahkemesine devrolunur.

(18) Eylem, yargılama sırasında işlenmişse, yargılamayı yürüten hâkim yetkilidir.

yüz liraya kadar (19); ikinci fıkradaki fiilleri işliyenler ise, on liradan elli liraya kadar para cezalarına çarpılacaklardır.

Kuşku etmemek gerekir ki iki uç arasında tâyin edilecek ceza, tamamen hâkimin taktirine ait bulunmaktadır.

7) Verilen cezanın kaldırılması

Tanık ve bilirkişiler, haklarında verilen cezanın kaldırılmasını istemek hakkına sahiptirler. Cezanın kaldırılması, tanık ve bilirkişilerin davete uymamalarının bir «**özür**» den ileri geldiğinin tesbiti halinde mümkündür. Kanunda, bu isteğin niteliği ve cezayı kaldıracak makam bakımından bir açıklık yoktur. Fakat bu isteği, verilen ceza kararına karşı bir «**itiraz**» ve bu makamı, cezayı veren tapulama hâkimi şeklinde anlamakta bir isabetsizlik olmasa gerektir.

B — Suç Niteliğindeki Eylemler

I) Genel olarak

İncelememizin başında da belirttiğimiz üzere Tapulama Kanununun 89, 90 ve 91 nci maddelerinde, suç niteliğindeki eylemlere ilişkin hükümler düzenlenmiş bulunmaktadır. 89' ncu maddede «**Hile ve desise ile malikinden başkası adına gayrimenkul yazdırmak**» suçu; 90'nıncı maddede «**Yalan beyan**» suçu ve 91'nci maddede de «Tapulama işaretlerini bozmak» suçu öngörülmüştür. Bu fiillerin Türk Ceza Kanunun mevcut hükümleri çerçevesinde esasen cezalandırılmalarının mümkûn bulundukları düşünülebilir. Anılan kanuna yapılmış yollamalar (atıflar) da bunu göstermektedir. Anlaşılan kanun koyucu, herhangi bir kararsızlığa yer bırakmamak ve daha geniş bir düzenleme sağlamak amacıyla bu eylemleri, Tapulama Kanununun kendi bünyesi içinde ele almağı uygun bulmuş olsa gerektir (20).

Bu suçlara ait dâvalar, tapulama mahkemelerinde değil, genel mah-

---

(19) Tapulama Kanunu, m. 19 ile kendisine yükletilen yükümü yerine getirmiyenlerden, ayrıca, bu yüküme ilişkin işlemlerin gerektirdiği giderler, tapulama harcıyla birlikte ve ayni usul dairesinde tahsil olunur.

(20) Bu yön, 91 inci madde dolayısıyla **Hükûmet Gerekçesinde** belirtilmiştir. Bkz. : 88 - 91 inci maddelere ilişkin açıklama.

tadır. Anılan 343' ncü maddede ayrıca «umumî veya hususî zarar»unsuruna yer verilmiştir. Bu unsurun varlığı, 90' nıncı maddenin uygulanmasında da aranacak mıdır? Kanaatımca, aranmamak gerekir. Zira, sözü edilen yollama sınırlıdır ve sadece uygulanacak cezaya ilişkindir. Maddenin sözü, belirtilen özüyle de doğrulanmaktadır.

4) Tapulama işaretlerini bozma suçu

Bu suç, Tapulama Kanunu, m. 91' de düzenlenmiştir. Anılan madde hükmüne göre, «Tapulama dolayısıyla vücuda getirilen sınır işaretlerini, nirengi, poligon, röper gibi tesisleri bozanlar, imha veya tahrip edenler veyahut yerlerini değiştirenler Türk Ceza Kanununun 516 ve mütakip maddelerince cezalandırılırlar» (31).

Hükûmet Gerekçesine göre bu madde, «tapulama tesis ve sınır işaretlerinin olduğu gibi muhafazasını temin maksadıyla sevkedilmiştir» (32). Bu **tesis ve işaretler, maddede, «tahdidi» değil, «misalî» olarak gösterilmişlerdir.** Gösterilenlerin dışında da tesis ve işaret vardır. Dikkat edilecek yön, tesis ve işaretlerin «tapulama dolayısıyla vücude» getirilmiş olmalarıdır. Bu hususta, özellikle **Tapulama Kanununun 19 ve** 82' nci maddelerinin göz önünde tutulmalarında zorunluk vardır.

Suçun maddî unsuru, tesis ve işaretleri bozmak, imha veya tahrip etmek veyahut yerlerini değiştirmektir. Maddede, bu suçun sanıkları hakkında «Türk Ceza Kanununun 516 ve müteakip maddelerince cezalandırılırlar» dendiğine göre, suçun işlenişindeki amaç ve suçu birlikte işleyenlerin sayısı (10 veya daha çok kişi olup olmadıkları) da hükmedilecek cezaya etkili bulunacak demektir (33).

(31) Krşz. : 155 sayılı **Harita ve Plânlara Ait İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun**, m. 1.

(32) **Hükûmet Gerekçesi**, m. 88 - 91'e ilişkin açıklama.

(33) **Türk Ceza Kanunu**, m. 516 ve ardından gelen maddelere ilişkin Yargıtay kararları için, bkz. : **Özütürk**, sge, c : 3 sh : 433 vd.

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NDE VE MACARİSTAN'DA ÇOCUK SUÇLULUĞU VE ÇOCUK MAHKEMELERİ (1)

Salih Sıtkı Karabel
(Yargıtay Üye Yardımcısı)

PLÂN:

I — Çocuğun Cemiyetteki önemi ve hakları
II — Çocuk Suçluluğunu intaç eden sebepler
III — Amerika Birleşik Devletlerinde Çocuk Mahkemelerinin kuruluşu
IV — Çocuk Mahkemesinin gayesi
V — Çocuk Mahkemelerinin nev'ileri ve vazifeleri,
VI — Çocuk Mahkemesinde duruşma
VII — Karar nev'ileri
VIII — Kanun yolları
IX — Hâkimlerin Tâyini,
X — Hâkimlerin maaşları
XI — Hâkimlerin Cezalandırılması
XII — Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri ile ilgili bulunan Müesseseler:
1 — Probation Deparment: Sosyal Hizmet Müessesesi,
2 — Child Observation Centers: Çocuk müşahede merkezleri,
3 — Youth Authorities: Gençlik Daireleri,
4 — Parole Boards: Meşruten tahliye,
5 — Neighborhood Service Centers: Komşu Birlik Hizmet Merkezleri,
6 — Welfare Department: Sosyal Yardım Dairesi,
7 — Forestry Camps: Orman Kampları,
8 — Youth Bureau Of Police Department: Polis teşkilâtının Çocuk Bürosu,
9 — National Council On Crime And Delinquency: Suç ve suçluluk mevzuunda ilmî araştırmalar yapan Millî İstişare Meclisi,
10 — Shelter, Foster Homes, Child Care İnstitutions, Detention, Vocational Training İnstitutions, Treatment İnstitutions, Reformato ries: Kimsesiz ve himayeye muhtaç çocukların Çocuk Bakım Müessesesi'ne konulana kadar muvakkaten barındıkları yer, Çocuk Bakım Evleri ve Müesseseleri, Suçlu Çocukların tevkifinden sonra muvakkaten konuldukları muvakkat Tevkifhane, Çocuk mes-

(1) Bu yazı Birleşmiş Milletler teşkilâtının Teknik Yardım Dairesi tarafından verilen Burstan faydalanılarak iki ay Amerika Birleşik Devletlerinde ve bir ay Macaristanda Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri mevzuunda yaptığımız tetkik ve müşahedelerimize istinatla hazırlanmıştır.

4 — Bio - Psikolojik sebepler :

Ana ve Baba tarafından mevrus illetler ile karekterin, psikopatlık gibi velâdi ve irsi gayrı tabiliklerin, Psikojen aksaklıklar ve iç ifraz guddeleri bozuklukları, Çocuk suçluluğunun bio - Psikolojik sebepleri meyanındadır.

5 — Aklî sebepler :

A) Zekâ hastalıklarının fedmiyet ve belâhat gibi muhtelif dereceleri vardır.

a) Fedmiyet aklî melekelerin inkişaf ve tekemmülünün normâl ve tam olarak meydana gelmemiş bulunmasıdır. Yani aklî haletin çok iptidai bir hâlde olmasıdır.

b) Belâhat ise aklî melekelerin tekemmül ve inkişafının duraklamasıdır. Buna mukabil, Belâhatte hafıza gono bazı melekeler çok büyük bir inkişafa mazhar olduğu hâlde, bizatihi hastalık garip bir muhakeme ve muvazene yokluğu ile tezahür eder. Fedmiyet ve belâhate duçar olan kimseler aynı zamanda «aşağı dejenereler» denilen katagori içinde yer alırlar. Bunlar «ekstra Social» ler «Associal» ler ve «anti Social» ler olarak bir taksime tabi tutulurlar.

«İmbecile» ler «debile» ler ve zayıf akıllılardan müteşekkil «anti-social» ler en mükemmel mücrimler olup cemiyetin düşmanları, bir sevki tabi'î ile sürüklenen kötülük yapıcı şahıslardır.

«Anti Sicial» dejenerlerin en tehlikeli ve tahlili en güç katagorisini vucuda getirir; Bunlar ahlâki bozuklukla mücehhez olup ahlâki mûtaların idrakinden mahrum, bunun gibi ahlâki mefhumların iktisabına gayrı salih şahıslar gurubunu ihtiva ederler.

B) Zekâ zayıflığı, ekseriya tekemmüli hastalığın neticesidir. Bu da aklî melekelerin tedrici surette harabisini müeddi olan bir hastalıktır.

C) Fasılalı cinnet, hastalık değişik müddetli fasılalarla gelir manyaklarla melenkolikler bu guruba girerler. (2)

III — Amerika Birleşik Devletlerinde Çocuk Mahkemelerinin kuruluşu;

Amerika Birleşik Devletlerinde ilk Çocuk Mahkemesi 1/7/1899 Tarihinde İllinouis eyaletinin en büyük şehri olan Chicago da kurulmuştur. Bu şekilde Chicago şehrinde 1/7/1899 tarihinde kabul edilen Çocuk Mahkemesi Kanunu ile umumi Mahkemelerden ayrı ve yalnız Çocukla-

(2) Dr. Naci Şensoy, Aklî sebepler bahsi, Adalet Dergisi Sene 1950 sayı 12 : Sahife : 1601.

146

kâfi ve luzumlu derecede tahkik imkânına sahip olması ve bunun Mahkeme ve Cemiyet tarafından garanti altına alınmış bulunması,

Yâni Mahkemenin suçlu çocuğun ferdi ihtiyaçları, İslâh ve tedavisi bakımından alınması lâzım gelen tedbirlerin nelerden ibaret olduğuna dair suçlu çocuk hakkında tafsilâtlı ve ihticaca salih olan en doğru bilgi ile mücehhez olması ve suçlu çocuk himaye ve tedaviye muhtaç bulunduğu takdirde bu himaye ve tedaviyi çocuğun ferdi ihtiyaçlarına en uygun bir şekilde tevafuk edecek bir surette salâhiyetli, bilgili, tecrübeli ve ehliyetli kimselerden görmesi ve Cemiyetin suçlu çocuk hakkında kifayetli ve elverişli himaye tedbirini alma imkânına sahip olması,

3 — Çocuk Mahkemelerinde cari bulunan Muhakeme usulünde, her suçlu çocuğun şahsi durumunun ayrı bir şekilde nazara alınması ve suçlu çocukla velisinin ve cemiyetin hukuku ve Anayasa bakımından haklarının tamamen korunmasının sağlanması, lâzımdır.

V — Çocuk Mahkemelerinin nev'ileri ve vazifeleri:

Çocuk Mahkemeleriüçe ayrılmıştır.

1 — juvenile Courts: Çocuk Mahkemeleri,

2 — juvenile And Domestic Relation Courts: ahkâmı şahsiye dâvalarına bakan Çocuk Mahkemeleri,

3 — Federal juvenile Courts: Fedaral Çocuk Mahkemeleri,

1 — juvenile Courts: Çocuk Mahkemeleri:

Suçlu Çocuklarınişledikleri Ağır cezalı suçlar, Okuldan ve evden kaçma veya okula devam etmemek ve Trafik suçları dahil olmak üzere işledikleri bütün suçlara ait dâvalarla birlikte himayeye muhtaç ve terk edilmiş çocuklara ait dâvaları rüyet eder. Ancak Çocuk Mahkemesi Hâkimi luzumlu gördüğü takdirde ağır cezalı bir suç işlemiş bulunan çocuğun dâvasını umumî Mahkemeye havale edebilir.

2 — juvenile And Domestic Relation Courts: Ahkâmı Şahsiye dâvalarına bakan Çocuk Mahkemeleri:

A) Evlât edinme
B) Nafaka
C) Çocukların evlenmelerine izin verme,
D) Velâyet,
E) Babalık,
F) Vesayet,
Dâvalarına bakar.

Suçlu Çocuk bir kâhille birlikte suç işledıği veya bir kâhil çocuğu suç işlemeye teşvik ettiği takdirde suçlu kâhilin dâvası suçlu çocuğun dâvasından ayrılır. Suçlu kâhilin dâvası umumi Mahkemede suçlu Çocuğun dâvası ise Çocuk Mahkemesinde rüyet edilir.

3 — Federal juvenile Courts : Federal Çocuk Mahkemeleri :

Federal Çocuk Mahkemeleri Çocuklar tarafından Federal Kanunların ihlâli sebebiyle meydana gelen suçlara ait dâvaları rüyet eder.

Umumiyetle Çocuk Mahkemesine dâvalar üç menbadan intikâl eder.

1 — Polis,

2 — Mektep,

3 — Aile,

Çocuk Mahkemesine intikâl eden dâvaların % 70 i polisten, 20 si mektepten ve % 10 nu ailedendir.

Çocuk Mahkemesi Hâkimine Çocuk hakkında bir şikâyet vukuunda Çocuk Mahkemesi Hâkiminin derhâl ifa etmesi lâzım gelen hususlar şunlardır. :

1 — Çocuk Mahkemesi Hâkimi Çocuk hakkında kendisine yapılan şikâyeti Sosyal Hizmet Memuru (Probation Officer) vasıtası ile tahkik ettirir.

2 — Çocuk Mahkemesi Hâkimi çocuğa taalluk eden şikâyet hakkında Mahkemece bir karar verilmesine luzum olup olmadığına, luzum varsa çocuğun şahsi durumunu ve ihtyaçlarını nazara alarak ne şekilde hareket edileceğini tâyin eder.

3 — Çocuk Mahkemesi Hâkimi Çocuk hakkında kendisine yapılan şikâyeti müteakip çocuğun yaşını, suçun işlendiği mahalli ve suçun mahiyetini nazara alarak çocuğun işlediği suçun Çocuk Mahkemesinin vazife ve selâhiyeti dahilinde bulunup bulunmadığını tâyin ve tesbit eder.

4 — Çocuk Mahkemesi Hâkimi, çocuğa ait şikâyet dilekçesindeki iddia edilen hususların hakikatle ne dereceye kadar ilgisi bulunup bulunmadığını tâyin eder.

5 — Çocuk Mahkemesi Hâkimi Çocuk Hakında Sosyal Hizmet Memuru (Probtion Officer) vasıtası ile çocuğun sosyal durumu bakımından tahkikat yaptırır.

6 — Çocuk Mahkemesi Hâkimi aleyhinde şikâyet vaki olan çocuk hakkında ne gibi bir tedbirin alınmasına ihtiyaç olduğunu, çocuğun ana ve babasının çocuk üzerindeki ne gibi haklarının tahdit edilmesi lâzım geldiğini tâyin ve tesbit eder.

7 — Çocuk Mahkemesi Hâkimi, suç işlediği iddia edilen çocuğa ihtiyacı olduğu ihtimam ve tedaviyi sağlar.

çocuğun kayıtlı bulunduğu kilise papazını ve çocuğu evvelce tedavi etmiş doktor ve akıl mutahassısı varsa hepsini dinler ve durumu sosyal hizmet memuru ile münakaşa ederek ve çocuğun işlediği suç hakkındaki görgü şahitlerini de dinledikten sonra çocuk hakkında ne gibi bir tedbir alınması lâzım geldiğine ve çocuğun nerede ve ne gibi bir tedaviye tabı tutulacağına dair karar verir. Çocuk Mahkemesi Hâkimi mecbur kalmadıkça çocuğun tedavisini çocuğun ailesi yanında sosyal hizmet memuru vasıtasıyle yapmayı tercih eder. Çocuk Mahkemesi Hâkimi, elde mevcut delillere göre çocuğun işlemiş olduğu suçun sebeplerini ve çocuk hakkında ne gibi bir tedavi tarzının tatbik edilmesi lâzım geldiğini tesbit edemediği taktirde o zaman suç sebeplerinin meydana çıkarılarak çocuk hakkında şahsi ihtiyaçları nazara alınarak en uygun bir tedavi tarzının ne olduğunun tesbit ve tâyini bakımı...ndan çocuğu müşahade merkezine gönderir. Bu ahvelde müşahade merkezi çocuk hakkında etraflı incelemeler yaparak luzumlu olan en uygun tedavi tarzını tâyin ve tesbit eder.

VII — Karar nev'ileri :

1 — Çocuk Mahkemesi Hâkimi suçlu çocuğu velisine teslim ederek sosyal hizmet memurunun kontrolu altında konulmasına karar verir. Bu taktirde Hâkim kararında çocuğun ve velisinin ne şekilde hareket etmeleri lâzım geldiğini tâyin ve tesbit eder. Çocuk Mahkemesi Hâkimi veli ve çocuğun Mahkemenin tâyin ettiği şartlara ve bildirdiği hususlara riayet edip etmedikleri hususunu da sosyal hizmet Memuru vasıtasıyle kontrol eder. Mahkeme çocuğu ailesinin yanında Sosyal Hizmet Memurunun kontroluna tevdii ettiği taktirde bu kontrol rejiminde bir müddet yoktur. Çocuğun islâh olduğu Sosyal Hizmet Memuru tarafından Mahkemeye bildirildiği taktirde Çocuk Mahkemesi Hâkimi çocuğun kontrol altında bulundurulmasına nihayet verebilir. Çocuk Sosyal Hizmet Memurunun kontrolunda azami olarak ekseri eyaletlerde 18 yaşını bazılarında 21 yaşını, bir kısmında da 16 yaşını ikmâl edene kadar kalır. Veli veya çocuk, Mahkemenin tâyin ettiği şartlara ve bildirdiği hususlara riayet etmedikleri ve Mahkemece de çocuğun Sosyal Hizmet Memurunun kontrolu altında bulundurulmasından bir fayda temin edilemiyeceğine kanaat getirildiği taktirde o zaman Çocuk Mahkemesi Hâkimi çocuğun bir islâh müessesesine konulmasına karar verir.

2 — Çocuk Mahkemesi Hâkimi suçlu çocuğun ana ve babasının fena yaşayış tarzını nazara alarak çocuğu ana ve babasının yanından alarak münasip gördüğü bir akrabasının yanına verilmesine ve bunun yanında Sosyal Hizmet Memurunun kontrolu altında bulundurulmasına karar verir.

151

XII — Çocuk Suçlular ve Çocuk Mahkemeleri ile ilgili bulunan müesseseler :

1 — Probation Department : Sosyal Hizmet Müessesesi :

Suçlu Çocukların sosyal Hizmet Memurunun kontrol ve nezareti altında ailesinin yanından alınmadan ve normal çalışma faaliyetlerine, öğretim ve eğitimlerine mani olunmadan islâh müesseseselerinin haricinde islâh edilmelerini temin eden bir müessesedir. Sosyal Hizmet Müessesesine mensup olan Sosyal Hizmet Memurları Kolej mezunu olup ayrıca sosyoloji branşında ihtisas yapmış ve kursa tâbi tutulmuş mütahassıslardır. Çünkü sosyal hizmet Memurlarının muvaffakiyeti onların iktidarlı ve bilgili olmalarına bağlıdır. Bu bakımdan bunların çocuk suçluluğu sahasında bilgili ve profesyonel kimselerden teşekkül eylemesi lâzımdır.

Evvelcede bildirdiğimiz gibi Sosyal Hizmet Memurlarının vazifesi Çocuk suçlular hakkında Sosyal tahkikat yapmaktır. Suçlu Çocuklar hakkındaki duruşmadan evvelki tahkikat Sosyal Hizmet Müessesesinin (Intake Section) Sosyal Hizmet Memurları tarafından icra edilir. Ve Çocuk suçlunun Çocuk Mahkemesine mi yoksa Sosyal bir müesseseye mi havale edilmesi lâzım geleceği hususunda karar verilir. Böyle bir karar verilirken Çocuğun ve cemiyetin menfaati nazara alınır.

Duruşmada ise tahkikat doğrudan doğruya duruşmaya iştirak eden ve Çocuk Mahkemesi Hâkiminin yardımcısı olan Sosyal Hizmet Memuru tarafından yapılır. Sosyal Hizmet Memurları Çocuk Mahkemesi Hâkiminin sağ koludur. Bu bakımdan bu Memurların bilgili, ehliyetli, tecrubeli olmaları şarttır. Çocuk suçluluğu ile meşgul olan Sosyal Hizmet Memurlarının bu sahada devamlı olarak çalışmalarının temini Çocuk suçluluğunun önlenmesi bakımından şarttır.

Sosyal Hizmet Memurlarının vazifesi bazen fahri şahıslara yaptırıldığı taktirde teknik sahada ihtisası bulunan bir müşavir cihaza ihtiyaç vardır.

2 — Child Observation Centers : Çocuk müşahede merkezleri

Amerika Birleşik Devletlerinde Çocuk müşahade merkezlerinin vazifeleri suçlu çocukların suç işlemesindeki sebeplerin nelerden ibaret olduğunu tesbit ederek bu gibi çocuklar hakkında tatbik edilecek tedavi ve islâh metodunu tâyin ve tesbitten ibarettir. Çocuk Mahkemesi hâkimi tarafından bir suçlu çocuk, Çocuk müşahade merkezine havale edildiği zaman çocuk bu müşahade merkezinde bulunan Akıl Mutahassısı tarafından müşahade altına alınır ve Akıl Mutahassısı tarafından suçlu çocukla müteaddit defalar konuşmalar yapılarak suçun işlenmesinde akıl hasta-

183

lığının sebep olup olmadığı tesbit edilir. Çocuk müşahade merkezinde bulunan Sosyal Hizmet Memuru çocuğun ailevi vaziyeti, mektepteki çalışma durumu, muhiti, arkadaşları ve dini inancı, sıhhı durumu hakkında esaslı tetkikler yaparak elde ettiği mufassal malûmatı bir rapor halinde verir. Çocuğun mazisi hakkında tafsilâtlı bilgi veren bu raporla Akıl Mutahassısının raporundan faydalanılarak müşahade merkezinde bulunan Ruhiyatçı tarafından da çocuk üzerinde muhtelif testler yapılarak hep birlikte çocuk hakkında tatbik edilmesi lâzım gelen en uygun tedavi ve islâh metodu tâyin olunur. Çocuk müşahade merkezlerinde Akıl Mutahassısı, Ruhiyatçı, Sosyolog, öğretmen, ve Sosyal Hizmet Memuru bulunmakla beraber buraya gelen çocukların tedavilerinin yapılabilmesini teminen Dahiliye Mutahassısı, Hariciye Mutahassısı, Rontgen Mutahassısı, Diş Doktoru, luzumu kadar Hemşire ve tahlilleri yapmak için de Labaratuvar vardır. Çocuk müşahade merkezlerinde aynı zamanda beyin üzerinde testler yapan E E G ve kalp üzerinde testler yapan E K G ve çürük dişlerin ve akciğerlerin flimini alan X - R makinaları vardır.

3 — Youth Authorities : Gençlik Daireleri

Çocuk suçluluğu ile alâkalı bulunan müesseselerden biri de Gençlik Dairesidir. Çocuk Hahkemesi Hâkimi suçlu çocuğun evinden ayrılmadan gurup tedavisine tabi tutulmasına karar verdiği taktirde suçlu çocuğu Gençlik Dairesinin murakabesi altında «Community Treatment» Gurup tedavisine tabi olmak üzere Gençlik Dairesine gönderir. Suçlu çocuklar mektepten veya işlerinden çıktıktan sonra her gün iki saat Gençlik Dairesine devam etmek ve burada Gurup tedavisine dahil olmak mecburiyetindedirler. Gurup tedavisinde suçlu çocuklardan müteşekkil guruplar müşavir bir öğretmenin başkanlığında muntazaman toplanıp ne gibitesirlerin altında suç işlemeye başladıklarını biribirlerine anlatırlar. Ve Cemiyete faydalı bir insan olarak dönebilmek için ne yapmaları lâzım geldiği ve hatalarını ne şekilde düzeltebilecekleri hususunda topluca ve karşılıklı olarak münakaşa ederler. Ve biribirlerini tenkid etmek ve ne şekilde hareket etmeleri lâzım geldiğini bildirmek suretiyle kendi kendilerini tedavi etmek imkânını bulmuş olurlar. Gurupta bulunan suçlu çocuklar bu guruba dahil her hangi birinin islâh edip etmediği ve gurup tedavisine devam edip etmiyeceği hakkında hep birlikte karar verme yetkisine sahiptirler. Gurupta bulunan arkadaşlarından birinin islâh olduğu hususunda verilecek karar müttefikan olmalıdır. Eğer gurupta bulunan bir şahıs karara itiraz ederse o zaman islâh olduğuna dair hakkında karar verilmek istenilen suçlu çocuk gurup tedavisine devam etmek ve hareketleri ile aleyhinde rey kullanan arkadaşının fikrini lehine çevirmek mecburiyetindedir.

184

«Community Treatment» yani gurup tedavisinin faydaları şunlardır:

A) Suçlu çocuğun ana ve babasının yanından alınmadan ve normâl olarak mektep, iş ve eğlencesine devam etmek imkânına sahip olarak islâh ve tedavi edilebilmesi,

B) Suçlu çocukların biribirleriyle işledikleri suçlar hakkında münakaşa ederek biribirlerini tenkid etmeleri ve cemiyete faydalı bir insan olabilmeleri için ne şekilde harket etmeleri lâzım geldiğine dair biribirlerine nasihat vermelerini sağlaması ve biribirleri vasıtasıyle hariçte kontrollarının yapılmasının temin edilmesi,

C) Çabuk netice alınabilme imkânının olması,

D) Ucuz oluşu,

E) Mükerrirliği önlemesi : Suçlu çocuklar gurup tedavisinde müesseseye konmamaları sebebiyle sabikalılarla temas imkânının verilmemesi suretiyle gurup tedavisi mükerrirliği önler.

Çocuk Mahkemesi Hâkiminin kararı gereğince Gençlik Dairesindeki gurup tedavisine muntazaman devam etmeyenler tevkif edilerek islâh müessesesine gönderir. Gurup tedavi sisteminde cinsiyete ve yaşa göre sınıflandırma vardır. Gurup tedavi sisteminde suçlu çocuğun islâhının mümkün olmadığı kanaatine varıldığı takdirde o zaman suçlu çocuk, Çocuk Mahkemesi Hâkiminin kararı ile Çocuk Müşahede merkezine gönderilir ve suçlu hakkında en iyi ve isabetli tedavi ve islâh ususlünün tesbiti istenir.

4 — Parole Boards : Meşruten tahliye Hey'etleri :

Meşruten tahliye Hey'etleri suçlu çocukların ne zaman ve ne gibi şartlar altında meşruten tahliye edileceklerini tayin ve tesbit eder. Amerika Birleşik Devletlerinin adedi 50 olup her birinin muhtelif Kanunu bulunması sebebiyle meşruten tahliye şartları da muhteliftir. Suçlu çocukların meşruten tahliye imkânından ne şekilde istifade edecekleri her Devletin Kanununda tesbit ve tâyin edilmiştir. Fakat bazılarında ise meşruten tahliye şartları meşruten tahliye hey'etleri tarafından tesbit edilmiştir.

Meşruten tahliye şartlarına riayet etmeyen suçlu çocuk yeniden Mahkeme kararına luzum kalmadan meşruten tahliye hey'etinin kararı ile tekrar Çocuk islâhevine iade olunur. Meşruten tahliye hey'etinin Reisi Gençlik Dairesinin Başkanı olan şahıs olup Azaları da ekseriya Çocuk suçluluğu sahasında bilgi ve tecrübe sahibi olan Avukat ve Sosyal Hizmet Memurları arasından Valinin inhası ve Senatunun tasvibi ile tâyin olunurlar. Meşruten tahliye hey'etinin bir Reisi ve beş azası vardır. Meşruten tahliye hey'eti her hangi bir suçlu çocuğun meşruten tahliyesine karar vermeden evvel Çocuk müşahade merkezinin adı geçen suçlu çocuk

155

hakkındaki raporunu ve çocuğun müessesedeki hattı hareketini nazarı itibare alır Meşruten tahliye memurları devamlı olarak meşruten tahliye edilmiş bulunan suçlu çocukları, gidecekleri zamanı bildirmeden ansızın evlerinde kontrol ederek meşruten tahliye şartlarına riayet edip etmediklerini tesbit ederler.

5 — Neighborhood Service Canters : Komşu Birlik Hizmet merkezleri :

Çocuk Suçlular ve Çocuk Mahkemeleri ile ilgili bulunan fahri müesseselerden biri de Komşu Birlik Hizmet Merkezleridir.. Bu Komşu Birlik Hizmet Merkezlerinin vazifesi muhitinde bulunan her çocukla ilgilenip çocuğun ihtiyacı olan her husustaki yardımı muhtelif müesseselere muracaat etmek suretiyle ona sağlamak, çocuğun haklarını korumak ve çocuğun sosyal durumu hakkında Sosyal Hizmet Memurlarına icabında gerekli malûmatı vermektedir. Komşu Birlik Hizmet Merkezlerinin faaliyeti, ekseriya az gelirli ailenin bulunduğu muhitlerde fazla olmaktadır. Komşu Birlik Hizmet Merkezleri aynı zamanda bu gibi çocukların ana ve babalarına ihtiyaçları olan hukuki bilgi bakımından onları ücretsiz olarak vazife gören Hukuk Müşavirine göndermek suretiyle yardım sağlar. Ve çocuğun tahsili, iş bulması, sıhhı durumu ve çocuğa münasip evin temini bakımından ilgili müesseselerle temas ederek muhitindeki çocuk ve ailesine yardımda bulunur. Komşu Birlik Hizmet Merkezlerinin tesisinden maksat Çocuk suçluluğunu asgâri bir hadde indirmektir.

6 — Welfare Department : Sosyal Yardım Dairesi :

Çocuk suçlular ve Çocuk Mahkemeleriyle ilgili bulunan müesseselerden biri de Sosyal Yardım Dairesidir. Amerika Birleşik Devletlerinde Sosyal Yardım Dairesi Çocuk ve kâhillere malî bakımdan yardım yapan bir müessesedir.

A) Aid To Families With Dependent Children : Yardıma muhtaç çocukları bulunan ailelere yapılan malî yardım :

a) Yardıma muhtaç çocukları bulunan ailelerin 18 yaşından küçük bulunan çocuklarına her ay malî yardım yapılır. Bu gibi Çocuklara Sosyal Yardım Dairesinden yardım yapılabilmesi için bu Çocukların ailelerinin yanında evde bulunmaları şarttır. Aynı zamanda bu gibi çocuklar ailelerinin malî imkânsızlıklar sebebiyle normâl yaşama ihtiyaçlarını teminden mahrum olmalıdırlar. Yardıma mustahak olan çocukların ekseriya babaları ölmüştür veya fiziki ve aklî bakımından hasta ve para kazanma kabiliyeti olmayan ana ve babaya sahip olanlardır. Bir de babaları hapishanede olması sebebiyle sefalete düşmüş çocuklara yardım yapılır.

196

b) Boşanma sebebiyle baba evi terk ederek çocuğun sefil olmasına sebep olursa yine Sosyal Yardım Dairesi çocuğa ve ona bakmakla mükellef olan anasına her ay malî yardımda bulunur.

c) «Services To ummarried Mothers» Evlenme harici doğan çocukların anasına yardım :

Evlenme harici doğan çocukla anasına Sosyal Yardım Dairesi her ay malî yardımda bulunur.

d) Sosyal Yardım Dairesi Halk yardım programına göre aynı zamanda **Old Age Assistance yani 65 yaşından büyük olan ihtiyarlara da her ay malî yardımda bulunur.** Fakat bu gibi yardımın yapılabilmesi için 65 yaşındaki ihtiyar şahısların yardıma muhtaç bir durumda oldukları Sosyal Hizmet Memurlarının yaptıkları tahkikatla sabit olması lâzımdır.

C) Aid To The Blinds : Muhtaç körlere yardım :

Sosyal Yardım Dairesi muhtaç körlere de her ay malî yardımda bulunur. Yaş tahdidi yoktur. Bu gibi körler ayda 85 dolar kazansalar dahi muhtaç addedilerek Sosyal Yardım Dairesinden her ay malî yardım alırlar.

D) Aid To Disabled : Çalışma gücü ve kabiliyeti olmayanlara yardım:

Çalışma gücü ve kabiliyeti olmadığını doktor raporu ile tevsik etmiş olan ve yaşları 18 ile 65 yaşları arasında bulunan şahıslar Sosyal Yardım Dairesinden her ay malî yardım alırlar.

E) «Medical Assistance» : Hastalık Yardımı :

En geniş yardım programı hastalık sebebiyle yapılan yardımdır. Hastalık sebebiyle yapılan yardımda yaş tahdidi yoktur. Hasta olan ve her hangi bir yaşta bulunan şahıs Sosyal Yardım Müessesesinden hastalığı sebebiyle yardım alır. Sosyal Yardım Müessesesi bu gibi hasta olan şahıslara hastahanede muhtaç oldukları tedavi masraflarını öder. Diş hastalıklarına ait masrafları da verir.

7 — «Forestry Camps» : Orman Kampları :

Gençlik Dairesine bağlı olan Orman Kampları 60 kişiliktir. Bu kamp**lardan suç işleme ihtimâli bulunan ve aileleri tarafından ihmâle uğramış** veya haklarında bir takım himaye tedbirlerinin alınmasına Gençlik Dairesi tarafından luzum görülen çocukların öğretim ve mesleki yetiştirilmeleri ve eğitimleri yapılır. Ve bu gibi çocuklara çalışma zevki aşılanarak cemiyete intibak edebilecek bir durumda faydalı bir insan olarak iadeleri sağlanır. Orman Kamplarına çocuk ana babasının ve bizzat kendisi-

157

nin rızası ile kabul olunur. Her hangi bir çocuğun Orman Kampına kabul edilebilmesi için ayrıca bu müessesenin Müdür ve Müdür Yardımcılarından müteşekkil Komisyonun muvafakati de şarttır. Aksi taktirde çocuk Kampa alınmaz. Orman Kampları Ormanların bulunduğu mahalde tesis edilmiştir. Burada Çocuklar sabahları öğleye kadar ormanlarda Orman Mühendislerinin tesbit ettikleri ağaçları keserler ve öğleden sonre da öğretim mesleki yetiştirilme ve eğitimleri ile meşgul olurlar. Bir öğretmenin Başkanlığında teşkil edilen yirmişer kişilik guruplarda çocukların evvelce bildirdiğimiz şekilde bu müessesede gurup tedavisi yapılarak Cemiyete intibak edebilecek bir durumda faydalı ve hemcinsini seven bir insan olarak iadeleri sağlanır. Ve aileleri ile Çocuklar arasındaki münasebetlerin karşılıklı sevgi ve saygı ve himaye esasına istinat etmesi temin edilir. Çocukla ailesi arasındaki münasebetleri samimileştirmek gayesi ile çocukların kampa kabulünden iki ay sonra ayda üç gün ailelerinin yanına evci çıkmalarına müsaade edilir. Çocukların Cemiyete ve ailelerine karşı yapmakla mükellef bir takım vazifeleri ve mes'uliyetleri olduğunu müdrik bir insan olarak yetiştirilmeleri sağlanır. Ve Kanunlara itaat hissi aşılanır.

Orman Kamplarında orta derecede çalışan bir çocuğa günde yirmi beş sent yani 250 kuruş iyi derecede çalışan bir çocuğa günde 50 sent yani 500 kuruş, pekiyi bir derecede çalışan çocuğa günde 75 sent yani 750 kuruş,pek iyi derecede çalışan ve işinde mutahassıs olan çocuğa ise günde 1 dolar yani 10 lira verilir Orman Kamplarında çaışan çocuklar ayni zamanda Ormanların yangından korunmasına, arazinin islâhına ve yolların düzeltilmesine de hizmet ederler. Disipline riayet etmeyenlere ayda üç gün evlerine evci gönderilmemek, mektup göndermemek ve ziyaretçi kabul etmemek gibi cezalar verilerek imtiyazlarından mahrum edilirler. Aileleri tarafından ihmâle uğramış çocuklar için orman kamplarından mada yaz kampları ve eğlence kampları da vardır.

8 — «Youth Bureau Of Police Department» Polis Teşkilâtının Çocuk Bürosu :

Amerika Birleşik Devletleri Polis Teşkilâtının Çocuk Bürosunda çalışan Çocuk Polisleri çocuk suçluluğu ve çocuk suçluluğunun önlenmesi pisikoloji ve sosyoloji sahalarında kurs görmüş aynı zamanda Ceza Hukukuna vakıf şahıslardır.

Çocuk polisleri suç işlemesi ihtimali bulunan ve aileleri tarafından terk edilmiş ve ihmale uğramış yardıma muhtaç Çocuklar ve suçlu çocuklarla meşgul olurlar. Çocuk suçluluğunun önlenmesi işiyle meşgul olan polis teşkilâtının Çocuk Bürosu, polis atletik birliğinin kontrol ve nezaretinde suç işleme ihtimali bulunan ihmale uğramış ve terk edilmiş çocuk-

188

leri Spor ve eğlence kulüplerine kayıt ederek onların boş zamanlarını spor ve eğlence kulüplerinde geçirmelerini sağlar aynı zamanda muhtelif Sosyal müesseselerle temas ederek iş sahibi olmayan çocuklara iş temin eder. Polis teşkilâtının Çocuk Bürosu aynı zamanda erkek ve kız çocuklara Kanun ve nizamlara uygun bir şekilde Cemiyet içinde yaşamanın ve Cemiyete faydalı bir insan olmanın milli bir vazife olduğunu aşılar. Ve çocukların aileleri, mektepleri, iş yerleri ve mensup oldukları kiliselerle temas ederek Çocukların muhtaç oldukları yardımı onlara sağlar.

9— «National Council On Crime And Delinquency» : Suç ve suçluluk mevzuunda ilmı araştırmalar yapan Milli İstişare Meclisi :

Suç ve suçluluk mevzuunda ilmi araştırmalar yapan Milli İstişare Meclisi kâhil ve Çocuk suçluluğunun önlenmesi bakımından ne gibi tedbirlerin alınması gerektiğini yaptığı ilmi araştırmalarla tesbit eder. Kâhil ve çocuk suçluluğunun önlenmesi bakımından ne gibi hususlara riayet edilmesi lâzım geldiğini ve alınması gereken tedbirleri konfranslar tertip etmek, bu hususta neşriyat yapmak ve radyoda konuşmak suretiyle efkârı umumiyenin ıttilâına sunar. Kâhil ve çocuk suçluluğu mevzuunda ilmi araştırmalar yapan Milli İstişare Meclisi devamlı olarak kâhil ve Çocuk mahkemeleri Hâkimleri ve Kriminoloji sahasında otorite addedilen temayüz etmiş Üniversite Profesörleri, İnfaz ve İslâh müesseseleri, aile, okul polis ve Sosyal Hizmet müesseseleri ile teması sağlar. Ve suç işlenmesinin önlenmesi mevzuunda tertip edilen Beynelmilel Kongrelerde kabul edilmiş olan ana prensiplerden ve bu hususta Ecnebi memleketlerde neşredilmiş kitaplardan faydalanır.

10 — Shelter, Foster Homes, Child Care İnstitutions, Detention, Vocational Training İnstitutions, Treatment İnstitutions, Reformatories İhmale uğramış, kimsesiz ve himayeye muhtaç çocukların Çocuk Bakım Müsessesesine konulana kadar muvakkaten barındıkları yer, Çocuk Bakım Evleri ve Müesseseleri, suçlu çocukların tevkifinden sonra muvakkaten konuldukları muvakkat Tevkifhane, Çocuk Mesleki Yetiştirme müesseseleri, Çocuk tedavi müesseseleri ve İslâhaneleri :

Bu müesseselerde Çocukların barınmaları, bakımları, mesleki bakımdan yetiştirilmeleri, tedavileri, öğretim, eğitim ve islâhları sağlanır.

11 — After Care : Patronaj yani tahliyeden sonra himaye :

Patronaj yani tahliyeden sonra himaye müessesesi kâhil ve çocuk suçluların müesseseden tahliyesinden sonra onlara iş bulmak ve onları

159

olmak üzere çocuk hazır bulunmadıkça Çocuk Mahkemesinde duruşma yapılamaz, Ancak aynı Kanunun 332 inci maddesinin 2 nci fıkrası gereğince Çocuk Mahkemesi Hâkimi suçlu çocuğun moralinde deprasyon yapacağı kanaatine vardığı taktirde duruşmayı çocuğun gıyabında yapabilir. Fakat Çocuğun gıyabında yaptığı duruşmanın neticesi hakkında suçlu çocuğu karar vermeden evvel haberdar etmek mecburiyetindedir Aynı Kanunun 331 inci maddesinin 3 üncü fıkrası gereğince suçlu Çocuk hakkındaki duruşma gününden çocuğun devam ettiği okul Müdürlüğü haberdar edilir. Ve yine aynı Kanunun 333 üncü maddesi gereğince suçlu çocuğun Veli veya vasisi suçlu çocukla birlikte Mahkemeye celp edilir ve veli veya vasi, çocuğun şahsiyeti ve yaşayış tarzı, karekteri ve tavrı hareketi hakkında bilgi alınmak bakımından şahit olarak dinlenir.

Çocuk Mahkemesine suçlu çocuk hakkındaki dâva Çocuk Mahkemesi Müddeiumumisi tarafından açılır. duruşmada evvelâ Müddeiumuminin iddianamesi okunarak çocuğa bir diyeceği olup olmadığı sorulur ve sorgusu yapılır. Çocuğun sorgusu yapıldıktan sonra velisi veya vasisi şahit olarak dinlenerek çocuğun şahsiyeti, yaşayış tarzı, karekteri ve tavrı hareketi hakkında bilgi alınır. Bundan sonra hadise şahitleri ayrı ayrı Mahkeme salonuna alınarak dinlenir. Şahitlerin ifadelerine karşı bir diyeceği olup olmadığı suçlu çocuğa ve Avukatına sorularak itirazları kayıt edilir. Dâva tekemmül ettikten sonra Cumhuriyet Müddeiumumisinin mütalâası alınır ve en sonunda Mahkemede hazır bulunan suçlu çocuğun ve Avukatının müdafaası dinlenir ve nihaî karar verilir. Çocuk Mahkemesi Kanununun 334 üncü maddesinin I inci fıkrası gereğince Çocuk Mahkemesi Hâkimi suçlu çocuk hakkında aşağıda yazılı bulunan hususlardan her hangi birine karar verebilir:

I — Adlî Tevbih,

2 — Sosyal Hizmet Memurunun kontroluna tevdi etmek suretiyle tahliye,

3 — Bir İslâhane veya Çocuk Cezaevine gönderilerek islâh edici öğretim ve eğitime tabi tutmak,

4 — Beraat,

Kanun Yolları :

Çocuk Mahkemeleri Hâkimleri tarafından verilen bütün kararlar ilgili taraflarca kabili temyizdir.

XIV — İtalyan, Amerikan ve Macar Çocuk Mahkemelerinin mukayesesi :

Ceza Kanunumuzun mehazı İtalyan Ceza Kanunu olması ve halen Büyük Millet Meclisinde bulunan Çocuk Mahkemeleri Kanun Tasarımı-

161

zın da İtalyan Çocuk Mahkemeleri Kanununa bir çok hususlarda benzemesi sebebiyle Amerikan ve Macar Çocuk Mahkemelerinin mukayesesini İtalyan Çocuk Mahkemesi ile yapmayı faydalı bulduğumuzdan evvelâ İtalyan Çocuk Mahkemeleri hakkında muhtasar bilgi vermeyi luzumlu addetmekteyiz.Bu hususta evvelki raporumuzda da bildirdiğimiz gibi İtalyada 93 Vilâyet, 22 bölgeye ayrılmıştır. 22 bölgede bulunan her İstinaf Mahkemesine bağlı bir çocuk Mahkemesi vardır. Bu şekilde Bütün Italyada 22 Çocuk Mahkemesi mevcuttur. Çocuk Mahkemesi, bir Başkan Hâkim ve iki fahri Azadan müteşekkildir. Bu fahri Azalardan ikisi de teknik bilgiye sahip olup bunlardan biri Akıl Mutahassısıdır. Fahri Azalardan ikincisi de kadın olup Sosyal Hizmet Mutahassısıdır. İtalyan Çocuk Mahkemesinde aynı zamanda Cumhuriyet Müddeiumumisi de vardır Fakat bütün selâhiyet Çocuk Hâkiminindir.

Çocuk Mahkemesinin Hukuki, Cezaî ve idari olmak üzere üç vazifesi vardır.

1 — Çocuk Mahkemesinin Hukuki vazifesi :

Çocuk Mahkemesinin Hukuki vazifesi çocuğun medeni haklarının korunması sahasına inhisar eder. Meselâ baba çocuğa, fena muamele yaptığı zaman Çocuk Mahkemesi Hâkimi çocuğu babadan alır ve çocuğun velayetini münasip gördüğü bir şahsa tevdi eder. Eğer çocuğa yapılan muamele çok fena değilse o zaman çocuğun ana ve babasına nasihat ederek çocuğa iyi bakmalarını emreder veya çocuğun bakımını Sosyal Hizmet Memurunun himayesine veya bir müesseseye tevdii eder. Ana ve babanın çocuğa fena muamele yaptığı anlaşıldığı takdirde Çocuk Mahkemesi Hâkiminin emriyle adı geçen ana ve baba Sosyal Hizmet Memurları tarafından gerekli tedaviye tabi tutulur. Çocuk Mahkemesi Hâkimi bu şekilde Hukuki vazifesini ifa etmekle çocuğun medeni haklarını korumuş olur. Çocuk Mahkemesi Hâkimi bu selâhiyetini İtalyan Medeni Kanunundan almaktadır.

2 — Çocuk Mahkmesesinin cezaî vazifesi :

Çocuk Mahkemesinin cezaî vazifesi cezaî sahaya inhisar eder. 14 yaşını doldurmayan hiç bir Çocuk Çocuk Mahkemesi Hâkimi tarafından cezalandırılamaz. Çünkü 14 yaşından küçük olan Çocukların cezaî mes'uliyetinin olmadığı kabul edilmiştir. 14 yaşından 18 yaşına kadar olan çocukların cezaî ehliyet ve mes'uliyetlerinin olup olmadığının doktor raporu ile tesbit ettirilmesi mecburidir. Medeni Kanunda rüşt 21 dir. Cezada ise rüşt 18 dir. Bir kimsenin cezaî bakımdan reşit sayılması için 18 yaşını ikmâl etmesi lâzımdır. Çocuk Mahkemesi Hâkiminin Çocuğun cezaî mes'uliyet ve ehliyeti olup olmadığı hususundaki karar verme selâhiyeti çok geniştir. Doktor, çocuğun cezaî mes'uliyet ve ehliyeti olduğuna karar

verse dahi Çocuk Mahkemesi Hâkimi esbabı mucibesini bildirmek suretiyle aksine karar verebilir. Çünkü Çocuk Mahkemesi Hâkimi hem serbet karar verme selâhiyetini haizdir, hem de Çocuk Mahkemesindeki fahri Azalardan biri Akıl mutahassısıdır. Çocuk suç mahiyetini ve cezaî mes'uliyeti idrakten aciz ise o zaman cezalandırılamaz.

Meselâ çocuğun ana ve babası daima biribirleriyle kavga etmek, küfretmek veya biribirlerini dövmek suretiyle yekdiğerlerine karşı fena muamele yapıyorlarsa veyahut komşulardan hindi, tavuk, yumurta vesaire çalıp hayatlarını idame ettiriyorlarsa o zaman bu kötü aile içinde yaşayan çocuk, dövüşmeyi, küfretmeyi ve hırsızlığı tabii bir adet olarak öğrendiğinden bir hareketlerin bir suç olduğunu idraktan acizdir. İşte bu gibi hâllerde doktor çocuğa cezaî mes'uliyetinin mevcut olduğuna dair rapor verse dahi Çocuk Mahkemesi Hâkimi, çocuğun ailevi yaşayış tarzını ve şartlarını nazarı itibare alarak çocuğu cezalandırmaz. Çocuğun işlediği bütün suçlar Çocuk Mahkemesi Hâkimi tarafından rüyet edilir. Çocuk bir kâhil ile birlikte suç işlediği takdirde dâva umumiyetle umumi Mahkemede görülür. Fakat Cumhuriyet Müddeiumumisi bu gibi ahvalde çocuğun dosyasını Çocuk Mahkemesine ve kâhilin dosyasını da umumi mahkemeye tevdii eder.

Çocuk Mahkemesi Hâkimi cezaî vazifesini ifa ederken üç hususa karar verebilir :

a — Çocuğa verilecek ceza iki seneden fazla değilse o zaman çocuğu affeder. Fakat bu af ancak bir defa olur.

b — Çocuğa verilecek ceza üç seneden az olduğu taktirde cezayı beş sene müddetle tecil eder. Fakat Çocuk beş sene içinde tekrar bir suç işlerse o zaman her iki suça terettüp eden ceza birden çektirilir.

Çocuğun cezası tecil edildiği taktirde siciline işlenmez. Fakat Çocuk Mahkemesinde bu hususta kayıt vardır.

c — Çocuğun işlediği suça terettüp eden ceza üç seneden fazla ise o zaman Çocuk Mahkemesi Hâkimi Çocuğa icabeden cezayı verir ve suçun mahiyetine ve çocuğun durumuna göre çocuğu çocuk cezaevine gönderir. Çocuk Mahkemesi Hâkimi cezaî vazifesini ifa ederken resmî cübbesini giyer ve bu şekilde duruşmasını yapar. Bu esnada duruşmada resmî cübbesini giymiş olarak Cumhuriyet Müddeiumumisi de hazır bulunur. Çocuk Mahkemesi Hâkimi çocuğa ceza verdiği taktirde suçlu çocuk her zaman Adliye Vekiline muracaat ederek şartla serbest bırakılmasını isteyebilir. Adliye Vekili çocuğun ikinci bir defa suç işlemeyeceğine kani olduğu taktirde çocuğu şartla serbest bırakılmasına karar verir.

3 — Çocuk Mahkemesinin idari vazifesi :

Çocuk Mahkemesinin idari vazifesi idari sahaya inhisar eder. Çocuk Mahkemesi Hâkimi, Çocuk 18 yaşını ikmâl edinceye kadar bir ta-

163

kım idari kararlar alabilir. İdari kararlar alırken resmî cübbesini giymez ve bu idari mahiyetteki kararları hususi odasında verir. Bu esnada yanında Cumhuriyet Müddeiumumisi bulunmaz. Çocuk Mahkemesi Hâkimi çocuk hakkında idari kararlar verirken odasına gazetecilerde giremez.

Çocuk Mahkemesinin vereceği idari kararlar şunlardır.

A) Çocuğu bir eğitim müessesesine, İslâhaneye veya bir tıbbı tedavi müessesesine göndermek,

B) Çocuğu ve ailesini Sosyal Hizmet Memurlarının tedavisine terk etmek,

Çocuk Mahkemesinde takip edilen Muhakeme usulü :

İtalyada suçlu çocuğa ait bir dâvanın duruşmasına başlanmadan evvel Çocuk Mahkemesi Hâkimi suçlu çocuğun suçu işlediği zaman mümeyyiz olup olmadığını tesbit ettirir Çocuğun suçu işlediği zaman mümeyyiz olmadığı, doktor raporu ile sabit olduğu taktirde çocuğu serbest bırakır. Çocuk Mahkemesi Hey'etinde fahri Aza olarak Akıl Mutahassısı bulunduğundan, çocuğun mümeyyiz olup olmadığı, bu fahri Aza olan Akıl Mutahassısı tarafından tesbit edilir. Taraflar isterlerse suçlu çocuğun Mümeyyiz olup olmadığını tesbit bakımından çocuğun hususi bir doktor tarafından da bu hususta muayenesini isteyebilirler.

Çocuk Mahkemesinin verdiği kararlar İstinaf Mahkemesine ve bu hususta İstinaf Mahkemesinin verdiği kararlarda da Temyiz Mahkemesine gönderilmek suretiyle temyiz edilebilir.

Çocuk Mahkemesinde esas olarak 14-18 yaşları arasındaki suçlu çocukların ferik ve mümeyyiz olduklarının bir doktor raporu ile tesbit ve isbatı mecburidir. Umumi Mahkemelerde ise kâhil suçluların esas olarak farık ve mümeyyiz oldukları kabul edilir. Ancak kâhil suçlular farık ve mümeyyiz olmadıklarını iddia edebilirler.

Suç 18 yaşından evvel işlendiği taktirde çocuk, muhakemesi esnasında 18 yaşından büyük olsa dahi yine Çocuk Mahkemesi Hakimi tarafından rüyet ediler. Çocuk Mahkemesinde haftada iki defa duruşma yapılır. Mevkuflu dâva dosyası mevcut olduğu takdirde haftada üç defa duruşma yapılır. Gerek Çocuk Mahkemelerinde ve gerekse kâhillere ait umumi Mahkemelerde suçlu, Hakimi red sebebi mevcut olduğu takdirde red edebilir. Hakim, suçlunun kendisini red etmesini kabul etmezse o zaman suçlu Temyiz Mahkemesine müracaat ederek Hâkimin reddini istiyebilir. Temyiz mahkemesinin bu hususta verdiği karar kat'idir. Her iki bölge Çocuk Mahkemesi Hâkimi, suçlu çocuğun dâvasının rüyeti kendilerinin kaza selâhiyeti dahilinde veya kaza selâhiyeti haricinde olduğuna dair karar verirlerse o zaman Temyiz Mahkemesi seâlhiyetli Çocuk Mahkemesini tâyin eder.

164

Çocuk Mahkemesi Hâkimi suçlu çocuğun Sosyal Hizmet Memurunun nezaret ve tedavisinde olmak şartiyle evinde kalmasını faydalı bulduğu taktirde suçlu çocuğu evine gönderebilir. Müddet mevzuu bahis değildir. Bu takdirde Sosyal Hizmet Memuru her ay kontrol ve tedavisine Çocuk Mahkemesi tarafından tevdii edilen suçlu Çocuk hakkında Çocuk Mahkemesi Hâkimine rapor vermek mecburiyetindedir. Sosyal Hizmet Memurunun vereceği rapora göre Çocuk Mahkemesi Hâkimi suçlu çocuğun Sosyal Hizmet Memurunun nezareti altındaki tedavisine son verebilir. Çocuk Mahkemesi Hâkimi Çocuğu Sosyal Hizmet Müessesesine tevdii ettiği taktirde çocuğun bütün masrafları Hükûmet tarafından ödenir. Çocuk Sosyal Hizmet Müessesesinde fena hareketlerine devam etmesi halinde kaide olarak Çocuk Mahkmesi Hâkimi tarafından Çocuk bir ceza müessesesine gönderilmez. Ve Sosyal Hizmet Müessesesinde adı geçen çocuğun tedavisin devam edilmesine emredilir. Çünki gaye çocuğun cezalandırılması olmayıp onun tedavisidir.

Amerikan Çocuk Mahkemesinde ise evvelce etreflıca izah ettiğimiz gibi tek Hâkim vardır. Çocuk Mahkemesinde Müddeiumumi ve jüri yoktur. Çocukların tekerrüre esas teşkil etmeyecek surette sabıka kayıtları mevcuttur. Fakat bu çocuklara ait sabıka kayıtları gizlidir. Kimseye bildirilmez. Ancak Ordu ve F. B. İ. gibi Resmî Makamlar tarafından sorulduğunda bu Resmî Makamlara bildirilir. Aynı zamanda Nevyork Hükûmeti hariç diğer eyaletlerde Çocuk suçluların parmak izleri alınır. Gerek Çocuklara ait, tekerrüre esas teşkil etmese dahi, sabıka kayıtlarının bulunması ve gerekse suçlu çocukların parmak izlerinin polis tarafından alınması, suçlu çocukların nasıl olsa damgalandık, sabıka kaydımız da var ve parmak izlerimiz de alındı diye fena bir fikire zahip olmalarına sebep olur. Ve onları cemiyete ve Kanuna düşman eder. Ve Cemiyetten intikam almak gayesiyle onların ikinci bir defa suç işlemelerini intaç eder. İşte bu bakımdan suçlu çocukların sabıka kayıtlarının olması ve parmak izlerinin alınması doğru değildir. Çünki bu tekerrürün en kuvvetli bir sebebini teşkil eder.

Macar Çocuk Mahkemelerine gelince, Macar Çocuk Mahkemelerinde de Çocukların sabıka kayıtları vardır. Suçlu Çocukların poliste parmak izleri alınmaktadır. Aynı zamanda Macar Çocuk Mahkemelerinde esas olarak duruşma alenidir. Ancak Çocuk Mahkemeleri Kanununun 331 inci maddesi gereğince Devlet sırlarında olduğu gibi çocuğun menfaatı bakımından Çocuk Mahkemesi Hâkimi luzumlu addettiği takdirde duruşma gizli yapılır. Halbuki çocuğu bir kahraman yapmamak ve kabahatlerini ifşa etmemek için suçlu çocuğun muhakemesinin gizli olması şarttır. Çocuk dâvalarının bazen açık olarak yapılması da tekerrürün bir sebebi olması bakımından kanaatimizce şayanı tavsiye değildir.

165

Düşüncelerimiz:

Memleketimizde uzun bir zamandan beri Hukukçuları meşgul eden ve üzerinde, ilmine güvenilir bilgili ve tecrubeli mutahassıs şahıslar tarafından birhayli tetkikat ve neşriyat yapılmış bulunan Çocuk Mahkemeleri Kanun Tasarısı Çocuk dâvasının memleketimizde de önemi taktir edilerek en nihayet Büyük Millet Meclisine gelmiş bulunması şayanı memnuniyettir. Çocuk Mahkemeleri Kanun tasarısının bir an evvel kanunlaşması ile Türk Çocuğu da bütün hakları nazarı itibare alınarak yetişme ve muhitin fena tesirlerinden şimdikine nazaran daha fazla korunma ve bu sayede Cemiyete faydalı bir insan olma imkânına sahip olacaktır. Memleketimizde ahlâkın, terbiyenin ve Vatanperverliğin başlıca kaynak ve esasını teşkil eden dinimize olan bağlılığımızı çok şükür muhafaza etmekte olduğumuz gibi bütün toprağı şehitlerin kanı ile sulanmış bulunan bu aziz Vatana yararlı olmak hissi de müslümanlık dinine olan bağlılığımız sayesinde henüz ruh ve şuurlarımızdan silinmiş değildir. Çocuk Mahkemeleri Kanunu, münevver ve dindar bir aile muhitinde öğretim ve eğitim imkânlarından, şefkât ve sevgiden mahrum bulunması ve her bakımdan ihmâle uğraması neticesinde suçlu mevkiine düşmek, betbahtlığına duçar olan masum Türk yavrusunun haklarını koruyacak ve onun cemiyete faydalı bir insan olacak şekilde yetişmesini sağlıyacaktır. Bu bakımdan Çocuk Mahkemeleri Kanununun en kısa bir zamanda çıkarılmasına ve Çocuk Mahkemelerinin memleketimizde de derhâl kurulmasına büyük bir ihtiyaç vardır. Ancak bu şekilde Milli varlık ve bekamız ve istikbalin yegâne ümidi olan Çocuk dâvamızın hâlli mümkün olacaktır.

Memleketimizde Çocuk suçluluğunu önlemek için Çocuk Mahkemesi Hâkimi ile Sosyal Hizmet Memurları, Pşisiyatrler, Psikologlar ve çocuk suçluluğu ile meşgul olan öğretmen, aile, Polis, Din adamı, İslâh ve İnfaz Müesseseleri vediğer Resmî ve gayri resmî müesseselerin sıkı bir surtte iş birliği yapmaları lâzımdır. Mânen terk edilmek ve ihmâle uğramak suretiyle suç işleyen her çocuğun şahsiyeti ve suç sebepleri hakkında Adli takibatın daha başlangıcında çocuğun ferdi ihtiyaçları ve aile içindeki yaşayış durumu nazara alınarak hakkında önemle ilmî araştırma ve Sosyal soruşturma yapılması şarttır.

Mükerrir ve tehlikeli olan kâhil suçluların mazileri tetkik edildiğinde bunların ekserisinin dini öğretim ve eğitiminden mahrum, içki, fuhuş, kumar ve eğlenceye düşkün ana ve baba tarafından evvelce terk ve ihmâl edilmek, sevgi ve şefkâttan mahrum bulundurmak suretiyle suç işleyen çocuk suçlular oldukları ve bilâhare cemiyetin başına bir belâ kesildikleri görülür. Bu bakımdan mükerrirlik ile Çocuk suçluluğu arasında zaruri bir münasebet mevcuttur. Böyle bir aile muhitinde yetişen Çocuk suçluların ekserisi islâhı gayrı kabil mükerrir ve tehlikeli kâhil

166

suçluları teşkil eder. Bu gibi mükerrir ve tehlikeli kâhil suçlular çocukluklarını zamanında işlemiş olduları suçları bütün ömürleri müddetince devam ettirirler.Bu bakımdan çocuğun aile muhitindeki yaşama şartlarını ve onu suça sevk eden sebepleri her çocukta ferdi ihtiyaçları ayrı ayrı nazara alınmak suretiyle ilmî araştırma yaparak meydana çıkarmak ve çocuğun ihtiyacı olan tedavi şeklini tesbit etmek ve çocuğu cemiyete faydalı bir insan olarak iade etmek zaruridir. Bu sebepten çocuk suçluluğunu intaç eden faktörler önem taşımaktadır.

Raporumuza son vermeden evvel Türk Çocuk Mahkemeleri Kanun Tasarısının (1) inci maddesine temas etmeyi faydalı bulmaktayız. Çocuk Mahkemleri Kanun Tasarımızın (1) inci maddesi, her Ağır Ceza Mahkemesi nezdinde bir Çocuk Mahkemesinin kurulmasını amirdir Halbuki bu gün nufusu bizden fazla olan İtalyada 93 Vilâyet 22 bölgeye ayrılmış olup 22 bölgede 22 Çocuk mahkemesi vardır. Kanaatimizce bizde de Bölge Teşkilâtı sistemi kabul olunarak Çocuk Mahkemelerinin kurulması hem bu sahada mutahassıs, bilgili tecrübeli Hâkim ve Cumhuriyet müddeiumumisi bulmak müşkülünü ortadan kaldırır hemde kısa bir zamanda bütün Türkiyede Çocuk Mahkemelerini kurmak imkânını sağlamış olur. Zira Çocuk Mahkemelerinin randumanlı olabilmesi ancak bu Mahkemelerde vazife alacak Hâkim ve Cumhuriyet Müddeiumumilerinin Çocuk suçluluğu ve Çocuk suçluluğunun önlenmesi, Psikoloji ve sosyoloji sahalarında kâfi derecede bilgili ve tecrübeli olmalarına bağlıdır.

Avrupa ve Amerika Birleşik Devletlerinde olduğu gibi bizde de Çocuk Mahkemelerinde vazife alacak Çocuk Hâkimi ve Cumhuriyet Müddeiumumilerinin bilgilerini artırmak gayesi ile, birlikte beynelmilel Çocuk suçluluğu kongerelerine iştirak ettiğimiz ve bu sahada mutahassıs olan ve Adalet Dergisinde ilmî makaleleri intişar etmiş bulunan Sayın Reşat Tesal'ın riyasetinde ihtas edilecek kurslardan istifade edil mek suretiyle adı geçen Hâkim ve Cumhuriyet Müddeiumumilerinin yetiştirilmelerinin isabetli olacağı kanaatindeyiz. Ancak bu sayede Çocuk Mahkemelerine yeterli derecede bilgili ve tecrubesine güvenilir Hâkim ve Cumhuriyet Müddeiumumisi tâyin edebilme imkânına sahip olunabilir. İtalyada olduğu gibi bizde de Bölge teşkilât sistemi kabul edilerek Çocuk Mahkemeleri bölgelerde kurulduğu taktirde bütün Türkiye de Çocuk Mahkemelerinin miktarı 20 yi geçmeyecektir. Bu şekilde Hâkim ve Cumhuriyet Müddeiumumisi kadrolarından da tasarruf etmek imkânı sağlanmış olacaktır.

167

GÖREV UYUŞMAZLIKLARI VE ÇÖZÜM YOLLARI

Vehbi Canbilen

PLÂN

I — Yargı yolu, görev ve işbölümü kavramları
  1. Yargı yolu kavramı
  2. Görev kavramı
  3. İşbölümü kavramı

II — Yargı yolu, görev ve işbölümü uyuşmazlıklarını çözümlenmesi
  1. İşbölümü uyuşmazlığının çözümlenmesi
  2. Görev uyuşmazlığının çözümlenmesi ve çözümleme yeri
  3. a. Hukuk mahkemeleri bakımından
     b. Ceza mahkemeleri bakımından
        aa. Ayni ağır ceza çevresine bağlı mahkemeler için
        bb. Ayrı ağır ceza çevresine bağlı mahkemeler için
  3. Yargı yolu uyuşmazlığının çözümlenmesi ve çözüm yeri

III — Yargı yolu uyuşmazlığının çözümü hakkındaki mevzuat

IV — Mevzuatın Anayasa ile münasebeti bakımından Anayasa Mahkemesi kararları

V — Sonuç ve kanaatımız

Müracaat olunan eserler : Anayasa mahkemesi kararlar dergisi 1965 cilt 2; Necip Bilge, Medenî yargılama hukuku dersleri, 1965; Faruk Erem, Ceza muhakemeleri usulü 1964; Nurullah Kunter, Ceza muhakeme hukuku, 1964; Baki Kuru, Hukuk muhakemeleri usulü 1964; İlhan Postacıoğlu, Medenî usul hukuku 1962.

I— Yargı yolu, görev ve işbölümü kavramları

Vazife veya görev kelimesi, hukuk dilimizde bir kaç kavramı birden anlatmak üzere kullanılan geniş anlamlı bir deyimdir. Bir taraftan idare ve adliye mahkemeleri arasındaki iş tevzii meselesi görev kelimesi ile anlatıldığı gibi, diğer yönden de ceza - hukuk, sulh - asliye ve asliye ticaret - asliye hukuk mahkemeleri arasındaki iş münasebeti de keza görev kelimesi ile ifade olunmaktadır. Halbuki, yakından incelendiğinde bunların birbirinden ayrı ve farklı oldukları ve binnetice ayrı kelimelerle ifade edilmeleri icabettiği anlaşılır.

1. Yargı yolu kavramı

Bütün eski toplumlarda olduğu gibi, bizim eski toplumumuzda, meselâ tanzimattan önceki osmanlı Devletinde de, sosyal ve iktisadî yapı icabı, mahkemeye akseden işler bugünküne nisbetle çok azdı denilebilir. O zamanlar ihtilâflar çok kerre muhitin eşrafı, mahallenin imamı köyün ağası nezdinde telif ve halledilir kadıya, kazaskere pek iş bırakılmazdı. Kadı veya kazaskere akseden işlerde ise,bunlar her hangi bir ayırım yapmadan her türlü dâvaya bakmaya görevli sayılır; dâvanın ceza sahasına veya özel hukuk alanına ait olup olmadığına bakmaksızın ve böyle bir tefrik yapmaya lüzum dahi hissetmeksizin, sadece bir hak zayi olmuşmudur, haklı veya haksız kimdir meselesini, müftününde yardımı ile halleder, ceza veya hukuka ait gerekli hükmü verirdi; esasen idare mahkemesi diye bir şey de yok idi. Yargı organları çeşitlenmediği için yargı yolu görev veya işbölümü kavramlarına da lüzum hissedilmiyordu. Hatta mahkemeler idareden ayrılmış değil idi. Kadı sadece yargı işlerine değil, idari işlerine de bakıyordu.

Ancak tarihin seyri içinde siyasî, iktisadî ve içtimaî yapının değişmesi, insanlar arasındaki siyasî, iktisadî ve sosyal münasebetlerin pek çok gelişmesine yol açmış, bu münasebetlerden doğan dâvalar çoğalmış ve buna parallel olarak da bu dâvalara bakacak makamların çeşitli ve kademeli bir vaziyete gelmesine sebep olmuştur.

Bilindiği gibi bugün yargı sistemimiz içinde Adalet, askerlik ve idare mahkemelerinden başka, bir de Anayasa mahkemesi ve hatta ayrıca maliye yargı mercileri yer almış bulunmaktadır. İşte bu ayrılışa, yani, Anayasa, adalet, idare, askerlik ve maliye yargıları arasındaki ayrıma «yargı yolu ayrımı» denilmektedir. Bir işin bir dâvanın bu yargı yollarından hangisine ait olacağı hususunda ilgili merciler arasında bir uyuşmazlık çıkabilir. İşte her biri ayrı yargı kollarına bağlı mahkemeler arasında çıkacak aidiyet ihtilâflarına «yargı yolu uyuşmazlığı» denilmektedir (1). Bu şekilde ki uyuşmazlığın nerede ve ne şekilde çözümleneceği özel kanunlarla düzenlenmiş bulunmaktadır (Bak. aş. II).

2 . Görev kavramı

Bu yargı yollarından her birisine ait merciler içerisinde de, işlerin çokluğu ve çeşitliliği bazı ayrımlar yapılmasını ve ihtisaslaşmayı icap

(1) Yukarıda belirttiğimiz gibi Türk mevzuatında ve hatta doktrinde buna da vazife (görev) uyuşmazlığı denilmektedir (Anayasa m. 142, Uyuşm. mah. k. m. 1). Fakat son zamanlarda Prof. N. Bilge, Doç. B. Kuru gibi bazı müellifler bu kavramı yargı yolu uyuşmazlığı suretinde ifadenin doğru olacağını söylemektedirler (Bilge, medenî yargılama hukuku s. 34; Kuru; hukuk muhakemeleri usulü s. 148).

169

ettirdiğinden, ayni yargı yoluna giren merciler de, duruma göre kendi çerçivesi içinde kısımlara ayrılmaktadır. Ezcümle adalet yargısı içinde ceza ve hukuk yargı mercileri birbirinden ayrıldıkları gibi, ceza dalı da sulh ceza, asliye ceza ve ağır ceza olmak üzere üçe ayrılmıştır; hukuk dalı da kendi içerisinde sulh hukuk ve asliye hukuk kısımlarına bölünmüştür. Ayni yargı kolu içerisinde muhtelif çeşit yargı mahkemelerin birbirinden ayrılması görev ayrılığı olarak ifade olunmaktadır. Ağır cezanın görevi, sulh veya asliye cezadan ayrıdır; asliye hukukun görevi sulh hukuktan ayırt edilmiş bulunmaktadır. İşte bu bakımdan da, yani görev ayrılması dolayısı ile de mahkemeler arasında uyuşmazlıklar çıkabilir ve bu gibi uyuşmazlıklara tatbikatta çok raslanır. Mevzuatta olduğu gibi, tatbikat ve nazariyatta buna görev uyuşmazlığı denilmektedir. Bu konuda çıkacak bir uyuşmazlık halinde, görevli mahkemenin hangisi olduğunu tayin etme işine «merci tayini» denilmektedir ki, bu mevzudaki hükümleri ileride inceliyeceğiz.

3. İşbölümü kavramı

İşlerin tenevvüü dolayısı ile bir intisaslaşmaya ve görev ayırımına gidildiği gibi, ayni cinsten olan işlerin de mıktar itibariyle çoğalması yüzünden, işi çok olan mahallerde ayni cinsten bir kaç mahkeme teşkiline lüzum hasıl olmuştur. Meselâ Ankara, İstanbul, İzmir, Konya gibi büyük merkezlerde bir kaç asliye, bir kaç sulh mahkemesi bulunmaktadır. Bunlar ayni mahkemenin çeşitli dairelerini teşkil ederler (469 sayılı k. m. 2). Buna benzeyen birde şu durum vardır. Asliye hukuk mahkemesi iş mahkemesi, kadastro mahkemesi ve ticaret mahkemesi de biribirinden ayrılmıştır. Haddi zatında bunlar hep asliye mahkemesi oldukları halde ihtisaslaşma zorunluğu ile değişik işlere bakmaktadırlar. Bunun gibi ceza alanında da trafik mahkemesi ile, sulh ceza arasındaki, asliye ceza ile basın işlerine bakan toplu basın mahkemeleri arasındaki durum da buna benzemektedir.

İşte böyle ayni yargı kolu içersinde ayni seviyedeki mahkemelerin sırf iş çokluğu veya ihtisaslaşma zorunluğu dolayısı ile muhtelif dairelere ayrılmasına ve bunlar arasındaki münasebete «işbölümü» münasebeti ve bu yüzden çıkan uyuşmazlıklara da «işbölümü uyuşmazlığı» denilebilir.

Hal böyle olunca, yargı yolu, görev ve işbölümü bakımlarından, çeşitli mahkemeler arasında çıkabilecek ihtilâfların çözümlenme yerinin hangi merci veya merciler olacağı sorusu ortaya çıkmaktadır. Mevzuatta da bu konularda çıkacak uyuşmazlıkların çözümlenme yerleri biribirinden ayrı olarak gösterilmiştir.

170

II — İş dağıtımında çıkan uyuşmazlıkların çözüm yeri

Bu konularda şimdiye kadar memleketimizde çıkarılmış bulunan kanunların yekdiğeri ile münasebetinin ve bunların her birinin yeni Anayasamız karşısındaki durumlarının ne olduğu incelenmeye değer önemli bir konu teşkil eylemektedir:

1. İşbölümü uyuşmazlığı

Yukarıda açıklandığı gibi, bu mesele ayni seviyede bulunan mahkemeler arasında ve meselâ hukuk alanında asliye hukuk ile asliye ticaret arasında, ceza alanında da meselâ sulh ceza ile trafik mahkemesi arasında zuhur edebilir. Bu konuyu genel bir şekilde düzenliyen bir kanun hükmü mevcut değildir. Özel hukuk alanında ticaret kanununun 5. inci maddesi, iş sahasının tâyininde yapılacak hata bakımından bir itiraz yolu kabul eylemiştir. Ancak bu hususta ileri sürülecek itiraz, görev itirazı gibi kamu düzeni ile ilgili sayılmamış, tarafların ihtiyarına bırakılmıştır. Dâva manileri gibi, yargılamanın belli bir ânında ileri sürülebilecek olan bu itirazın kabulü halinde, mahkemenin vereceği havale kararı (görevsizlik kararı değil), diğer mahkemeyi bağlamaktadır. Bu esasın asliye hukuk ile iş mahkemesi arasındaki veya asliye hukuk ile kadastro veya toprak mahkemeleri arasındaki münasebetlerde de uygulanması düşünülebilir.

Yargıtay daireleri arasında mevcut işbölümünden doğacak aidiyet ihtilâfları, Yargıtay başkanlar kurulunca kesin olarak çözümlenir (Yargıtay teşkilât kanunu m. 3, 4).

İlk derecede ayni nevi işlere bakan mahkeme dairelerinin teaddüdü halinde, taraflara itiraz hakkı bahşeden bir uyuşmazlık söz konusu olmaz. Meselâ asliye hukuk mahkemelerinin 1, 2, 3. ncü daireleri veya sulh ceza mahkemelerinin keza 1, 2, 3. ncü daireleri arasında işler tatbikatta nöbetçi mahkemeler tarafından tevzi edilmektedir. Bu tevzi bir iç mesele olduğundan, tevzide yapılacak bir hata dışarıya aksetmez ve taraflar bakımından da bir itiraza yol açmaz.

2. Görev uyuşmazlığı

Bu uyuşmazlık türünü hukuk ve ceza mahkemelerinde olmak üzere iki ayrı bakımdan incelemek mümkündür.

A. Hukuk mahkemelerinde görev uyuşmazlığı

Bu konuyu hukuk mahkemeleri usulü kanununun 25 inci maddesi düzenlemekte ve (...tâyini merci için mafevk mahkemesine müracaat olunur) diyerek, meselenin çözümlenmesini, hukuk mahkemelerinin ma-

141

282 nci madde hükmü, idarî yargı ile olan bir uyuşmazlığı kapsamamaktadır. Başlangıçta bu hususta bir tereddüt bulunsa bile, 6142 sayılı kanundan sonra, böyle bir tereddüde yer kalmamıştır. Zira, 6142 sayılı kanunla askerlerin zat işleri ile ilgili dâvaların askerî yargıtaydan alınıp, Danıştaya devredilmesi ile, askerî mahkemeler ayni zamanda idarî bir yargı mercii olmaktan çıkmışlar, tamamen ceza mahkemesi hüviyetine bürünmüşlerdir.

Askerî ceza muhakemeleri usulü kanunundan sonra çıkarılan 1684 sayılı kanun ise, «umumî muhakemeler, karar hâkimleri ve mustantıklar ile (2), idare heyetleri ve sair kaza selâhiyetini haiz makamlar arasında vazife ve selâhiyet sebebi ile hâdis olacak ihtilâfların halli, temyiz mahkemesi ceza umumî heyetine aittir.» diyerek uyuşmazlık mercii bakımından yeni bir hüküm daha koymuştur. Zamanla bu kanunun dahi ihtiyaca kâfi gelmediği düşüncesi ile 1945 yılında, 4788 sayılı kanunla uyuşmazlık mahkemesi kurulmuş ve bu mahkemeye adlî idarî ve askerî mahkemeler arasında hukuk işlerinden doğan görev ve hüküm uyuşmazlıklarını çözümleme görevi verilmiştir. Bu kanunun 1 inci maddesinden anlaşılacağı üzere, uyuşmazlık mahkemesi ceza işlerinden doğan görev uyuşmazlıklarına bakmayacak, sadece hukuk işlerinden doğan görev uyuşmazlıklarını çözümlemekle görevli olacaktır.

Nihayet, 1961 Anayasasının 142. maddesi uyuşmazlık mahkemesi hakkında koyduğu hükümle meseleyi yeni bir düzene tâbi tutmak zorunluğunu ortaya çıkarmıştır. Zira bu madde, hukuk ve ceza işleri arasında bir ayırım yapmaksızın, adlî idarî ve askerî yargı mercileri arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını kesin olarak çözümlemeye uyuşmazlık mahkemesini yetkili kılmıştır. Anayasanın ceza ve hukuk ayırımı yapmayan bu mutlak hükmü karşısında şu soru ortaya çıkmaktadır: Acaba, 1684 sayılı kanun kapsamında kalan uyuşmazlıklar yani ceza işleri ile ilgili bulunan uyuşmazlıklar eskisi gibi yargıtay ceza genel kurulunda mı incelenecektir? yoksa yeni Anayasa hukuk ve ceza farkı gözetmediğine göre 1684 sayılı kanun Anayasaya aykırı mı düşmektedir? yani uyuşmazlık mahkemesi ceza işlerinden doğan görev uyuşmazlıklarına da mı bakacaktır? Mesele cidden önemlidir. Anayasa mahkemesinin bu konuda vermiş bulunduğu kararı ve muhalefet şerhlerini incelemenin yerinde olacağı kanısındayız :

IV . Anayasa mahkemesinin kararı (3)

(2) Karar hâkimleri ve mustantıklar sonradan kaldırılmıştır.

(3) Karar metni için bak. Anayasa mahkemesi kararlar dergisi 1965 sayı 2, sahife 127.

173

1684 sayılı kanunun Anayasaya aykırılık dolayısı ile iptali hususunda yapılan müracaat üzerine, Anayasa mahkemesinin 2/6/1964 tarihinde verdiği 1964/44 sayılı kararda 1684 sayılı kanunun Anayasaya aykırı olmadığı çoğunlukla kabul edilerek dâva reddedilmiştir. Bu karardan anladığımıza ve burada kısaca ifade edebildiğimize göre, 1684 sayılı kanunda sözü edilen «kaza selâhiyetini haiz sair makamlar» tabirini, Anayasa mahkemesi, Temel kanunun 142 nci maddesinde ifadesini bulan «yargı mercileri» nden saymamaktadır. Hal böyle olunca da, «...Netice itibariyle 1684 sayılı kanunun 1. maddesi ile halli yargıtay ceza genel kuruluna verilen işle 334 sayılı Anayasanın 142. maddesi ile uyuşmazlık mahkemesine verilen işler konuları bakımından farklı ve ayrıdır. Şu hale göre, 1684 sayılı kanunun Anayasaya aykırı olduğu kabul edilemez. Bu sebeple dâvanın reddi gerekir.»

Bu karar dolayısı ile verilen muhalefet şerhleri arasında Hakkı Ketenoğlu tarafından belirtilen ve bize de mülâyim gelen bir anlayışı şöyle ifade edebiliriz: Sayın üyeye göre, Anayasanın 142 nci maddesi sadece bir prensip koymamakta, ayni zamanda düzenleyici bir nitelik taşımaktadır; bu itibarla da, kendisine aykırı kanun hükümlerini iptal eylemektedir. Diğer taraftan 1684 sayılı kanundaki «kaza selâhiyetini haiz sair makamlar» tabiri geniş manada kabul edilmiş olup, bu ibaredeki müesseselerin ancak bir kısmını teşkil eden belediye makamları, gümrük komisyonları ve idare heyetleri, Anayasadaki yargı mercii tabirine dahil olmazlar; halbuki diğer kısmı teşkil eden idarî ve askerî mahkemeler bu tabire dahil olurlar. Şu halde, yargı mercii tabirine dahil olmayan Belediye makamları, gümrük komisyonları ve idare heyetleri ile adliye mahkemeleri arasındaki görev uyuşmazlıkları çözümünde yetkili merci olarak ceza genelkurulunun gösterilmiş olmasını Anayasanın 142 nci maddesi ile çelişme halinde görmemek; buna mukabil, idarî ve askerî mahkemeleri «sair kaza selâhiyetini haiz makamlar» cümlesinden sayarak, 1684 sayılı kanunun bu müesseseler bakımından iptal edildiğini kabul etmek gerekir. Bu noktai nazardan hareket eden sayın üye, iptal edilmiş bir kanunun Anayasaya aykırı olup olmadığı münakaşasının zait olduğunu savunmaktadır.

Diğer taraftan, Muhittin Gürün tarafından verilen muhalefet şerhinde de: «1684 sayılı kanunun 1. maddesi umumî mahkemeler ve sorgu hâkimleri ile idare heyetleri vesair kaza salahiyetini haiz makamlar arasındaki vazife ve salâhiyet ihtilaflarını halletmek görevini yargıtay ceza genel kuruluna vermektedir. Anayasanın 142 inci maddesi ise, adlî, idarî ve askerî yargı mercileri arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını kesin olarak çözümlenmesi yetkisini uyuşmazlık mahkemesine vermiş bulun-

maktadır. İlk nazarda bu iki maddenin hükümleri arasında her hangi bir çelişme yok gibi görünmektedir. Zira vazife ve salâhiyet ihtilâflarının çözümleneceği 1684 sayılı kanunun 1 inci maddesinde yazılı olan makamlardan yalnız bir taraf, Anayasanın 142 nci maddesinde ifadesini bulan «yargı mercii» olup, karşı taraf bu nitelikte bir yargı mercii gibi gözükmemektedir. Ancak konunun daha yakından incelenmesi halinde, maddedeki (sair kaza salâhiyetini haiz makamlar) deyiminin içindeki makamlar arasında Danıştayın da bulunduğu anlaşılmaktadır. Zira Danıştay 2 nci dairesinin de memur suçları ile ilgili ceza kovuşturmasında bulunduğu bir gerçektir. Bu duruma göre, 1684 sayılı kanunun, Danıştay 2 nci dairesi ile umumî mahkemeler ve sorgu hâkimleri (yani adlî ve idarî iki yargı mercii) arasındaki vazife ve salâhiyet ihtilâflarını çözümlemekle de yargıtay ceza genel kurulunu görevlendirilmiş bulunduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır, «denilerek, çoğunluk kararının Danıştay ile ilgili kısmına katılmağa imkân olmadığı belirtilmektedir. Bu suretle, 1684 sayılı kanunun 1 inci maddesinin, Danıştayın ceza kovuşturması ile ilgili görev ve yetkilerini de kapsayan hükmü, Anayasanın 142 nci maddesine aykırı bulunduğundan, maddenin sadece bu konuya değinen hükmünün iptali gerektiği sonucuna varılmaktadır.

V. Sonuç ve kanaatımız

Bu münasebetle şunu da belirtelim ki, Anayasa mahkemesi 5/5/1964 gün ve 1964/36 sayılı daha önceki bir kararında Uyuşmazlık mahkemesi kurulması hakkındaki 4788 sayılı kanunun, Anayasanın 142 nci maddesine aykırı olmadığı hususunu karar altına almış bulunmaktadır. İşte bu kararın gerekçesi ile çelişmeye düşmemek için, Anayasa mahkemesinin 1684 sayılı kanun hakkındaki Anayasaya aykırılık iddiasını reddetmiş olduğu intibaı hasıl olmaktadır.

Gerek bu bakımdan, gerekse karara muhalefet şerhi vermiş bulunan zevat ile birlikte esas bakımından, Anayasa mahkemesi kararının pek isabetli olmadığı kanısındayız. 1684 sayılı kanundaki «sair kaza salâhiyetini haiz makamlar» tabirini gümrük komisyonları, belediye makamları gibi idarî makamlara hasretmeyip, daha şümullü olarak düşünmekteyiz. Hal böyle olunca, 1684 sayılı kanunun 1 inci maddesini adliye mahkemeleri ile gümrük komisyonları, idare heyetleri ve belediye makamları arasındaki uyuşmazlıkların hallinde yargıtay ceza genel kuruluna yetki verilmiş olması bakımından Anayasaya aykırı bulma cihetine gidilmese bile, maddenin Danıştay 2 nci dairesini de içine alacak olan umumî ifadesini, Ana-

178

YENİ HUKUK YAYINLARI

Rıdvan Bülent Erciyes

Akıntürk, Dr. Turgut : Satım akdinde hasarın intikali. Ankara 1966 Sevinç Matbaası. *XX*VIII, 220 S.
«Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No : 212»

Başında sistematik fihrist, bibliyoğrafya, sonunda kanun maddelerine ve kavramlara göre fihristler bulunan eserin «giriş» inde konu takdim edilmiştir. Birinci kısım hasar ve hasarın intikali kavramlarına genel bakış, ikinci kısım İsviçre ve Türk hukukunda mukayeseli olarak hasarın intikali başlıklarını taşımaktadır. İkinci kısmın bölümlerinde hasarın akdin inikadı anında intikal kaidesi (kaidenin mahiyeti şümulü, tarihi gelişimi ve kaideyi izah eden görüşler, kaideyi tenkid eden görüşler), kaidenin tatbik şartları (genel olarak, satım akdinin inikad etmiş olması, satılanın muayyen olması), kaidenin tatbikinin istisnaları (Borçlar ve ticaret kanunlarının öngördüğü istisnalar), hasarın intikalinin hüküm ve neticeleri (genel olarak, alıcı ve satıcı bakımından) incelenmiştir. Fiyatı 21 liradır.

Algan, M. Reşit — Yaşar Türkay : Yeni hükümleriyle 766 sayılı Tapulama Kanunu ve uygulaması. İstanbul 1966 Özaydın Matbaası. 490 S.

766 sayılı Tapulama Kanununun maddelerinin altına açıklamalar, Yargıtay içtihatları, Danıştay kararları, Bakanlık ve Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü tamim ve mütalaalarıyle, ilgili kanun ve tüzüklerin konması suretiyle hazırlanan eser, Tapulama Kanununun uygulanması ile uğraşanlar için faydalı olacak niteliktedir. Fiyatı 35 liradır.

Baysal, Ali : Cezaların infazı hakkında kanun ve görüşler. Varto 1966 Esenova Matbaası. 6 S.

Varto C. Savcısı Ali Baysal tarafından yayınlanan broşür, giriş, suçlunun suç öncesi hayatını tanıma gerekliliği, cezaevi binaları ve personeli, cezaevinde, cezaevi sonrası, sonuç bölümlerini ihtiva etmektedir. Fiyatı 100 kuruştur.

Bilge, Prof. Dr Necip: Hukuk başlangıcı dersleri. Gözden geçirilmiş ve genişletilmiş 5 . basım. Ankara 1966 Ajans — Türk Matbaası. V, 257 S.

Ankara Hukuk Fakültesi Profesörlerinden Dr. Necip Bilge'nin 5. basımını verdiği eser «Sosyal hayat ve sosyal düzen» başlığını taşıyan girişten sonra iki bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde pozitif hukukun kaynakları (örf ve âdet hukuku yazılı hukuk, kanunlar tüzükler ve yönetmelikler, uygulama bakımından yazılı hukuk kuralları, kanunlaştırma hareketleri, belli başlı kodlar, İsviçre'de kanunlaştırma hareketleri, içtihatlar, pozitif hukukun kolları, kamu hukuku - özel hukuk ayrımının ölçüsü, hukukun temeli, kanunların uygulanması), İkinci bölümde hukukî münasebetler ve haklar (hukukî münasebet kavramı ve unsurları, hak kavramı ve hakkın niteliği, hakların nevileri, niteliklerine göre özel hakların tasnifi, konularına göre hakların tasnifi, hak sahibi, tüzel kişilerin nitelikleri, doğuşları, nevileri, hukukî ödev ve ödevli, hakkın konusu, hakların kazanılması ve kaybedilmesi, aslî yoldan hak kazanma, devir yolu ile hak kazanma, hukukî işlemin nevileri, hakların sona ermesi, hakların korunması, dâva nevileri incelenmiştir. Fiyatı 25 liradır.

Çatalkaya, Cevdet — Abdurahman Tarıkoğulları — Hamdi Özcan: Kat mülkiyeti Kanunu Şerhi. Ankara 1965 Ayyıldız Matbaası. 192 S.

Kat Mülkiyeti Kanununa ait Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu Raporu ile kanunun gerekçesine yer verilen kitapta kanun maddelerinin metni geniş surette açıklanmıştır. Tapu Kanunu ve bu kanunu değiştiren kanunların, Tapu sicili nizamnamesinin bulunduğu kitabın Fiatı 10 liradır. (Abdurrahman Tarıkoğulları, Hukuk Hâkimi Kozan) adresinden temin edilebilir.

Eren, Dr. Fikret: Türk medenî hukukunda ölüme bağlı tasarrufların iptali dâvası. Ankara 1966 Yargıçoğlu Matbaası. XVII 144 S. «Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 207»

Baştarafında sistematik fihrist ve bibliyografya bulunan eserin«giriş» ten sonraki 1. bölümünün paragraflarında tasarruf ehliyetsizliği, irade fesadı, hukuka ve ahlâka aykırılık, şekil noksanlığı; 2. bölümün paragraflarında iptalin dermeyanı, iptalin hukukî mahiyeti, iptal kararının neticeleri incelenmeştir. Fiyatı 13 lira 50 kuruştur.

Erem, Prof. Dr. Faruk : Ümanist doktrin açışından Türk Ceza Hukuku. Cilt I : Genel hükümler. Yedinci baskı. Ankara 1966 Ajans Türk Matbaası. VIII, 966 S.

178

si, tavsiye ve telkinde bulunulmaması ve bu prensibin istisnaları, yasama meclislerinde mahkeme kararlarına uyma mecburiyeti, Yüksek Hâkimler Kurulu, hâkimlerin özlük işlerinin kanunla düzenlenmesi, basına karşı bağımsızlık), üçüncü paragrafta hâkimlik teminatı (azlolunamama, bakanlık emrine alınamama, emekliye ayrılamama, aylıklarından yoksun bırakılmama, iyi geçim sağlıyacak aylık verilmesi, denetimi, rizaları hilâfına savcılık sınıfına ve Bakanlık hizmetlerine tâyin olunamamasına). dördüncü paragrafta adlî kaza dışındaki kaza çeşitlerinde hâkimlerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı (idarî kazada, askerî kazada, Anayasa Mahkemesinde), beşinci paragrafta savcıların bağımsızlığı ve teminatı inceleme konusu yapılmıştır. Eserin sonunda kanun maddelerine göre ve kavramları göre arama cedvelleri bulunmaktadır. Fiyatı 11 liradır.

Özdemir, Dr. Necdet : Kredi sigortası. Ankara 1966 Balkanoğlu Matbaacılık Ltd. Şti. VII, 95 S.
«Ankara İktisadî ve Ticarî İlimler Akademisi Yayınları»

Eserin «giriş» inden sonra birinci bölümünde umumî olarak kredi sigortası, kredinin ekonomik bakımdan zorunlu ve ölçülmez özelliği, ikinci bölümünde riziko kavramı, sigorta hukuku bakımından kredinin maruz bulunduğu rizikolar ve nitelikleri, üçüncü bölümde kredi sigortası bakımından rizikonun gerçekleşmesi sorunu, kredi sigortası poliçelerinde borçlunun aczini ifade eden durumlar, kredi sigortası alanında rizikonun niteliğinden doğan güçlükleri önleme yolları, kredi sigortası ortaklıklarının kuruluş şekli, dördüncü bölümde kredi sigortası sözleşmesinin özel unsurları, sigorta ettirenin zarara katılması, sigortacının sorumluluğu bakımından sigorta tipleri, beşinci bölümde garanti sağlayan diğer sözleşmelerden ayrılıkları inceleme konusu yapılmıştır. «sonuç»ta tacirler, bankalar, ulusal ekonomi bakımından kredi sigortasının garantili bir müessese olduğu belirtilmiştir. Fiyatı 15 liradır.

Özkan, Hasan : İzahlı içtihatlı Sulh Hukuk Dâvaları ve tatbikatı. Ankara 1967 Dilek Matbaası. XIX, 400 S.

Derinkuyu hâkimi Hasan Özkan tarafından hazırlanan sulh hukuk dâvaları ve tatbikatı ile alâkalı eserde konu ile ilgili mevzuattan sonra açıklamalar yapılmış, görev ve yetki meselesi gösterilmiş, dâvanın dâvacı ve dâvalısı belirtilmiş, dâva açma şartları, usulü muhakeme ve zaman-

180

aşımı da gösterilerek dâva dilekçesi örnekleri verilmiştir. Mesleğe yeni başlayanlar için kıymetli bir sâk mahiyetinde olan ve her dâva nevinin altında bol sayıda Yargıtay Genel Kurul ve daire kararlarının gösterilmesi suretiyle tatbikî değeri artırılan eserin Fiyatı 15 liradır.

Öztürk, Kâzım : Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 3 cilt. Ankara 1966 XCI. 3974 S.
«Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları»

334 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının hazırlanışından kanunlaşıncaya kadar geçirdiği bütün safahatı belgeleriyle gösteren külliyatın 1. cildinde T. C. Anayasasının tam metni ile Prof. Dr. Bülent Nuri Esen' den alınmış Anayasa anahtarı (alfabetik fihrist), Devlet Başkanı Orgeneral Cemel Gürsel'in Kurucu Meclisi açış nutku, öğretim üyelerinden kurulu Anayasa Komisyonu öntasarısı ve muhalefet raporları, Siyasal Bilgiler Fakültesinin gerekçeli Anayasa tasarısı ve seçim sistemi hakkındaki görüşü gibi temel belgeler, Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonunun çalışmalarını gösterir belgeler, Anayasa Komisyonunun Genel Kurula sunduğu genel rapor ve ekleri, Anayasa Tasarısının tümü üzerindeki görüşme bulunmaktadır. 2. cildinde başlangıç maddesi ile 1 den 75 inci maddeye karar ki görüşmeler, 3. cildinde 76 dan 157 inci maddeye kadar ki görüşmeler (her maddenin altında gerekçe, Temsilciler Meclisindeki birinci ve ikinci görüşme, Millî Birlik Komitesindeki görüşme, Millî Birlik Komitesinin değiştirdiği maddeler hakkında Temsilciler Meclisindeki görüşme, Kurucu Meclisteki görüşme) yer almıştır. 3 cildin Fiyatı 150 liradır.

Reisoğlu, Dr. Safa : Türk eşya hukuku. Cilt I. Giriş, Zilyedlik, tapu sicili. İkinci bası. Ankara 1966 Sevinç Matbaası. XXVI, 256 S.
«Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları 210 - 192»

Siyasal Bilgiler Fakültesi Medenî Hukuk Doçenti Dr Safa Reisoğlu, nun kısa bir süre önce yayınlanan eserinin ikinci baskısı yayınlanmıştır. Yeni baskının ilk baskıdan başlıca farkı Kat Mülkiyeti Kanunu ile Tapulama Kanununun getirdiği değişikliklerle Yargıtay'ın ve Federal Mahkemenin yeni içtihatlarının gösterilmesidir. Eserde, eşya hukukuna girişten sonra, zilyedlik ve tapu sicili incelenmiştir. Bölümlerde genel bakış, zilyedlik kavramı ve zilyedliğin tarihi gelişmesi, zilyedliğin nevileri, ikti-

181

sabı ve kaybedilmesi, korunması zilyedlikten doğan hak ve karineler, hak ve karinelerin hukukî neticeleri, tapu siciline kayıtlı gayrimenkullerde hak karinesi,iade halinde zilyedin sorumluluğu, iktisabî zamanaşımında zilyedlik sürelerinin eklenmesi) tapu sicili (tapu sicili hakkında genel bilgi, tapu idaresi teşkilâtı, tapu sicilinin unsurları, tapu sicilinin aleniliği tapu siciline kaydı gereken gayrimenkuller, tapu siciline yapılan kayıtlar ve şartları, tapu kayıtlarının düzeltilmesi, kadastro ve tapu sicili ile ilgili kanunlar) incelenmiştir. Fiyatı 11 liradır.

Ankara Hukuk Fakültesi 40. Yıl Armağanı. Ankara 1966 Ajans - Türk Matbaası. *XXIX*, 534 S.
«Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 210»

5 Kasım 1925 de açılan Ankara Hukuk Fakültesinin 40. yılı için yayınlanan Armağan'da Fakültenin açılışında ve 40. yıl töreninde yapılan bazı konuşmalardan sonra Giuseppe Bettiol (İtalyan Ceza Kanununda reform. Çeviren: Alacakaptan), Bouzat (Fransa'da sosyal değişmeler ve ceza hukuku. Çeviren: Faruk Erem), Georges Vedel (Siyasî iktidar ve plânlama. Çevirenler: M. Kapani ve H. Topçuoğlu), Georges Vedel (Siyasetle ilgisizleşme efsane mi, yoksa realite mi? Çeviren: H Topçuoğlu), (viseman (Magna Carta efsanesi, Çeviren: M. Kaptani), Turgut Kalpsüz (Schiedsgerichtsbarkeit bei den Industrie und Handelskammern in der Türkei), Schönenberger (İsviçre Borçlar Kanununun hizmet akdini düzenleyen hükümlerinde yapılacak değişiklikler. Çeviren T. Akıntürk),Schönenbrgr Devletler hususî hukukunda akid taraflarca yetkili kanunun şeçilmesi. Çeviren: Erdoğan Görer), Halûk Tandoğan (quelques problemes relatifs a la responsabilite civile), Walter Young (temyiz kudretinden mahrum olan bir kimse tarafından yapılan hukukî muameleler ve üçüncü şahısların korunması. Çeviren. Halûk Tandoğan). Durkheim (Ceza evreminin iki kanunu. Çeviren: H. Topçuoğlu). Gaudemet (4—5. yüzyıllar da imparator yetkileri. Çeviren: A. Göze), Hırsch (Kuvvet ve Hukuk) ve Coşkun Üçok'un (Europa und die Türkei) ve (La politique exterieure de la sudlime porte pendant le premier empire) incelemeleri yer almıştır. Fiatı 50 liradır.

Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin seçilmiş son içtihatları II. İstanbul 1966 İsmail Akgün Matbaası. 144 S.

İstanbul Barosu Dergisinin 1966 tarihli 7, 8, 9 birleşik sayısına ek olarak yayınlanan kitapta Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin usul hukukuna,

192

medenî hukuka, borçlar hukukuna ve özel yasalara ilişkin kararları toplamıştır.

Ankara Barosu Dergisi. Yıl 1966, Sayı : 6.

Derginin 1966 yılı 6. sayısında Seyfullah Edis (Medenî Kanun m. 321 ve 610 da öngörülen tazminat hakkının alacaklı ve borçlusu), Abdurahman Boyacıgiller (Türkiye Barolar Birliği ve çeşitli mesleksel çalışmalara olan ihtiyaç), Yılmaz Öz (Uzayın Hukukî veçheleri), Halûk Köseoğlu (Basında sorumluluk ve bir Anayasaya aykırılık iddiası), Bülent Gürelin (Yargıtay 7. Ceza Dairesinin bir kararı üzerine inceleme) yazıları. Seyfullah Edis'in (Satım, ayıba karşı tekeffül, akdinden doğan garanti, satımın feshi) konusunda Federal Mahkeme kararı tercümesi ile çok sayıda Yargıtay Kararları, Danıştay ve Uyuşmaz Mahkemesi, Askerî Yargıtay kararları, bibliyografya ve meslek haberleri bulunmaktadır.

Askerî Adalet Dergisi. Ocak 1966, Sayı 37 — Temmuz 1966 Sayı, 39, Ekim 1966, Sayı 40.

Millî Savunma Bakanlığı Askerî Adalet Başkanlığı tarafından 3 ayda bir çıkarılan derginin 37. sayısında Refet Tüzün (647 sayılı kanunun düşündürdükleri), Halil Gelendost (infaz hukuku), Hayrettin Uğrasız (647 sayılı kanun ve Askeri Yargı ile disiplin kabahatları üzerine) ve Ayhan Eğdemir'in (cezalar hakkında) incelemeleriyle Askerî Yargıtay kararları bulunmaktadır.

Derginin 39. sayısında Fahri Çoker (Askeri Yargıtay'ın tarihçesi), Ercüment Elibol ve Yüksel Ersoy (Yeni bir Askerî Ceza Kanununa ihtiyaç ve hazırlanan tasarının ana esasları hakkında), Vehbi Velican (Mahkemelerin duruşmada verdikleri görevsizlik kararları) ve Emin Değer'in (Emeklilik ve Sicil) incelemeleri ve Askerî Yargıtay Kararları yer almıştır.

Derginin 40. sayısında Yargıtay Başkanı İmran Öktem'in 1966 - 1967 Adalet Yılını açış nutkundan sonra Erdoğan Başekim (Orduda bulunan sivil personel), Ferruh Şenerdem (Askerî Yargıtay Daireler Kurulunun bir kararı üzerine), Nursafa Pander (353 sayılı kanunun 75. maddesi üzerinde bir inceleme) ve Yüksel Ersoy'un (Yabancı asıllı kadınla evlilik ve etkileri) incelemeleri ve Yargıtay kararları bulunmaktadır. Askerî Adalet Dergisinin yıllık abonesi 12 liradır.

163

İstanbul Barosu Dergisi. Cilt XL, Sayı: 7 - 9, 1966.

İstanbul Barosu tarafından yayınlanan derginin 1966 yılı Temmuz, Ağustos Eylül Aylarına ait 7 - 9 birleşik sayısında Yargıtay Başkanı İmran Öktem'in Adalet Yılını açış nutku, İstanbul Barosu Başkanı Ferruh Dereli tarafından adlî yılın açılışında İstanbul'da yapılan törendeki konuşma ve Adalet Bakanı Hasan Dinçer'in mesajı, Mustafa E. Elöve (Medenî Yasanın 40. yılı,) Dr. Serda Kurdoğlu (3437 sayılı tütün ve tütün inhisarı kanununa göre tahkim) ve Yomtov Arguete nin (Kambiyo senedine dayanılarak yapılan icra takibine sebep gösterilmeden itiraz edilebilir mi? yazıları, Salamon Kaniti'nin İsviçre Federal Mahkeme Kararları tercümesi, mevzuat kroniği, bibliyografya ve meslek haberleri yer almıştır.

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt XXXII, Sayı: 1.

Derginin bu sayısında Selçuk Özçelik (İdarî muhtariyat), Edip Çelik (Yürütme organına andlaşma yapma yetkisi tanıyan kanunlar, 1924-1960), Ayhan Önder (Ceza Muhakemeleri UsulüHukukunda Muhakemenin iadesi bakımından müşterek sebepler), Çetin Özek (Zekâ ve suç), Duşgun Yarsuvat (Ceza ve yeni içtimaî müdafaa doktrini), Ziya Umar (Tedrisat bakımından umumî hukuk tarihi), Aydın Aybar (Müşterek mülkiyette paylı halin sona ermesi), Ergun Özsunay (Araç sahibinin hatır için ücretsiz taşıdığı veya aracını hatır için ücretsiz olarak kullandırdığı şahıslara karşı mesuliyeti), Bilge Umar (Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun mehazı Neuchatel Kanunu ve bunun tatbikatı hakkında bir araştırma), Ergun Özsunay (1961 tarihli kanunla Alman Evlât Edinme hukukuna getirilen yenilikler) ve Tarık Özbilgen'in (Sosyolojinin verileri açısından sosyalizmin meşruluk sınırları) incelemeleri ve Yücel Sayman (Guy Flattel' den İsviçre mevzuatında kat mülkiyetinin yeniden ihyası) ve Ayferi Göze'nin (Vedel'den siyasî iktidar ve plânlama) tercümeleriyle kronekler yer almıştır. 405 sayfa olan derginin fiyatı 10 liradır.

182

185

SATIŞTA OLAN ADALET BAKANLIĞI YAYINLÂRI

Zürih Şerhi Serisi	*Fiyatı*
Egger : (Çev : V. Çernis) Giriş ve Kişinin hukuku, 1947, Cilt : 1, Mad : 1 - 51	3.00
Egger : (Çev : V. Çernis) Giriş ve Kişinin hukuku, 1948, Cilt : 2, Mad : 52 - 89	3.00
Egger : (Çev : T. Çağa) Aile hukuku, 1949, Mad : 241 - 345	3.00
Egger : (Çev : V. Çernis) Vesayet, 1952, Cilt : 1, Mad : 346 - 381	4.50
Egger : (Çev : V. Çernis) Vesayet, 1955, Cilt : 2, Mad : 382 - 438	4.50
Oser - Schönenberger : (Çev : Prof. İ. Sungurbey) İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi, 1964, Mad : 492 - 529	15.00
Oser - Schönenberger : (Çev : Prof. Dr. Fikret Arık) İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi, 1966. Birinci Fasikül; Madde : 184 - 215.	5.00

Yargıtay Kararları	
İçtihadı Birleştirme Kararları. Hukuk Kısmı, 1930 - 1947	6.00
» » » » » 1955	75
» » » » » 1956	50
» » » Ceza Kısmı 1952	10
» » » » » 1953	25
» » » » » 1954	25
» » » » » 1955	25
» » » » » 1956	25
» » » » » 1957	25
Devletlerarası hukuku ilgilendiren Yargıtay Hukuk ve Ceza Kararları	1.00
Yargıtay Kararları 1941 - 1942 Ceza Kısmı	3.00
» » 1944 » »	3.00
» » 1945 » »	3.00
» » 1946 » »	2.50
» » 1948 » »	3.00
» » 1949 » »	2.00
» » 1950 » »	2.00
» » 1951 » »	3.00
» » 1952 » »	3.00
» » 1953 » »	3.00
» » 1954 » »	2.50
» » 1955 » »	2.50
» » 1959 » »	1.00
» » 1941 - 1942 Hukuk Kısmı	3.00
» » 1944 » »	3.00
» » 1945 » »	3.00
» » 1946 » »	2.50
» » 1948 » »	3.00
» » 1949 » »	2.00
» » 1951 » »	3.00
» » 1952 » »	3.00
» » 1953 » »	3.00
» » 1954 » »	3.00
» » 1955 » »	3.00
» » 1959 » »	4.00

Diğer Yayınlar	
İsviçre Federal Mahkeme Kararları 1945	1.00
» » » » 1946	1.00
» » » » 1947	1.00
Wieland : (Çev : İ. H. Karafakıh) Aynî Haklar, İkinci baskı, 1949, Cilt : 2	7.50
Wahl : (Çev : K. Berker) Deniz Ticareti Hukuku, nazarî ve amelî, 1948	3.00
Vidal - Magnol : (Çev : Ş. Devrin) Ceza Hukuku. Cilt : 1, 1949	4.00

187

Dr. Recai Seçkin : 1961 - 1962 Adalet Yılının Açılışı Dolayısiyle Söylev	50
Dr. Recai Seçkin : 1964 - 1965 Adalet Yılını Açış Söylevi	50
Bustamente Sirven : Hukuku Hususiyei Düvel Kanunu Projesi, 1930	50
Vehbi Yemebaş : Suç ve Suçlunun Taaddüdü ve Cürme İştirak, 1952	1.50
Seçim İşlerinde İtiraz ve Şikâyetler Kılavuzu. (T. C. Yüksek Seçim Kurulu Yayınlarından), 1964	2.50
Fabreguettes : Adalet Mantığı ve Hüküm Verme Sanatı, 1945	3.00
Daguin : (Çeviren : Baha Arıkan) Kanunumuzun mehazı olan haşiyeli Alman Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu. 1951.	3.00
Esbabı mucibeli Avukatlık Kanunu ve Talimatnamesi, 1939	50
İnhulsen : (Çeviren : Rıfat Taşkın) İngiliz Ceza Muhakemeleri Usulü. 1938.	1.00
Kerdaniel : (Çeviren : Rasih Yeğengil) Şahitlik ve Şahidin psikolojisi. 1937.	50
Ceza Hukukunu tevhitirinci beynelmilel konferansı. Varşova, 1 - 6 İkinciteşrin 1927. Konferans vesikaları. Çeviren : Mustafa Nuri Devres.	3.00
Ceza Hukukunu tevhit üçüncü beynelmilel konferansı. Brüksel, 26 Haziran 1930. Konferans vesikaları. Çeviren : Mustafa Nuri Devres.	3.00
Ceza Hukukunu tevhit beşinci beynelmilel konferansı. Madrit, 14 - 20 Birinciteşrin 1934. Konferans vesikaları. Çeviren : Mustafa Nuri Devres.	3.00

Adalet Dergisi

1935	yılı	(kalmamıştır)	Sayısı :	30
1936	»	(13 - 18, 20, 22, 23. sayılar kalmamıştır)	»	30
1937	»	(1 - 7. sayılar kalmamıştır)	»	30
1938	»		»	30
1939	»	(10 ve 11. sayılar kalmamıştır)	»	30
1940	»		»	30
1941	»		»	30
1942	»		»	30
1943	»		»	30
1944	»	(1, 2, 8. sayılar kalmamıştır)	»	30
1945	»	(7. sayı kalmamıştır)	»	30
1946	»		»	30
1947	»		»	30
1948	»		»	30
1949	»		»	1.00
1950	»		»	1.00
1951	»	(3. sayı kalmamıştır)	»	1.00
1952	»		»	1.00
1953	»		»	1.00
1954	»		»	1.00
1955	»		»	1.00
1956	»		»	1.00
1957	»		»	1.50
1958	»		»	1.50
1959	»	(1959 yılında üç ayda bir olarak 4 sayı çıkmıştır, 4 üncü sayı kalmamıştır)	»	4.50
1960	»	(2 - 12. sayılar kalmamıştır)	»	4.50
1961	»		»	2.50
1962	»	(7 - 12. sayılar kalmamıştır)	»	2.50
1963	»	(1, 2, 5 - 10. sayılar kalmamıştır)	»	2.50
1964	»	(1, 2, 7 ve 8. sayılar kalmamıştır)	»	2.50
1965	»	(1, 5 - 6, 10 - 12. sayılar kalmamıştır)	»	2.50
1966	»	(Resmî Kararlar Dergisi ile Birlikte)	»	2.50

Ankara Yarı Açık Cezaevi Matbaası